

ANDREA LLUKANI

VITET APOSTOLIKE

(KOMENT MBI VEPRAT E APOSTUJVE)

Botimet “Trifon Xhagjika”

Tiranë, 2009

HYRJE

Pas kryqëzimit të Krishtit, dishepujt u larguan nga Galilea dhe shkuan në Jeruzalem, sipas porosisë që u pati dhënë Zoti. Analipsi i Zotit, u dha dishepujve krahë dhe shpresë, për të bërë realitet ato mësimet që u pati dhënë Krishti i ngjallur. Në ditën e dhjetë pas analipsit, në dhomën (ὁ ἰ ὀ ὄ ἄ ἡ ἵ ἵ) ku ishin mbledhur dishepujt u dëgjua një zhurmë e madhe nga qielli, e cila tronditi shtëpinë. Ishte Shpirti i Shenjtë, që zbriti në formë gjuhësh zjarri dhe apostujt filluan të flisnin gjuhë të huaja.

Judejtë që ishin mbledhur në Jeruzalem, nga të gjitha anët e botës për të kremtuar festën e Pesëdhjetores, u habitën kur dëgjuan apostujt t' i flisnin secilit në gjuhën e vet. Atëherë apostulli Pjetri mbajti një fjalim, duke predikuar me guxim për Krishtin, që u ngjall dhe u ngrit në qiell. Predikimi i tij bëri efekt të madh tek të pranishmit, ku tre mijë prej tyre u pagëzuan. Këta ishin judej dhe judej të diasporës. Për këtë grupim njerëzish u përdor emri kishë. Në ditën e Pendikostisë, u vunë themelet e Kishës së Krishtere. Me termin Kishë, kuptohej i gjithë populli i Perëndisë, të cilët besonin tek Mesia. Numri i besimtarëve filloi të rritej me shpejtësi. Gjithashtu të pagëzuarit me t' u kthyer nëpër vendet e tyre, përhapën

krishterimin dhe u bënë misionarët e themelimit të Kishës së Krishtit. Të krishterët mblidheshin çdo ditë nëpër shtëpi dhe luteshin, dëgjonin apostujt, kungoheshin me trupin e gjakun e Krishtit, ndihmonin të varfërit kështu që përbashkimi i jetesës ishte i përbashkët. Kur numri i besimtarëve u shtua ata zgjodhën shtatë dhjakonë, të cilët ndihmonin apostujt.

Filipi ishte njeri nga të shtatë dhjakonët dhe predikoi në Samari, ku vendasit e pranuan dhe u pagëzuan. Mirëpo Shpirti i Shenjtë nuk pati zbritur mbi asnjë nga ata që kishte pagëzuar dhjakon Filipi. Atëherë apostujt dërguan Pjetrin dhe Gjonin, që t'u vinin duart mbi kokë dhe t'u jepnin Shpirtin e Shenjtë. Filipi pagëzoi edhe eunukun e Mbretëreshës së Etiopisë Kandaces, i cili ishte pagani i parë që pranoi Krishtin. Ishte pranuar se ata që kishin bërë rrethprerjen, mund të pagëzoheshin pa diskutim, por çduhej bërë, me ata që nuk qenë rrethprerë? Apostulli Pjetri e përballoi këtë çështje me anën e një vegimi kur ndodhej në Jopë. Me vizionin që pa, Pjetri e kuptoi se ishte dëshira e Perëndisë që edhe paganët të pranoheshin në krishtërim. Ai nuk nguroi të pagëzonte Kornelin me gjithë familjen dhe farefisën e tij. Kur panë se Shpirti i Shenjtë zbriti mbi ta, atëherë e kuptuan se idhujtarët mund të ktheheshin në krishtërim, pa kaluar më parë në judaizëm. Në Antioki të Sirisë ishte formuar një komunitet i krishterë, që vinte nga shtresat pagane. Kryetari i këtij komuniteti ishte Barnaba. Ky komunitet u bë epiqendra e përhapjes së krishtërimin tek paganët. Sinedri filloi t'i përndiqte të krishterët. Shkak për këtë u bënë saducenjtë, të cilët nuk e pëlqenin predikimin për Ngjalljen. Një shkak tjetër ishte se, ndërsa judejtë besonin se çështja e Jezusit ishte zgjidhur tashmë, ata nuk donin t'i lejonin apostujt që të predikonin për të. Ata zunë Pjetrin dhe Gjonin dhe i shpunë përpara Sinedrit. Ligjëvënësi

Gamaliel ua ndaloi që të flisnin për Krishtin. Më pas rabini Gamaliel u thotë kolegëve të Sinedrit: “Lërimi të lirë, sepse nëse doktrina e tyre është prej njerëzve do të shkojë si çdo gjë njerëzore, por po të jetë nga Perëndia më kot luftojmë”. Pjetri u shfajësua se ishte e drejta e tij të fliste lirisht dhe t’i bindej Perëndisë dhe jo njerëzve. Paqja midis të krishterëve dhe judejve u prish me vrasjen e Stefanit me gurë. Akuza kish qënë se pati predikuar se do të zhvlerësonte tempullin dhe Ligjin, që ishin simbolet më të shenjta të judejve. Kur Stefani pohoi se shihte Jezusin në të djathtë të Perëndisë, atëherë e nxorën jashtë mureve të qytetit dhe e vranë me gurë. Dhjakon Stefani është martiri i parë i Kishës. Më pas përndjekja vazhdoi edhe për të krishterët e tjerë. Disa të krishterë për shkak të persekutimit shkuan nëpër qytete të tjera të Palestinës, në Samari në Çezare, në Damask, në Antioki dhe disa mbërritën deri në Qipro.

Qëllimi i shkruarjes së Veprave

Luka e shkroi këtë libër si vazhdim të ungjillit të tij. Qëllimi i shkruarjes së librit ishte që të mbështeste në besimin e ri Teofilin. Ky i fundit nuk e mbajti librin për vete, por ua dha edhe të krishterëve të tjerë, me qëllim që të fuqizoheshin në besimin e ri që kishin përqaftuar. Ungjillori Luka dëshiron të vërtetojë tekstin e shkruar me përmbajtjen e katekizmit të kishës së hershme. Përmbajtja e ungjillit sipas Lukës (Ἐὐαγγέλιον τοῦ ἁγίου Λουκᾶ) është predikimi dhe vepra e Krishtit, ndërsa tek Veprat e Apostujve (Ἔργα τῶν ἁγίων ἀποστόλων) bën fjalë për përhapjen e ungjillit nga Jeruzalemi deri në skajet më të largëta të dheut (Veprat 1, 8).

Karakteri i Veprave të Apostujve

Libri i Veprave bën fjalë për themelimin dhe shtrirjen e kishës së hershme. Veprat e Apostujve tregojnë për jetën e të krishterëve të parë, veprimtarinë e apostujve pas Pesëdhjetores si

dhe përhapjen e ungjillit të Krishtit anembanë botës. Në Veprat e Apostujve përshkruhet puna misionare e Pjetrit dhe Palit si dhe gjendja shoqërore e fetare e bashkësive të para të krishtera. Titulli i librit *Veprat e Apostujve* (Ἐπιτομὴ τῶν ἑσθλῶν ἀποστόλων) përmendet në shekullin II nga Klimi i Aleksandrisë në *Komentin rreth Letrës I të Pjetrit* (Ὁμοιωτικὴ ἐπιστολὴ πρὸς τὸν Πέτρον), nga *Kanoni i Moratorit* (Ἐπιτομὴ τῶν ἐπιτομῶν τῶν ἁγίων πατέρων), prej Irineut në veprën *Kundër herezive* (Ἐπιτομὴ τῶν ἑσθλῶν ἀποστόλων 14, 1), nga Tertuliani tek (Adv. Marcionem) dhe prej Eusebit të Çezaresë në *Historinë Kishtare* (Ἐπιτομὴ τῶν ἑσθλῶν ἀποστόλων 4, 6). Në librin e Veprave ngjarjet zhvillohen ndërmjet viteve 30-60 pas Krishtit. Lukait nuk i intereson aktiviteti i gjithë apostujve, as dëshiron të përshkruajë me hollësi paraqitjen historike të kishës së hershme. Në Veprat e Apostujve ai nuk ka në qendër të vëmendjes personalitetet njerëzore, por Perëndinë, Zotin e Ngjallur dhe Shpirtin e Shenjtë.

Shkruesi i Veprave të Apostujve

Shën Luka ka lindur në Antioki të Sirisë. Ai ushtronte profesionin e mjekut dhe u bë dishepull i Krishtit prej apostull Palit. Takimin i tij me Palin u bë në Troadë dhe i qëndroi besnik deri në fund duke u bërë jetëshkruesi i tij. Ka shoqëruar apostull Palin gjatë udhëtimit të dytë apostolik. Vite më vonë predikoi krishterimin në Dalmaci, Gali, Maqedoni, Greqi dhe arriti deri në Egjipt. Pas vdekjes së Palit, Luka e vazhdoi aktivitetin e tij misionar derisa u martirizua rreth moshës 80-vjeçare në Tivaida të Egjiptit. Më pas lipsani i tij u transferua në Bizant, ku e vendosën në Kishën e Apostujve të Shenjtë. Në librin *Vitet Apostolike* kam komentuar dymbëdhjetë krerët e parë nga *Veprat e Apostujve*, ku bëhet fjalë për aktivitetin misionar të apostull Pjetrit dhe themelimin e bashkësive të krishtera në Jeruzalem, Palestinë dhe Siri. Teksti me

shkronja kursive është marrë nga një përkthim i biblës në gjuhën shqipe, ndërsa poshtë tij jepen fraza të veçanta dhe komentimi i tyre. Në fund të çdo kreu gjenden disa pyetje, të cilat i referohen pjesës së komentuar. Pyetjet shërbejnë për nevoja didaktike, për të hapur diskutime në klasë dhe për ta bërë sa më të kuptueshëm tekstin. Në fund të librit gjendet një Fjalorth Biblik, në të cilin lexuesi do të gjejë kuptimin e termave të ndryshëm. Një vend të veçantë në libër zë etimologjia e emrave biblikë. Libri *Vitet Apostolike* nuk është botim zyrtar i kishës, por një përpjekje vetjake e autorit. Mendoj se ky libër modest do tu shërbejë lexuesve për tu njohur më mirë me aktivitetin e kishës së hershme.

KREU I PARË

PREMTIMI I SHPIRTIT TË SHENJTË (1, 1-5)

1 Tregimin e parë e bëra, o Teofil, mbi të gjitha gjërat që Jezusi nisi të bëjë dhe të mësojë, 2 deri në ditën në të cilën u muarr në qiell, pasi u kishte dhënë urdhërime nëpërmjet Frymës së Shenjtë apostujve që ai kishte zgjedhur. 3 Atyre, pasi pati vuajtur, iu paraqit i ngjallur me shumë prova bindëse, duke u parë prej tyre për dyzet ditë dhe duke folur për gjërat e mbretërisë së Perëndisë. 4 Dhe, duke u gjendur bashkë me ta, i urdhëroi ata që të mos largoheshin nga Jeruzalemi, por të prisnin premtimin e Atit: “Që, tha ai, e keni dëgjuar nga unë, 5 sepse Gjoni pagëzoi me ujë, por ju do të pagëzoheni me Frymën e Shenjtë, mbas jo shumë ditësh”.

*-Tregimin e parë. Me anën e kësaj fraze Luka nënkupton ungjillin, që ka shkruar përpara se të fillonte Veprat e Apostujve. Luka e përdor këtë frazë nga përlësia, sepse termi *ungjill* është shumë më i lartë se *fjala* e tij. Prandaj nuk thotë *ungjilli i parë*, por përdor termin *Fjalën e Parë*. Me *Fjalën e Parë* (Ἐὐαγγέλιον) Luka përshkruan gjithë veprën dhe mësimdhënien e Krishtit.*

Gjithashtu thekson premtimin e ungjillit për dërgimin e Shpirtit të Shenjtë (Luka 24, 47-51).

-*Teofili*, të cilit ungjillori Luka i përkushton *Fjalën e Dytë* (Ἀπόστολος ἑῷ ἄρτι) është një person i panjohur. Shkrimtarët e vjetër kishtarë theksojnë se bëhet fjalë për një person simbolik. Emri *Teofil* do të thotë *mik i Perëndisë* (Ὁ φίλος τοῦ Θεοῦ). Tek ungjilli sipas Lukës 1, 3 quhet *i përndritshmi* (ἐπιφανεστάτος) *Teofil*. Me fjalën *i përndritshmi* Luka paraqet sundimtarët romakë të Judesë. Gjithashtu këtë shprehje e gjejmë edhe tek Veprat e Apostujve 24, 3 *i përndritshmi Feliks*. Me anën e kësaj shprehjeje Luka thekson përkushtimin e sundimtarëve romakë në besimin e ri.

-*Jezusi nisi të bëjë dhe të mësojë*. Lind pyetja çfarë u mësoi? “Shkoni dhe mësoni gjithë kombet” (Ἔξουσία ἔδωκεν αὐτοῖς ἵνα ἐκπορεύσονται εἰς πάντα τὸν κόσμον καὶ κηρύξουσιν τὸ ἔванγγειον ἐν ὀνόματι τοῦ κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ).

-*Me shumë prova bindëse*. Këtu e ka kuptimin për shfaqet e përsëritshme të Krishtit tek dishepujt, të cilët u bindën për vërtetësinë e tyre.

-*Dyzetë ditë*. Luka është i vetmi që përmend me saktësi periudhën e dyzetë ditëve. Kjo ishte e njohur te Noe, Moisiu, profeti Ilia etj. Gjithashtu periudha dyzetë ditore paraqitet tek Krishti si kohë përgatitore e ngasjeve.

-*Duke folur për gjërat e mbretërisë së Perëndisë*. Gjatë ditëve midis Ngjalljes dhe Analipsit Zoti u shfaqej dishepujve dhe u fliste për mbretërinë e qiejve. Qëllimi i shfaqes së Krishtit për dyzetë ditë është që t’u flasi dishepujve për Mbretërinë e Perëndisë.

-*Duke u gjendur bashkë me ta*. Komunikimi i Krishtit me dishepujt bëhej rreth tryezës së ngrënies. Kjo tregon për Eukaristinë Hyjnore. Natyrisht që Zoti nuk kishte nevojë të hante ushqim, sepse trupi i tij ishte i paprishëm, shpirtëror dhe nuk kishte

nevojë për ushqime. Megjithatë ai hëngri bashkë me ta jo se kishte uri, por të tregonte përlësinë e tij dhe besueshmërinë për ngjalljen.

-Të mos largohen nga Jeruzalemi. Ungjillori Luka në rrëfimin e tij i këshillon dishepujt të mos largohen nga Jeruzalemi, por të presin dhuratën e Shpirtit të Shenjtë në ditën e Pesëdhjetores. Gjithashtu i këshillon ata të mos largohen nga Jeruzalemi jo vetëm si vend por edhe shpirtërisht. Jeruzalemi ishte qyteti ku pati shumë shfaqje. Ishte vendi ku Krishti plotësoi veprën e tij. Ai u bë qendra e mësimdhënies së krishterimit. Luka thekson rëndësinë e qytetit të shenjtë me anën e paraqitjeve të Krishtit, ndërsa ungjillorët e tjerë përmendin Galilenë (Mateu 28,16), (Marku 16,7) dhe (Joani 21,1). Luka vërteton traditën e Dhiatës së Vjetër ku profetët e kishin parathënë se: “*Shpirti i Shenjtë do të vijë nga Jeruzalemi*” (Isaia 2,1), (Joeli 3,1), (Zakaria 12,10) etj.

-Por të prisni premtimin e Atit. Përse nuk e dërgoi në çast Shpirtin e Shenjtë, por dishepujt duhej të prisnin? Gojarti në lidhje me këtë thotë: “duhej t’i linte ta dëshironin, pastaj t’ua dhuronte dhe ta pranonin si dhuratë”. Pritja është një gjendje shpirtërore e veçantë dhe e pëlqyer nga Perëndia dhe ka të bëjë me besimin, tek ai që na ka premtuar, me sigurinë për realizimin e premtimit, me durimin dhe dëshirën e madhe për atë që presim.

-Ju do të pagëzoheni me Frymën e Shenjtë. Me anën e kësaj shprehjeje kuptojmë se nuk është Jezusi ai që do ti pagëzojë dishepujt me Frymën e Shenjtë, por ata do të pagëzohen. Perëndia dërgon shpirtin, i cili realizon veprën e apostujve.

KOHA E MBRETËRISË DHE MISIONI I APOSTUJVE (1, 6-8)

6 Kështu ata që ishin mbledhur bashkë e pyetën, duke thënë: “Zot, a do ta rivendosësh në këtë kohë mbretërinë e Izraelit?”. 7 Por ai u tha atyre: “Nuk ju takon juve të dini kohët dhe çastet e përshtatshme, që ka përcaktuar Ati me autoritetin e vet. 8 Ju do të merrni fuqi kur Fryma e Shenjtë do të vijë mbi ju dhe do të bëheni dëshmitarët e mi në Jeruzalem dhe në gjithë Judenë, në Samari dhe deri në skajin e dheut”.

-Nuk ju takon juve të dini kohët. Me anën e kësaj shprehjeje Jezusi nuk ua tregon dishepujve kohën e saktë të mbretërisë. Vetëm Perëndia e di kohën e saktë sigurisht edhe Krishti (Marku 13, 32). Zoti u ka shpjeguar dishepujve shumë gjëra, por refuzon t’u përgjigjet për gjënë më kryesore, që ka të bëjë me shpëtimin e tyre. Dishepujt mësuan prej tij që është Biri i Perëndisë, mësuan se ai u ngjall, mësuan se do të vijë përsëri të gjykojë botën, etj. Pasi Krishti ua kishte parathënë dishepujve gjithë këto zbulesa të mëdha, përse refuzon t’u thotë edhe kohët e motet? Ai nuk ua thotë, sepse do që t’u kalisi durimin, dëshiron që dishepujt të presin dhe të mos kërkojnë të dinë ato gjëra që vetëm Perëndia i di.

-Do të bëheni dëshmitarët e mi thotë Krishti duke hapur udhën për predikimin e fesë së re. I njëjti zë na drejtohet edhe ne sot. Të gjithë jemi të ftuar për një dëshmi. Duhet të mbrojmë besimin e vërtetë duke dëshmuar Krishtin.

-Në Jeruzalem dhe në gjithë Judenë, në Samari dhe deri në skajin e dheut. Jeruzalemi është qyteti kryesor i Izraelit. Judea ishte zona përreth dhe Samaria bënte pjesë në territorin e

armiqve. Vargu 8 përmbledh kuptimin thelbësor të Veprave të Apostujve. Është fuqia e shpirtit me anën e së cilës do të përhapet ungjilli nga Jeruzalemi (kreu 1-7), në Jude dhe Samari (kreu 8-9) dhe deri në skajin më të largët të botës (kreu 10-28).

NGRITJA E JEZUSIT NË QIELL (1, 9-12)

9 Mbase i tha këto gjëra, ndërsa ata po e vështronin, u ngrit lart; dhe një re e përfshiu dhe ua hoqi prej syve të tyre. 10 Dhe, si ata po i mbanin sytë e ngulitur në qiell, ndërsa ai po largohej, ja dy burra në rroba të bardha iu paraqitën atyre, 11 dhe thanë: "Burra Galileas, pse qëndroni e shikoni drejt qiellit? Ky Jezus, që u është marrë në qiell nga mesi juaj, do të kthehet në të njëjtën mënyrë, me të cilën e keni parë të shkojë në qiell". 12 Atëherë ata u kthyen në Jeruzalem, nga mali që quhet i Ullinjve, që është afër Jeruzalemit sa një ecje e së shtunës.

-U ngrit lart. Në momentin e Analipsit dishepujt gjendeshin në Malin e Ullinjve. Ata panë Krishtin, i cili duke i bekuar u ngrit lart në qiell (Luka 24, 51).

-Një re e përfshiu. Reja përfaqëson shpërfytyrimin dhe praninë eskatologjike të Krishtit, i cili ka ngadhënjyer mbi vdekjen dhe fitimtar u ngjit në qiell dhe rri në të djathtën e Atit.

-Dy burrat me rroba të bardha janë engjëj (Marku 9, 3) të veshur si trupa qiellorë që paraqesin fuqinë hyjnore (Luka 24, 4). Shfaqja e engjëjve përmendet në Dhiatën e Re, madje në ngjarje vendimtare siç janë ungjillëzimi, lindja, pagëzimi, shpërfytyrimi, ngjallja dhe analipsi i Zotit.

-*Nga mali që quhet i Ullinjve*. Siç na informon ungjillori Luka, Analipsi u bë në Malin e Ullinjve, i cili gjendej në lindje të Jeruzalemit (Zakaria 14, 4; Ezekili 11, 23).

-*Sa një ecje e së shtunës* është distanca e lejuar sipas ligjeve judaike për të ecur ditën e shtunë. Ecja e së shtunës ishte 2000 kute, që janë afërsisht 880 metra (Numrat 35,5). Judejtë ditën e shtunë mund të ecnin 880 metra larg mureve të Jeruzalemit.

BASHKËSIA E PARË E KRISHTERË (1, 13-14)

13 Dhe, si u kthyen në qytet, u ngjitën në sallën e sipërme, ku rrinin Pjetri dhe Jakobi, Gjoni dhe Andrea, Filipi dhe Thomai, Bartolomeu dhe Mateu, Jakobi i Alfeut dhe Simon Zellshmi, dhe Juda i Jakobit. 14 Të gjithë këta ngulmonin me një mendje të vetme në lutje dhe përgjërime së bashku me gratë, me Marinë, nënën e Jezusit, dhe me vëllezërit e tij.

-*U ngjitën në sallën e sipërme*. Kur u kthyen në qytetin e shenjtë dishepujt e Krishtit u mbledhën në *sallën e sipërme* (ô i ôđãñþíí) që ishte vendi i lutjeve dhe i mësimdhënies (Marku 14, 15) dhe (Luka 22, 12). Salla e sipërme gjendej në një ndërtesë private. Në këtë sallë Krishti celebroi darkën mistike (Luka 22, 12).

-*Ku rrinin dhe në vijim përmend emrat e dishepujve të Krishtit*. Këta emra janë të njëjtë me ata që përmenden tek (Marku 3, 16-19) dhe (Luka 6, 14-16).

-*Së bashku me gratë*. Me anën e kësaj shprehjeje ungjillori Luka nuk nënkupton gratë e apostujve, por gratë miropuruese, të cilat shoqëruan Krishtin në Galile. Qenë ato gra që u bënë

dëshmitaret e para të ngjalljes së Krishtit. Emrat e tyre janë Maria Magdalena, Joana (Luka 8, 2-3), Suzana, Maria e Jakobit, Maria e Klopait, Saloma dhe nëna e Zotit (Mateu 27, 55-56).

-Dhe me vëllezërit e tij. Sipas traditës vëllezërit e Krishtit qenë Jakobi, Jozefi, Juda dhe Simoni (Marku 6, 3; Mateu 13, 55). Gjithashtu me shprehjen *me vëllezërit e tij* Luka e ka fjalën për komunitetin e parë kristjan të Jeruzalemit, i cili përbëhej nga dëshmitarët e ngjalljes dhe të analipsit të Zotit.

ZËVENDËSIMI I JUDËS (1, 15-26)

15 Në ato ditë Pjetri u çua në mes të dishepujve (dhe numri i emrave të mbledhur ishte rreth njëqind e njëzet) dhe tha: 16 “Vëllezër, ishte e nevojshme që të përmbushej ky Shkrim, të cilin Fryma e Shenjtë e parafoi me anë të gojës së Davidit në lidhje me Judën, i cili u bë prijës i atyre që e kapën Jezusin. 17 Sepse ai ishte i numëruar bashkë me ne dhe kishte pjesë në këtë shërbesë. 18 Ai, pra, fitoi një arë, me shpërblimin e paudhësisë, dhe duke rënë kokëposhtë, plasi në mes dhe të gjitha të brendshmet e tij iu derdhën. 19 Kjo iu bë e njohur të gjithë banorëve të Jeruzalemit, sa që ajo arë në dialektin e tyre është quajtur Akeldama, që do të thotë: “Ara e gjakut”. 20 Në fakt, në librin e Psalmeve, është shkruar: “Shtëpia e tij u bëftë e shkretë dhe askush mos banoftë në të!”, dhe: “Tjetërkush e zëntë detyrën e tij!”. 21 Duhet, pra, që ndër burrat që kanë qenë në shoqërinë tonë gjithë kohën në të cilën Zoti Jezus ka hyrë dhe ka dalë midis nesh, 22 duke filluar që nga pagëzimi i Gjonit e deri në atë ditë kur u muarr në qiell nga mesi ynë, një prej tyre të bëhet dëshmitar me ne, i ringjalljes

së tij”. 23 Dhe u paraqitën dy: Jozefi, i quajtur Barsaba, që ishte i mbiqajtur Just, dhe Matia. 24 Dhe, duke u lutur, thanë: “Ti, o Zot, që i njuh zemrat e të gjithëve, trego cilin nga këta të dy ke zgjedhur, 25 për të marrë shortin e kësaj shërbese dhe apostullimin, nga i cili Juda u largua për të shkuar në vendin e tij”. 26 Atëherë hodhën short, dhe shorti ra mbi Matian; dhe ai iu shtua të njëmbëdhjetë apostujve.

-*Ishte rreth njëqind e njëzet.* Lukai e thotë me saktësi numrin e njerëzve të mbledhur, sepse ka qenë i pranishëm. Sipas traditës numri i domosdoshëm për formimin e një bashkësie ishte njëqind e njëzet anëtarë. Kështu që komuniteti i parë i kristjan ishte i ligjshëm.

-*Vëllezër!* Me anën e kësaj fjale Pjetri u drejtohet vetëm burrave, sepse gratë në atë kohë nuk e gëzonin të drejtën e votës. Në fjalën e tij, Pjetri komenton tradhëtinë e Judës (Marku 14, 18).

-*Ara e gjakut.* Ligji i Moisiut nuk e lejonte që paratë e tradhëtisë të përdoreshin si dhuratë për tempullin, prandaj me ato lekë blenë arën e shtëmbarit, me qëllim që të varrosnin të huajt. Me fjalën të huajt kuptojmë judejtë nga krahinat e tjera, të cilët vinin për pelegrinazh në Jeruzalem dhe vdisnin aty. Këtu nuk bëhet fjalë për kombet e tjera, sepse judejtë i quanin të padenjë dhe nuk kujdeseshin për ta. Ajo arë u quajt *Alkedama* që do të thotë *Ara e gjakut*, sepse u ble me para gjaku.

-*Tjetërkush e zëntë detyrën e tij!* Është varg nga psalmi 109, 8.

-*Jozefi, i quajtur Barsaba.* Mbiemri i Jozefit ishte Barsaba që sipas etimologjisë do të thotë *biri i së shtunës* (ὄβιὸ ὀϊὸ ὁάάâÛôirō). Sipas zakonit të judejve, ai kishte edhe një emër latin

Just. Ai rridhte prej një familjeje fisnike dhe ishte vëllai i Judë Barsabës (Veprat 15, 22). Bashkësia e parë e krishterë parapëlqente që në postin e apostullit të dymbëdhjetë të zgjidhte Jozef Barsabën për shkak të origjinës së tij.

-*Matia* është shkurtimi i emrit Mateo. Sipas Eusebit të Çezaresë, Matia bënte pjesë në rrethin e 70-të apostujve. Një traditë e mëvonshme thotë se Matia u bë ungjillëzuesi i Etiopisë.

-*Duke u lutur*. Zgjedhja e dishepullit të dymbëdhjetë bëhej me lutje. Kështu kishte vepruar edhe Krishti kur zgjodhi dymbëdhjetë dishepujt e tij (Luka 6, 12-13).

-*Hodhën short*. Nuk mund të përcaktojmë me saktësi mënyrën e hedhjes së shortit, sepse është rasti i parë në bashkësinë e hershme kristiane. Tradita e Dhiatës së Vjetër kishte disa lloj shortesh (Levetiku 16, 8; Numrat 26,55) etj. Gjithsesi mendohet se hedhja e shortit mund të jetë bërë me anën e votimit. Shorti ra mbi Matian, i cili zuri vendin e apostullit të dymbëdhjetë. Kështu u plotësua rrethi i dymbëdhjetë dishepujve të Krishtit, me qëllim që të ishin të gjithë gjatë ditës së Pendikostisë.

Pyetje rreth tekstit të kreut të parë:

- Çfatë e shtyu Lukën për të shkruar Veprat e Apostujve?
- Sa ditë kaluan nga ngjallja deri në analipsin e Zotit?
- Çfarë u tha Krishti dishepujve përpara se të ngjitej në qiell?
- Kush iu shfaq apostujve ndërsa shikonin drejt qiellit?
- Çfarë i thanë ata dishepujve të Krishtit?
- Ku shkuan apostujt më pas?
- Kur hynë në qytet, ku qëndruan dishepujt?
- Cili u zgjodh në vendin e Judës?
- Me çfarë mënyrë u bë zgjedhja?

KREU I DYTË

ZBRITJA E SHPIRTIT TË SHENJTË (2, 1-4)

1 Kur erdhi dita e Rrëshajëve, ata ishin të gjithë bashkë, në një mendje të vetme, në të njëjtin vend. 2 Dhe befasi nga qielli erdhi një oshëtimë, si ajo e një ere që fryn furishëm, dhe e mbushi gjithë shtëpinë ku ata po rrinin. 3 Dhe atyre u dukën gjuhë, si prej zjarri, të cilat ndaheshin dhe zinin vend mbi secilin prej tyre. 4 Kështu të gjithë u mbushën me Frymën e Shenjtë dhe filluan të flasin në gjuhë të tjera, ashtu si Fryma e Shenjtë ua jepte të shpreheshin.

-Kur erdhi dita e Rrëshajëve. Pesëdhjetorja ishte njëra nga tri festat më të mëdha të hebrenjve. Ajo ishte festa e korrjeve dhe e fryteve të para. Kjo festë kremtohej shtatë javë pas Pashkëve (Levitiku 23, 15; Ligji i Përtërirë 16, 9). Festa e Pesëdhjetores zgjaste vetëm një ditë dhe judejtë mblidheshin në tempull. Judejtë e konsideronin Jeruzalemin si qendrën e tyre fetare dhe kombëtare. Ata grumbulloheshin në Jeruzalem për festën e Pesëdhjetores ku festonin kalimin e Detit të Kuq. Pesëdhjetorja u kujtonte judejve

traditën e ligjit të Perëndisë në malin e Sinait, të cilin e morën pesëdhjetë ditë pas largimit të tyre nga skllavëria e Egjiptit.

-Ishin të gjithë bashkë. Dishepujt gjendeshin të gjithë bashkë. Nuk është i njohur vendi, por mendohet se ishte salla e sipërme (ὁ ἱ ὀρθᾶν ἵ) e një shtëpie me qëllim që t' i merrte të gjithë.

-Nga qielli erdhi një oshëtimë. Oshëtimja, drita dhe retë në Dhiatën e Vjetër janë shenja të teofanisë (ἐὰν ὕψιστος), (2 Mbretërve 5, 24; 3 Mbretërve 19, 12; Psaltri 103, 4).

-Mbushi gjithë shtëpinë. Fryma (ὁ ἁγίος) mbushi gjithë shtëpinë ku qenë mbledhur dishepujt. Sipas Kirilit të Aleksandrisë (Ἐὰν ἁγίος 14, 4), shtëpia ishte e Marisë dhe gjendej në pjesën jugore të Jeruzalemit. Kjo shtëpi u shërbente apostujve si kishë.

-U dukën gjuhë, si prej zjarri. Gjuhët prej zjarri janë shenja të pranisë hyjnore (ἐὰν ἁγίος ὁ ἁγίος). Në Dhiatën e Vjetër e ndeshim tek (Eksodi 3, 2; Psalmet 103, 3) etj. Simbolika e frymës (ὁ ἁγίος ὁ ἁγίος) si zjarr ka kuptim të dyfishtë: pastrues dhe shenjtërues. Gjuha (ἡ ἁγία) si simbol i frymës (ὁ ἁγίος ὁ ἁγίος) shfaqet me fenomenin e të folurës së gjuhëve të huaja.

-Filluan të flasin në gjuhë të tjera. Zbritja e Shpirtit të Shenjtë tek dishepujt u shoqërua me fenomenin e të folurës së gjuhëve të huaja. Sipas (Gjeneza 11, 1) njerëzit, pas përmytjes, flisnin vetëm një gjuhë dhe pas shkatërrimit të Kullës së Babelit u përshtjelluan gjuhët e botës. Pendikostia e krishterë u bë “kundërpeshë e Babelit”. Në rastin e Babelit u ndanë njerëzit, ndërsa gjatë Pesëdhjetores judejtë u bashkuan dhe ndiheshin si vëllezër.

HABIA E TURMËS (2, 5-13)

5 Por në Jeruzalem banonin disa judenj, njerëz të perëndishëm, nga të gjitha kombet nën qiell. 6 Kur u dëgjua ajo ushtimë, turma u mbledh dhe u hutua, sepse secili nga ata i dëgjonte të flisnin në gjuhën e vet. 7 Dhe të gjithë habiteshin dhe mrekulloheshin dhe i thoshnin njëri-tjetrit: “Ja, a nuk janë të gjithë Galileas këta që flasin? 8 Si vallë secili nga ne i dëgjon të flasin në gjuhën e vet amtare? 9 Ne Partët, Medët, Elamitët dhe banorët e Mesopotamisë, të Judesë dhe të Kapadokisë, të Pontit dhe të Azisë, 10 të Frigjisë e të Pamfilisë, të Egjiptit dhe të pjesëve të Libisë përballë Kirenës, dhe ne të ardhur nga Roma, Judenj dhe prozelitë, 11 Kretas dhe Arabë, i dëgjojmë të flasin për gjërat e mëdha të Perëndisë në gjuhët tona! ”. 12 Dhe të gjithë habiteshin dhe ishin hutuar dhe i thonin njëri-tjetrit: “Ç`do të thotë kjo?”. 13 Kurse të tjerë i përqeshnin dhe thonin: “Janë dehur me verë të ëmbël!”.

-Në Jeruzalem banonin disa judenj, njerëz të perëndishëm. Informacione për të tillë njerëz na jep ungjillori Luka. Disa prej tyre kanë qenë: Zakaria, Elisabeta (Luka 1, 5), Simeoni, (Luka 2, 25), Ana (Luka 2, 36), Hyjlindësja etj.

-Nga të gjitha kombet nën qiell. Kur themi diaspora, kemi parasysh judejtë që u larguan nga atdheu i tyre dhe u vendosën në vende të ndryshme të botës. Këto shpërngulje, judejtë i patën filluar që nga koha e skllavërisë babilonike. Diaspora judaike nuk filloi pas shkatërrimit të Jeruzalemit nga Tito, por shumë më herët. Shkaqet e formimit të diasporës ishin faktorët ekonomikë e shoqërorë, duke formuar bashkësi judaike jashtë kufijve të

Palestinës, të cilat shtriheshin nga Spanja deri në Krime. Mjaft judej kishte në Siri, Azinë e Vogël, Greqi, Itali etj. Përfaqësuesit e këtyre bashkësive dëgjuan gjuhën e frymës (ᾠή ἀπὸ τοῦ ἁγίου), ungjillin e ri.

-Ne Partët, Medët, Elamitët dhe banorët e Mesopotamisë. Në Dhiatën e Vjetër këto katër vende përmenden si vendosjet e judejve pas përndjekjes së asirianëve.

-Të Kapadokisë, të Pontit dhe të Azisë, të Frigjisë e të Pamfilisë. Në vijim përmenden emrat e pesë vendeve të Azisë së Vogël: Kapadokia, Ponti, Frigia dhe Pamfilia, të cilat ishin zona të aktivitetit misionar të apostull Palit.

-Të Egjiptit dhe të pjesëve të Libisë përballë Kirenës. Nga Egjipti deri në Libi gjendeshin komunitete të mëdha judaike. Prej këtyre bashkësive qenë Apolo (Veprat 18, 24), Lukio (Veprat 13, 1) dhe burrat nga Kirinea (Veprat 11, 20). Në Egjipt judejtë përbënin 10-12% të popullsisë dhe kishin 12 sinagoga.

-Të ardhur nga Roma. Në Romë judejtë përbënin 2% të popullsisë. Në të gjithë Perandorinë Romake kishte rreth katër milion judej. Ata ruanin dietën, veshjet, rrethprerjen, të Shtunën dhe nga të gjitha këto ndryshonin nga idhujtarët. Kjo gjë bëri që të urrehen nga idhujtarët, të cilët ushtruan përndjekje nga më të ndryshmet.

-I thonin njëri-tjetrit: “Ç`do të thotë kjo?”. Me anën e kësaj shprehjeje Luka paraqet habinë e turmës për dukurinë e çuditshëm të së folurës në gjuhë të ndryshme të botës (ἡ ἀποκρίσις αὐτῆς).

FJALA E PARË E PJETRIT (2, 14-36)

14 Por Pjetri u çua në këmbë bashkë me të njëmbëdhjetët dhe u foli atyre me zë të lartë: “Judenj dhe ju të gjithë që banoni në Jeruzalem, merrni njoftim për këtë dhe dëgjoni me vëmendje fjalët e mia. 15 Këta nuk janë të dehur, siç po mendoni ju, sepse është vetëm ora e tretë e ditës. 16 Por kjo është ajo që ishte thënë nëpërmjet profetit Joel: 17 “Dhe në ditët e fundit do të ndodhë, thotë Perëndia, që unë do të përhap nga Fryma ime mbi çdo mish; dhe bijtë tuaj e bijat tuaja do të profetizojnë, të rinjtë tuaj do të shohin vegime dhe të moshuarit tuaj do të shohin ëndrra. 18 Në ato ditë do të përhap nga Fryma im mbi shërbëtorët e mi dhe mbi shërbëtoret e mia, dhe do të profetizojnë. 19 Dhe do të bëj mrekulli lart në qiell dhe shenja poshtë mbi tokë: gjak, zjarr e avull tymi. 20 Dielli do të kthehet në errësi dhe hëna në gjak, para se të vijë dita e madhe dhe e lavdishme e Zotit. 21 Dhe do të ndodhë që kush ta ketë thirrur emrin e Zotit, do të shpëtohet”. 22 Burra të Izraelit, dëgjoni këto fjalë: Jezusi Nazareas, njeriu i dëftuar nga Perëndia ndër ju me vepra të fuqishme, me mrekulli dhe shenja që Perëndia bëri ndër ju me anë të ti tij, siç edhe vet e dini, 23 ai, pra, sipas këshillit të caktuar dhe të paranjohur të Perëndisë, ju dorëzua juve dhe ju e zutë dhe, me duart e të padrejtëve, e gozhduat në kryq dhe e vratë. 24 Por Perëndia e ka ringjallur, pasi e zgjidhi nga ankthet e vdekjes, sepse nuk ishte e mundur që vdekja ta mbante atë. 25 Në fakt Davidi thotë për të: “E pata vazhdimisht Zotin para meje, sepse ai është në të djathtën time, që unë të mos hiqem. 26 Për këtë u gëzua zemra ime dhe ngazëlloi gjuha

ime, dhe edhe mishi im do të qëndrojë në shpresë. 27 Sepse ti nuk do ta lësh shpirtin tim në Hades dhe nuk do të lejosh që i Shenjti yt të shohë kalbjen. 28 Ti më ke bërë të njoh udhët e jetës, ti do të më mbushësh me gëzim në praninë tënde”. 29 Vëllezër, mund të thuhet haptas për Davidin patriark që ai vdiq dhe u varros; dhe varri i tij është ndër ne deri ditën e sotme. 30 Ai, pra, duke qenë profet, e dinte se Perëndia i kishte premtuar me betim se nga fryti i belit të tij, sipas mishit, do të ngjallet Krishti për t’u ulur mbi fronin e tij; 31 dhe, duke parashikuar këtë, foli për ringjalljen e Krishtit, duke thënë se shpirti i tij nuk do të lihej në Hades dhe se mishi i tij nuk do të shihet kalbjen. 32 Këtë Jezus, Perëndia e ka ringjallur; dhe për këtë të gjithë ne jemi dëshmitarë! 33 Ai, pra, duke qenë i ngritur në të djathtë të Perëndisë dhe duke marrë nga Ati premtimin e Frymës së Shenjtë, ka përhapur atë që ju tani shihni dhe dëgjoni. 34 Sepse Davidi nuk është ngritur në qiell, madje ai vetë thotë: “Zoti i ka thënë Zotit tim: Ulu në të djathtën time, 35 derisa unë t’i vë armiqtë e tu si stol të këmbëve të tua!”. 36 Ta dijë, pra, me siguri, gjithë shtëpia e Izraelit se atë Jezus që ju e keni kryqëzuar, Perëndia e ka bërë Zot e Krisht.

-Pjetri u çua në këmbë. Nga grumbulli i dishepujve ngrihet Pjetri dhe filloi t’i fliste turmës me zë të lartë. Gjuha me të cilën foli ishte aramaiste, e cila kuptohej nga të gjithë. Ai foli në emër të gjithë apostujve.

-Këta nuk janë të dehur. Pjetri i drejtohet turmës duke e sqaruar se dishepujt nuk janë dehur.

-Ora e tretë e ditës. Ora e tretë e ditës përkonte me orën nëntë të mëngjesit. Judejve u ndalohej të hanin e të pinin në këtë orë, sepse ishte ora para lutjes së mëngjesit. Sipas Tertulianit (Di Oratione 25) ishte ora e parë e lutjes së bashkësisë. Sipas traditës rabine, judejtë lejoheshin të hanin dhe të pinin vetëm pas orës së katërt. Atëherë ishte Pendikosti dhe gjatë festave judejtë nuk hanin asgjë deri në mesditë.

-Mbi shërbëtorët e mi dhe mbi shërbëtoret e mia. Në pjesën e parë të profecisë të Joelit (3, 1-5) bëhet fjalë për përhapjen e Frymës deri në ditët e fundit, ku të gjithë burra e gra do të shohin vegime dhe do të profetizojnë. Dhurata e parë e *Frymës* (ἁγία ἰσχυρία) është profecia, e cila njësohet me të folurën e shumë gjuhëve (ἁγία ὁμιλία) nga ana e apostujve.

-Dhe do të bëj mrekulli lart në qiell dhe shenja poshtë mbi tokë. Në pjesën e dytë të ligjëratës së Pjetrit bëhet fjalë për dukuritë që do të ndodhin në qiell e në tokë gjatë ditës së gjykimit. Shenjat në qiell janë: dielli do të errësohet dhe hëna do të shndërrohet në gjak (Apokalipsi 6, 12), në tokë do të bëhen luftëra (Mateu 24, 6). Me frazën gjak, zjarr dhe avuj tymi, Luka nënkupton shkatërrimin e Jeruzalemit. Judejtë e prisnin Mesian si një prijës luftarak, i cili do ta udhëhiqte popullin e tyre, në luftë kundër pushtuesit romak. Në vitin 66 të udhëhequr nga një *Mesia i rremë* shpërthyen në kryengritje, duke pushtuar një kështjellë e duke vrarë të gjithë ushtarët romakë që ndodheshin atje. Për të shtypur kryengritjen perandori ngarkoi gjeneralin Vespasian (9-79). Në vitin 67 në krye të një ushtrie prej 60 mijë vetash, Vespasiani pushtoi Galilenë dhe iu afrua Jeruzalemit. Më pas në vitin 70, ai la të birin që quhej Titus (39-81) për të vazhduar fushatën. Pas një rrethimi prej gjashtë muajsh, Jeruzalemi u dogj dhe u shkatërrua. Mbi 100

mijë njerëz humbën jetën nga kolera, uria e lufta. Nga Jeruzalemi mbetën vetëm gërmadhat e asgjë tjetër. Në këtë mënyrë, u plotësua profecia e Jezusit: “*S’do të mbetet asnjë gur nga tempulli i judejve*”.

-*Që kush ta ketë thirrur emrin e Zotit*. Profecia e Joelit thekson se thirrja e emrit të Zotit është e vetmja mundësi shpëtimi. Thirrja e emrit të Perëndisë ishte fillimi i çdo lutje në Dhiatën e Vjetër. Sipas profecisë së Joelit shpëtimi vjen pas gjykimit të fundit.

-*Burra të Izraelit, dëgjoni këto fjalë*. Apostull Pjetri i drejtohet turmës me fjalët *Burra të Izraelit* (ἄνδρες Ἰσραηλῖται), sepse izraelitët qenë populli i zgjedhur i Perëndisë. Në vijim të fjalës së tij, Pjetri thekson veprimtarinë e Krishtit (vargu 22), kryqëzimin (vargu 23), ngjalljen (vargjet 24-32), analipsin (vargjet 33-35) dhe përfundon me një dëshirë eskatologjike (vargu 36). Fjalimi i Pjetrit përshkruhet nga tone të larta guximi.

-*Varri i tij është ndër ne*. Varri i Davidit gjendej brenda në Jeruzalem. Solomoni kishte fshehur atje thesare. Dikush hapi një dhomë dhe gjeti tridhjetëmijë talanda të argjendta. Herodi dëshironte të hynte më në thellësi, atje ku preheshin lipsanet e Davidit dhe të Solomonit, por flakët përpinë dy ushtarë.

SHQETËSIMI I POPULLIT (2, 37-41)

37 *Kur ata i dëgjuan këto gjëra, u pikëlluan në zemër dhe pyetën Pjetrin dhe apostujt: “Vëllezër, ç`duhet të bëjmë?”.*

38 *Atëherë Pjetri u tha atyre: “Pendohuni dhe secili nga ju le të pagëzohet në emër të Jezu Krishtit për faljen e mëkateve, dhe ju do të merrni dhuratën e Frymës së Shenjtë.* 39 *Sepse*

premtimi është për ju dhe për bijtë tuaj dhe për gjithë ata që janë larg, për ata që Zoti, Perëndia ynë, do t'i thërrasë". 40 Dhe me shumë fjalë të tjera u përbetohej dhe i nxiste, duke thënë: "Shpëtoni veten nga ky brez i çoroditur!". 41 Dhe ata që e pranuan fjalën e tij me gëzim, u pagëzuan; atë ditë u shtuan rreth tre mijë veta.

-U pikëlluan në zemër. Judejtë pasi dëgjuan predikimin e Pjetrit u pikëlluan dhe kërkuan udhën e shpëtimit, ashtu siç thotë (Psalmi 51, 17) "Zemrën e thyer e të dërmuar".

-Ç' duhet të bëjmë?. Është pyetja kryesore që bën shpirti kur ndërjegjësohet. Është momenti kur shpirti është i gatshëm të pranojë me dëshirë diçka të re, të cilën ua këshillon apostull Pjetri.

-Pendohuni do të thotë të mohoni të kaluarën tuaj mëkatore dhe të hyni në një udhë të re. Thirrja për pendim është e hershme, duke filluar nga predikimi i Pagëzorit (Luka 3, 3). Pendimi është fjala e parë e Krishtit kur filloi veprimtarinë publike (Marku 1, 15). Pendimi është veprimi i ndryshimit rrënjësor dhe kthimi tek Perëndia i vërtetë. Pendimi e mban shpirtin në mbretërinë e dashurisë së Perëndisë.

-Le të pagëzohet. Me anën e pagëzimit ne të krishterët bëjmë pohimin e besimit tek Jezu Krishti. I pagëzuari zhytet tri herë në ujë. Ky veprim ka kuptimin se varroset njeriu i vjetër dhe rilind njeriu i ri me fuqinë e Shpirtit të Shenjtë. Pagëzimi bëhet veprim eskatologjik për çdo besimtar.

-Premtimi është për ju dhe për bijtë tuaj. Populli ka nevojë për ngushëllim. Kështu thotë profecia e Joelit. Dhurata e Shpirtit të Shenjtë do të vijë me bollëkshëri për judejtë dhe bijtë

e tyre. Kjo është fryma e Dhiatës së Vjetër për popullin hebre (Isaia 2, 2).

-Atë ditë u shtuan rreth tre mijë veta. Fjala e Perëndisë është peshkimi i shpirtrave. Me fuqinë e fjalës atë ditë kishës iu shtuan *tre mijë* vetë. Të shumta janë mjetet që përdor Perëndia për të na ftuar. Këta *tre mijë* vetë morën shlyerjen e mëkateve dhe dhuratën e Shpirtit të Shenjtë duke përbërë bërthamën e parë të kishës në Jeruzalem. Nga njëqind e njëzetë veta që qenë në fillim u bënë tre mijë vetë. Numri *tre mijë* është simbolik, sepse në kishën e hershme ishte zakon që rumbullakoseshin numrat. Gjithsesi numri *tre mijë* tregon ndikimin e predikimit të Pjetrit në popull.

JETA E KISHËS SË HERSHME (2, 42-47)

42 Ata ishin ngulmues në zbatimin e mësimit të apostujve, në bashkësi, në thyerjen e bukës dhe në lutje. 43 Dhe të gjithëve u kishte hyrë druajtja; dhe shumë shenja e mrekulli bëheshin nga dora e apostujve. 44 Por gjithë ata që besonin rrinin bashkë dhe çdo gjë e kishin të përbashkët. 45 Dhe i shisnin pronat e pasuritë dhe ua ndanin të gjithëve, sipas nevojës së çdonjërit. 46 Dhe ngulmonin me një mendje të vetme çdo ditë në tempull dhe, duke e thyer bukën nga shtëpia në shtëpi, merrnin ushqimin me gëzim dhe me thjeshtësi zemre, 47 duke lavdëruar Perëndinë dhe duke gëzuar simpatinë e gjithë popullit. Dhe Zoti i shtonte kishës çdo ditë ata që ishin shpëtuar.

-Ata ishin ngulmues. Me termin *ata* kuptojmë të krishterët e parë, numri i të cilëve ishte rreth 3000 vetë. Ata dëgjuan predikimin

e apostull Pjetrit dhe u pagëzuan. Të krishterët e parë jetonin si një familje e vetme, zbatonin mësimet e apostujve dhe qenë në komunikim ndërmjet tyre në Eukaristinë Hyjnore dhe në lutje.

-*Në zbatimin e mësimet të apostujve.* Me termin mësimdhënie e apostujve (ἀεάα-Π ὁὐί ἀδῖό ὁὐῆῆί) kuptojmë predikimin apostolik në lidhje me veprën, mësimdhënien, kryqëzimin, ngjalljen, analipsin dhe hyjninë e Krishtit.

-*Në bashkësi.* Me termin bashkësi (ἐῆῆίῆίβá) kuptojmë mbledhjen e të krishterëve dhe grumbullimin e të mirave materiale. Bashkësia nuk ka vetëm vlera filantropike, por edhe të shpëtimit shpirtëror.

-*Në thyerjen e bukës.* Me termin *thyerja e bukës* (ἐῆῆῆῆ ὁῖῆ ὐñῆῆ) kuptojmë një zakon të vjetër judaik. Babai merrte bukën në dorë e bekonte dhe pasi e thyente ua ndante pjestarëve të tjerë të familjes. Në këtë rast Luka nuk do të theksojë këtë zakon, por gjithë darkën, e cila dallon rrënjësisht nga ajo judaike. Tryeza falenderuese shtrohej me bukë dhe verë. Me anën e kësaj kisha e hershme kujtonte darkën e Krishtit me dishepujt (Luka 22, 19-20). Gjithashtu marrëdhënia e Krishtit me dishepujt gjatë dyzetë ditëve ishte marrëdhënie falenderuese rreth tryezës (Veprat 1, 4). Apostujt ishin ngulmues në misterin e Eukaristisë Hyjnore. Ky mister shoqërohet me thyerjen e bukës duke na kujtuar Darkën Mistike, kur Zoti mori bukën e ndau në copëza dhe ua dha dishepujve të tij duke thënë: “*Merrni, hani, ky është trupi im*”. Të krishterët e parë kungoheshin me trupin dhe gjakun e Krishtit. Kungata e shenjtë ishte ushqimi shpirtëror i tyre.

-*Në lutje.* Lutjet (δῆῖῆῆῆ-ῆῆ) qenë pjesë nga Psalmet, ndoshta *lutjet judaike* (lutja e 18 kërkesave) etj. Vetë Krishti u kishte lënë dishepujve lutjen *Ati ynë* (δῆῆῆñ ç ῖ ῖ). Të gjitha lutjet

kishin karakter falenderues. Lutja është mënyra më e thellë e komunikimit të njeriut me Perëndinë. Zbulesat dhe dhuratat e Perëndisë janë dhënë nëpërmjet lutjes. Lutja zbrat qieillin në tokë.

-*Gjithë ata që besonin rrinin bashkë.* Të krishterët e parë kishin besim të gjallë, prandaj nuk i trembeshin përndjekjeve dhe martirizimeve. Me fuqinë e besimit ata përballonin gjithshka.

-*Çdo gjë e kishin të përbashkët.* Bashkësia e parë kristiane të gjitha gjërat i kishte të përbashkëta (Veprat 4, 32). “Mes tyre nuk kishte asnjë nevojtar, sepse ata që kishin toka apo shtëpi i shisnin dhe ua dorëzonin apostujve, pastaj apostujt i jepnin secilit sipas nevojës” (Veprat 4, 34-35). Kjo traditë vinte nga bashkësia e Kumranit. Bashkësia e Jeruzalemit me të mirat materiale që kishte grumbulluar përballoi zinë e bukës që ra në kohën e Klaudit (Veprat 11, 28). Klaudi ishte perandori i pestë i Romës dhe ka mbretëruar gjatë viteve 41-54. Zija e bukës ka rënë në vitin 48.

-*Çdo ditë në tempull.* Me anën e kësaj shprehjeje theksohet jeta adhuruese e kishës së hershme. Të krishterët e parë grumbulloheshin çdo ditë në tempullin e Jeruzalemit për të marrë pjesë në jetën adhuruese. Këtë gjë kishte bërë edhe Krishti (Luka 4, 16). Më vonë filluan të grumbullohen nëpër shtëpi ku dëgjonin apostujt dhe adhuronin Perëndinë. Ndërsa kur kisha filloi të përndiqej ata grumbulloheshin nëpër katakombe.

-*Duke e thyer bukën nga shtëpia në shtëpi.* Të krishterët e parë kishin filluar të mblidheshin edhe *nëpër shtëpi* (ἐαὐτοῖς ἐν οἰκίαις). Në (Veprat e Apostujve 12, 12; 20, 20) bëhet fjalë për shtëpi të tilla. Tek këto shtëpi shtronin dreka të përbashkëta (ἀσπασμοὶ) dhe falenderonin Perëndinë.

-Duke lavdëruar Perëndinë. Me anën e lavdërimit dhe falenderimit bashkësia e krishterë dëshmonte besimin tek Perëndia i vërtetë.

Pyetje rreth tekstit të kreut të dytë:

- Çfarë ndodhi në ditën e Pendikostisë?
- Çfarë thanë judejtë kur dëgjuan apostujt t' i flisnin secilin në gjuhën e vet?
- Çfarë i tha Pjetri popullit?
- Çfarë bënë ata që pranuan fjalën e Pjetrit?
- Sa ishte numri i tyre?
- Si jetonin të krishterët e parë?
- Si i administronin ata pasuritë?
- Cila ishte akuza e Pjetrit ndaj judejve?
- Kush i burgosi apostujt?

KREU I TRETË

SHËRIMI I TË ÇALIT (3, 1-10)

1 Por Pjetri dhe Gjoni po ngjiteshin bashkë për në tempull, rreth orës së nëntë, në orën e lutjes. 2 Dhe aty ishte një njeri i çalë që prej lindjes, të cilin e sillnin çdo ditë dhe e linin afër derës së tempullit, e quajtur “E bukura”, për t’u kërkuar lëmoshë atyre që hynin në tempull. 3 Ai, kur pa se Pjetri dhe Gjoni po hynin në tempull, u kërkoi lëmoshë. 4 Atëherë Pjetri, me Gjonin, duke i ngulur sytë mbi të, i tha: “Na shiko”. 5 Dhe ai po i shikonte me kujdes, duke shpresuar se do të merrte ndonjë gjë prej tyre. 6 Por Pjetri tha: “Unë nuk kam as argjend, as ar, por atë që kam po ta jap: në emër të Jezu Krishtit Nazarenas, çohu dhe ec!”. 7 Dhe, si e kapi nga dora e djathtë, e ngriti në këmbë; dhe në atë çast iu forcuan këmbët dhe nyjet. 8 Dhe me një të hovur u ngrit në këmbë dhe filloi të ecë; dhe hyri me ta në tempull, duke ecur, duke u hedhur dhe duke lavdëruar Perëndinë. 9 Dhe gjithë populli e pa duke ecur dhe duke lavdëruar Perëndinë, 10 dhe e njohën se ishte ai që rrinte ulur para derës së Bukur të tempullit për të kërkuar

lëmoshë; dhe u mbushën me habi dhe çudi për atë që i kishte ndodhur atij.

-Pjetri dhe Gjoni po ngjiteshin bashkë për në tempull.

Dy dishepujt po ngjiteshin në Tempullin e Solomonit për të marrë pjesë në lutjen e pasdites, pas së cilës flijohej therrorja e mbrëmjes *Tamid*. Me frazën *po ngjiteshin* kuptojnë se tempulli ishte ndërtuar në Malin Moria, i cili gjendej në pjesën lindore të Jeruzalemit.

-Rreth orës së nëntë, në orën e lutjes. Lutja e orës nëntë ishte më e rëndësishmja e ditës. Apostujt si gjithë judejtë grumbulloheshin në tempull dhe merrnin pjesë në lutjet e përbashkëta, veçse jo në therroret. Për këtë flasin shkrimtarët e vjetër kishtarë Tertuliani (*De Oratione* 25), Klimi i Aleksandrisë (Ὁὸñπìάόά VII, 7, 40) etj. Lutja e orës së nëntë përkon me orën tre të pasdites. Judejtë luteshin disa herë në ditë, në orën e tetë, të gjashtë dhe të nëntë. Këto orë përkrijnë me orën nëntë të mëngjesit, dymbëdhjetë të mesditës dhe tre të pasdites.

-Afër derës së tempullit, e quajtur "E bukura". Dera e bukur (ὐñάβά ḡýçç) të shpinte nga oborri në pjesën e brendshme të tempullit. Nga *Dera e bukur* kalonin pelegrinët dhe vizitorët. Në të dy anët e portës qëndronin lypsat për të kërkuar lëmoshë.

-U kërkoi lëmoshë. Judejtë e praktikonin dhënien e lëmoshës (Mateu 6, 2; Veprat e Apostujve 10, 2).

-"Na shiko". Nismën e mori Pjetri, ndërsa Gjoni ishte vetëm dëshmitar i mrekullisë. Pjetri ia nguli sytë të sëmurit dhe e urdhëroi: *"Na shiko"*. Fuqia shëruese me anën e të parit përmendet në ungjill (Luka 22, 61; Marku 10, 21).

-Në emër të Jezut Krishtit Nazarenas, çohu dhe ec! Pjetri nuk disponon para, ar apo argjend, por ka diçka shumë të

rëndësishme. Ai ka marrë prej Krishtit hirin të bëjë shërime. Dhurata e shërimit i jepet falas të sëmurit. Në emër të dhuruesit të jetës, Zotit dhe shpëtimtarit Jezu Krisht, i sëmuri çohet dhe filloi të ecë.

-E kapi nga dora e djathtë. Pjetri e kapi të sëmurin nga dora dhe në çast iu forcuan kockat. Ky veprim tregon fuqinë që kishin apostujt me anën e prekjes. Një shërim të tillë pati bërë dikur edhe Krishti (Marku 5, 27-30).

-U ngrit në këmbë dhe filloi të ecë. I sëmuri filloi të ecë dhe hyri bashkë me apostujt në hierore. Ai hidhej dhe falenderonte Perëndinë. U plotësua profecia: “*Të çalët do të kërcejnë si drerët...*” (Isaia 35, 6).

-Gjithë populli e pa duke ecur dhe duke lavdëruar Perëndinë. Është dukuri e njohur që të gjitha shërimet shoqërohen me përshtypjen e atyre që qenë të pranishëm në çastin e mrekullisë. Pelegrinët panë të sëmurin duke ecur dhe duke lavdëruar Perëndinë.

FJALA E DYTË E PJETRIT NË TEMPULL (3, 11-26)

11 Atëherë, ndërsa i çali që ishte shëruar rrinte ngjitur pas Pjetrit dhe Gjonit, gjithë populli, i çuditur, rendi drejt tyre te portiku të quajtur i Solomonit. 12 Dhe Pjetri, duke parë këtë gjë, i foli popullit duke thënë: “Burra të Izraelit, pse po mrrekulloheni për këtë? Ose pse po na i ngulni sytë sikur ne me fuqinë tonë të vetme ose me perëndishmëri të kishim bërë që ky njeri të ecë? 13 Perëndia e Abrahamit, e Isakut dhe e Jakobit, Perëndia e etërve tanë e ka përlëvduar Birin e tij Jezusin, të cilin ju ia dorëzuat Pilatit dhe e mohuat përpara

tij, megjithëse ai kishte vendosur ta lironte. 14 Por ju e mohuat të Shenjtin, të Drejtin, dhe kërkuat që t`ju jepej një vrasës, 15 dhe vratë princin e jetës, që Perëndia e ka ringjallur prej së vdekuri dhe për të cilin ne jemi dëshmitarë! 16 Dhe për besimin në emër të Jezusit, ky njeri, të cilin ju po e shihni dhe e njihni, u fortësua nga emri i tij; dhe besimi, që është nëpërmjet tij, i ka dhënë shërimin e plotë të gjymtyrëve, në praninë e të gjithëve ju. 17 Por tani, o vëllezër, unë e di që e keni bërë nga padija, ashtu siç kanë bërë edhe krerët tuaj. 18 Por kështu Perëndia i ka përmbushur ato që kishte parathënë me gojën e të gjithë profetëve të vet, se Krishti i tij do të vuante. 19 Pendohuni, pra, dhe kthehuni, që të shlyhen mëkatet tuaja, dhe që të vijnë kohët e flladit nga prania e Zotit, 20 dhe ai të dërgojë Jezu Krishtin që ju ishte predikuar më parë juve, 21 të cilin qielli duhet ta mbajë deri në kohën e ripërtëritjes të të gjitha gjërave, për të cilën Perëndia ka folur nëpërmjet gojës së gjithë profetëve të tij të shenjtë, që nga fillimi i botës. 22 Vetë Moisiu, në fakt, u tha etërve: “Zoti, Perëndia juaj do të ngjallë për ju një profet si unë nga mesi i vëllezërve tuaj; dëgjojeni në të gjitha gjërat që ai do t`ju thotë! 23 Dhe do të ndodhë që kushdo që nuk do ta dëgjojë atë profet, do të shkatërrohet në mes të popullit”. 24 Gjithashtu të gjithë profetët, të gjithë ata që kanë folur qysh nga Samueli e këtej, i kanë shpallur këto ditë. 25 Ju jeni bij të profetëve dhe të besëlidhjes që bëri Perëndia me etërit tanë, duke i thënë Abrahamit: “Dhe në pasardhësit e tu do të bekohen të gjitha kombet e dheut”. 26 Perëndia më së pari, mbasi e ringjalli Birin e tij Jezusin, jua ka dërguar juve

që t'ju bekojë, duke larguar secilin nga ju nga paudhësitë e tij.

-Rendi drejt tyre te portiku të quajtur i Solomonit. Dy apostujt pasi u lutën dolën nga kisha dha pasi kaluan përsëri Portën e Bukur mbërritën tek Portiku i Solomonit, i cili gjendej në pjesën lindore të tempullit. Portiku i Solomonit u rindërtua nga Herodi. Portiku ishte vendi ku mbaheshin fjalime dhe bëheshin shkëmbime tregtare. Aty ka predikuar Krishti (Joani 10, 23) dhe janë bërë mbledhjet e para të të krishterëve (Veprat 5, 12). Populli i çuditur nga mrekullia rendi drejt apostujve.

-Pjetri, duke parë këtë gjë, i foli popullit. Ai e filloi fjalën e dytë në tempull me anën e një pyetjeje, e cila sqaron shkakun përse e mori fjalën. Pjesa kryesore e fjalimit të Pjetrit (vargjet 13-25) përmban predikimin e Krishtit. Predikimi i Pjetrit mbyllet me vargjet 26, që është dëshmia e Krishtit të ringjallur dhe bekimi që i bën ai çdo të penduari.

-Perëndia e etërve tanë. Këtë varg ungjillori Luka e ka huazuar nga (Eksodi 3, 16) dhe na kujton epokën e vjetër të shpëtimit të popullit. Këtu theksohet plani i Perëndisë për të shpëtuar popullin e zgjedhur të Izraelit. Kjo vepër shpëtimtare është e lidhur me ardhjen e Krishtit, të cilin hebretjtë ia dorëzuan Pilati.

-Kërkuat që t'ju jepej një vrasës. Kjo frazë është pjesë nga profecia e (Isaias 52) ku tregohet tradhëtia e judejve ndaj Krishtit. Pjetri i akuzon hapur ata: Ju e mohuat të shenjtin, të drejtin (Ûãëíí êáé ãßêáéíí) dhe kërkuat nga Pilati të lirohet një vrasës i

quajtur Baraba (Luka 23, 18). Me anën e këtij veprimi judejtë vranë princin e jetës (ἀντιπαῦλον τὸν βασιλῆα).

-Å di që e keni bërë nga padija. Pas akuzës së fortë që u bën Pjetri judejve, me anën e këtij vargu i zbut disi tonet. Këtë veprim e keni bërë nga padija.

-Ato që kishte parathënë me gojën e të gjithë profetëve të vet. Vdekja e Krishtit në kryq është parathënë nga profetët (Luka 24, 26).

-Pendohuni, pra dhe kthehuni. Pendimi dhe kthimi tek Perëndia i vërtetë janë ato veprime që duhet të bëjnë judejtë. Zoti e dinte se të krishterët edhe mbas pagëzimit do të mëkatonin. Çdo njeri në rast se pendohet me sinqeritet të plotë atëherë i falen të gjitha mëkatet. Zoti u tha Apostujve: “Merrni Frymën e Shenjtë. Kujt do t’ia falni mëkatet, do t’i jenë falur, kujt do t’ia mbani, do t’i jenë mbajtur” (Joani 20, 23). Mbas Apostujve të shenjtë, të drejtën për të falur mëkatet e morën pasardhësit e tyre, episkopët.

Pyetje rreth tekstit të kreut të tretë:

- Kë shëruan Pjetri dhe Gjoni gjatë udhës për në tempull?
- Çfarë bëri i sëmuri pasi u shërua?
- Çfarë përshtypje la në popull mrekullia?

KREU I KATËRT

PJETRI E GJONI PARA SINEDRIT (4, 1-7)

1 Ndërsa ata po i flisnin popullit, priftërinjtë, komandanti i tempullit dhe saducenjtë u turrën mbi ta, 2 të zemëruar sepse e mësonin popullin dhe shpallnin në Jezusin ringjalljen e të vdekurve. 3 Dhe i shtinë në dorë dhe i futën në burg deri të nesërmen, sepse ishte ngrysur. 4 Por shumë nga ata që ua kishin dëgjuar fjalën besuan; dhe numri i burrave u bë rreth pesë mijë. 5 Të nesërmen krerët, pleqtë dhe skribët u mblodhën në Jeruzalem, 6 bashkë me kryepriftin Anan dhe me Kajafën, Gjonin, Aleksandrin dhe të gjithë ata që i përkisnin farefisit të kryepriftërinjve. 7 Dhe, si i nxorën aty në mes, i pyetën: “Me ç`pushtet ose në emër të kujt e keni bërë këtë?”.

-Priftërinjtë ndaheshin në njëzetekatër grupe, ku secili prej tyre shërbente një javë në tempull. Ata që u turrën mbi ta qenë

priftërinjtë që kishin shërbimin e asaj jave. Priftërinjtë e Izraelit shërbenin vetëm në tempullin e Jeruzalemit.

-Komandanti i tempullit zgjidhej nga radhët e levitëve. Këta të fundit qenë prej fisit të Levit dhe ndihmonin priftërinjtë në shërbesat në tempull (Numrat 3, 1-13).

-Saducenjtë u turrën mbi ta. Saducenjtë qenë shtresat më të larta dhe më të fuqishme, sepse nga radhët e tyre zgjidheshin organet më të larta të Sinedrit. Ata qenë aristokratë dhe simpatizantë të helenizmit. Pranonin ligjin e Pentateukut (si ligjin suprem), por mohonin ngjalljen e të vdekurve, pavdekshmërinë, ekzistencën e shpirtave dhe providencën hyjnore. Saducenjtë zotëronin fuqi politike dhe nuk qenë popullorë.

-I futën në burg deri të nesërmen, sepse ishte ngrysur. Në të ngrysur nuk mund të mblidhej Sinedri, prandaj apostujt i futën në burg deri të nesërmen në mëngjes. Sinedri përbëhej nga 71 anëtarë me kompetenca ligjvënëse, qeverisëse si dhe të komentimit të ligjit. Sinedri nuk mund të vendoste vetëm për dënimin me vdekje.

-Shumë nga ata që ua kishin dëgjuar fjalën besuan. Rreth pesë mijë veta i besuan predikimit të Pjetrit. Ky numër është hiperbolik, sepse në atë kohë në Jeruzalem banonin rreth 25-30 mijë judej.

-Të nesërmen krerët. Me këtë emër quhej kryepriifti. Ky i fundit kishte funksionin më të lartë, sepse udhëhiqte Këshillin e Lartë të çifutëve. Një herë në vit ai hynte në vendin më të shenjtë të tempullit ku ofronte një fljimm për veten e tij dhe një tjetër për mëkatet e popullit hebre.

-Kryepriiftin Anan dhe me Kajafën, Gjonin, Aleksandrin. Kryepriifti Anan ishte kryetari i Sinedrit (Levetiku 11, 16). Kryepriifti Anan është i njohur nga gjyqi i kryqëzimit të

Krishtit. Ai qëndroi nëntë vjet në krye të Sinedrit prej vitit 6-15. Kajafa ishte dhëndëri i Ananit (Joani 18, 13) dhe ka drejtuar për njëzetë vjet, nga viti 16-36. Ndërsa Gjoni dhe Aleksandri janë krejtësisht të panjohur.

-Me ç'pushtet ose në emër të kujt e keni bërë këtë?
Apostujt i shpunë në sallën e Sinedrit dhe qëndronin në këmbë. Anëtarët e Sinedrit i pyetën se në emrin e kujt dhe me çfarë fuqie e bënë mrekuillinë?

FJALA E TRETË E PJETRIT (4, 8-12)

8 Atëherë Pjetri, i mbushur me Frymën e Shenjtë, u tha atyre: “Krerë të popullit dhe pleq të Izraelit! 9 Nëse ne sot gjykohe mi për një mirësi që iu bë një njeriu të sëmurë, për të ditur si u shërua ai, 10 le ta njihni të gjithë ju dhe mbarë populli i Izraelit se kjo u bë në emër të Jezu Krishtit Nazareas, që ju e kryqëzuat dhe që Perëndia e ringjalli prej së vdekuri; me anë të tij ky njeri del para jush i shëruar plotësisht. 11 Ky është guri që ju, ndërtuesit, e hodhët poshtë dhe që u bë guri i qoshes. 12 Dhe në asnjë tjetër nuk ka shpëtim, sepse nuk ka asnjë emër tjetër nën qiell që u është dhënë njerëzve dhe me anë të të cilit duhet të shpëtohem i”.

-Pjetri, i mbushur me Frymën e Shenjtë. Fjalën përsëri e mori Pjetri, i cili është i mbushur me Frymën e Shenjtë. Sipas porosisë (Luka 12, 12) Zoti dotë dërgojë Frymën tek predikuesit.

I mbushur me Frymën e Shenjtë është fjalë profetike (Luka 1, 15).

-Kjo u bë në emër të Jezu Krishtit Nazareas. Mrekullia u krye dhe të gjithë e besuan. Tani shtrohet pyetja: -Në emër të kujt? Pjetri e shfaqti publikisht para Sinedrit, atë, në emrin e të cilit bëri mrekullinë.

-Ky është guri që ju, ndërtuesit, e hodhët poshtë dhe që u bë guri i qoshes. Këtë frazë e ka përdorur dikur edhe Krishti në një nga paravolitë e tij (Marku 12, 10).

-Në asnjë tjetër nuk ka shpëtim. Shpëtimi i të çalit është shembull i shpëtimit të përgjithshëm që realizohet nga Krishti. Asnjë emër tjetër nuk mund të shpëtojë, veçse ai i Krishtit.

REAGIMI I SINEDRIT (4, 13-22)

13 Ata, kur e panë çiltërsinë e Pjetrit dhe të Gjonit dhe duke kuptuar se ishin njerëz të pamësuar dhe pa arsim, u mrekulluan dhe i njihnin se kishin qenë me Jezusin. 14 Duke parë pastaj në këmbë pranë tyre, njeriun që u shërua, nuk mund të thoshnin asgjë kundër. 15 Dhe, mbasi i urdhëruan të dalin jashtë sinedrit, u konsultuan me njëri tjetrin, 16 duke thënë: “Ç`t`u bëjmë këtyre njerëzve? Sepse u është njohur të gjithë banorëve të Jeruzalemit se është bërë një mrekulli e dukshme prej tyre, dhe ne nuk mund ta mohojmë; 17 por, që kjo të mos përhapet më shumë në popull, t`i shtrëngojmë me kërcënime të rrepta të mos i flasin më asnjëri në këtë emër”. 18 Dhe, si i thirrën, u dhanë urdhër atyre të mos flasin fare dhe as të mësojnë në emër të Jezusit. 19 Por Pjetri dhe Gjoni,

duke iu përgjigjur atyre, thanë: “Gjykoni ju, nëse është e drejtë para Perëndisë t’ju bindemi më shumë juve sesa Perëndisë. 20 Sepse ne nuk mund të mos flasim për ato që kemi parë dhe dëgjuar”. 21 Ata pasi i kërcënuan përsëri, i lanë të shkojnë duke mos gjetur mënyrë se si t’i ndëshkojnë për shkak të popullit, sepse të gjithë përlevdonin Perëndinë për atë që kishte ndodhur. 22 Sepse njeriu në të cilin kishte ndodhur ajo mrekulli e shërimit ishte më shumë se dyzet vjeç.

-U mrekulluan dhe i njihnin. Paraqitja e apostujve shkaktoi admirimin e njerëzve të Sinedrit. Vërtetë ata qenë të pashkolluar përsa i përket njohjes së ligjit dhe nuk dinin shkrim e këndim, sepse e kishin origjinën nga rrethinat e Galilesë, por megjithatë predikonin në sajë të vullnetit hyjnor. Sa herë u jepej rasti për të predikuar ata kujtonin fjalët e Krishtit: “Jini të vendosur dhe mos u shqetësoni për vetëmbrojtjen tuaj, sepse unë do t’u jap zotësinë për të folur dhe një urti të tillë saqë askush nga kundërshtarët tuaj nuk do t’i bëjnë ballë dhe nuk do ta kundërshtojnë dot” (Luka 21, 14-15).

-Çfarë t’u bëjmë këtyre njerëzve? Sinedri po shqyrton një çështje, e cila nuk është në kompetencat e tij. Megjithatë i urdhëron apostujt të largohen dhe tërhiqet për të marrë vendimin në fshehtësi. Shërimi i të çalit ishte një realitet që nuk mund të dyshohej. I çali u shërua në emër të Krishtit, prandaj Sinedri nuk mund t’i dënonte për këtë. Në mbledhjen e Sinedrit merrnin pjesë: Nikodemi (Joani 7, 50), Josifi nga Arimatea (Luka 23, 50), Gamalieli (Veprat e Apostujve 5, 34) etj.

-U dhanë urdhër atyre të mos flasin fare dhe as të mësojnë në emër të Jezusit. Vendimi i Sinedrit ishte që apostujt

të mos mësojnë dhe të kujtojnë emrin e Krishtit. Sinedri si organ ligjvënës këtë radhë nuk veproi me drejtësinë e ligjit, por u përpoq t'i nënshtrojë apostujt me anën e dhunës dhe të kërcënimeve.

-Nëse është e drejtë para Perëndisë t'ju bindemi më shumë juve sesa Perëndisë. Vendimi i Sinedrit u kundërshtua nga dy apostujt, të cilët kërkuan prej anëtarëve *“Gjykoni nëse është e drejtë para Perëndisë t'ju bindemi më shumë juve sesa Perëndisë”*. Në këtë rast Sinedri u gjend përpara një akuze të rreptë.

-Pasi i kërcënuan përsëri, i lanë të shkojnë. Sinedri vërtetoi që shërimi i të çalit nuk përbënte shkelje ligjore, prandaj i la të lirë apostujt.

-Ishte më shumë se dyzet vjeç. Luka për të theksuar mrekullinë e shërimit përmend moshën e të çalit, i cili kishte 40 vjet që vuante dhe tashmë ecte duke vërtetuar predikimin e apostujve për ngjalljen e Krishtit.

LUTJA E KISHËS (4, 23-31)

23 Kur u liruan, ata u kthyen tek të vetët dhe u treguan gjithçka që krerët e priftërinjve dhe pleqtë u kishin thënë. 24 Kur i dëgjuan këto, ata unanimisht e ngritën zërin te Perëndia dhe thanë: “O Zot, ti je Perëndia që ke bërë qiellin, tokën, detin dhe gjithçka që është në ta, 25 dhe që me anë të Frymës së Shenjtë ke thënë, nëpërmjet gojës së Davidit, shërbëtorit tënd: “Përse u zemëruan kombet, dhe popujt kurdisin gjëra të kota? 26 Mbretërit e dheut ngritën krye dhe princat u mblodhën bashkë kundër Zotit dhe kundër Krishtit të tij”. 27 Sepse

pikërisht kundër Birit tënd të shenjtë, që ti e vajose, u mblodhën Herodi dhe Ponc Pilati me johebrenjtë dhe me popullin e Izraelit, 28 për të bërë të gjitha ato që dora jote dhe këshilli yt kishin paracaktuar se do të ndodhnin. 29 Dhe tani, Zot, shqyrto kërcënimet e tyre dhe lejo që shërbëtorët e tu të kumtojnë fjalën tënde me plot çiltërsi, 30 duke e shtrirë dorën tënde për të shëruar dhe që të kryhen shenja dhe mrekulli në emër të Birit tënd të shenjtë Jezusit”. 31 Dhe, mbasi qenë lutur, vendi ku ishin mbledhur u drodh; dhe të gjithë u mbushën me Frymën e Shenjtë, dhe e shpallnin fjalën e Perëndisë me çiltërsi.

-Kur u liruan, ata u kthyen tek të vetët. Me tu liruar dy dishepujt u kthyen tek të vetët duke u treguar çfarë u patën thënë kryepriiftërinjtë dhe prezbiterët. Me termin “të vetët” kuptojmë gjithë besimtarët që besonin tek Krishti. Ky term është sinonim i fjalës vëllezër (ἀδελφοί).

-Ërëret e priiftërinjve qenë pjesëtarë të Sinedrit.

-Ngritën zërin te Perëndia. Lutja ishte gjëja kryesore e komunitetit të parë kristjan. Ajo fillonte me thirrjen e emrit të Perëndisë (Luka 2, 29) dhe vijonte me një frazë nga Shkrimi i Shenjtë (Eksodi 20, 11). Pjetri thoshte lutjen me zë më të lartë dhe të tjerët e pasonin duke krijuar përshtypjen që lutja drejtohej nga një zemër. Në fund të lutjes të gjithë të pranishmit thonin Amin.

-Nëpërmjet gojës së Davidit. Davidi fliste me gojën e Perëndisë. Ai paraqitet si shërbëtor i Perëndisë, sepse nga breznitë e tij do të lindte Krishti. Davidi është mbajtës i Shpirtit të Shenjtë (Veprat e Apostujve 2, 30) “Meqë ai ishte profet e dinte që Perëndia i ishte betuar se do të vendoste mbi fronin e tij një pasardhës të vetin”.

-Kombet dhe popujt. Kombet janë ushtarët romakë, ndërsa popujt janë dymbëdhjetë fiset e Izraelit.

-Mbretërit e dheut ngritën krye dhe princat. Mbretërit e dheut janë Herodi dhe dinastia e tij, ndërsa princi është Ponc Pilati. Është e çuditshme se Pilati dikur u shpreh për pafajësinë e Krishtit, ndërsa në vargun që po komentojmë paraqitet si kundërshtar.

-Që ti e vajose. Këtu komentohet psalmi 2, 1 ku paraqiten pësimet e Krishtit, të cilat lidhen me vuajtjet e dy apostujve. Ajo që pati profetizuar Davidi u plotësua në qytetin e Jeruzalemit.

-Vendi ku ishin mbledhur u drodh. Perëndia e dëgjoi lutjen e kishës dhe vendi ku qenë mbledhur dishepujt u drodh dhe të gjithë pranuan përsëri Shpirtin e Shenjtë. Dridhjet e tokës janë shenja të providencës hyjnore (ἐὰβαὸ δ᾿ἀνιὸὄβαὸ). Kjo ngjarje na kujton Pendikostinë. Dishepujt ndiheshin më të sigurtë, sepse lutja e tyre u dëgjua. Hiri i Shpirtit të Shenjtë i gjallëroi duke iu dhënë fuqi për të përballuar sfida të tjera.

BESIMTARËT NDAJNË TË MIRAT MES TYRE (4, 32-37)

32 Dhe numri i madh i atyre që besuan ishte me një zemër të vetme dhe me një shpirt të vetëm; askush nuk thoshte se ç'kishte ishte e vet, por të gjitha gjërat i kishin të përbashkëta. 33 Dhe apostujt me fuqi të madhe jepnin dëshmi të ringjalljes së Zotit Jezus; dhe hir i madh ishte mbi të gjithë ata. 34 Sepse midis tyre nuk kishte asnjë nevojtar, sepse të gjithë ata që zotëronin ara ose shtëpi i shisnin dhe sillnin fitimin

nga gjërat e shitura, 35 dhe i vinin te këmbët e apostujve; pastaj secilit i jepej, sipas nevojës së tij. 36 Kështu Iose, i mbiquajtur nga apostujt Barnaba (që do të thotë “biri i ngushëllimit”), Levit, me prejardhje nga Qipro, 37 kishte një arë, e shiti dhe solli fitimin dhe i vuri te këmbët e apostujve.

-Numri i madh i atyre që besuan. Numri i besimtarëve ishte rreth pesë mijë vetë (vargu 4) së bashku me apostujt dhe anëtarët e tjerë (Veprat e Apostujve 1, 14).

-Jepnin dëshmi të ringjalljes së Zotit. Me anën e kësaj fraze plotësohet lutja e kishës.

*-I mbiquajtur nga apostujt Barnaba. Barnaba bënte pjesë në rrethin e shtatëdhjetë dishepujve të Krishtit. Ai rridhte nga judejtë e diasporës dhe vite më vonë u vendos në Palestinë ku ishte pjesëtar i grupit të shpresëtarëve. Barnaba do të thotë *biri i ngushëllimit* (Bar-Nebuah). Ai ka ungjillëzuar kishën e Antiokisë, gjithashtu ka shoqëruar apostull Palin në udhëtimin e parë apostolik.*

Pyetje rreth tekstit të kreut të katërt:

-Kush i burgosi apostujt?

-Cila ishte arsyeja e burgosjes së tyre?

-Sa ishte numri i atyre që patën besuar tek Perëndia?

-Me çfarë fjalësh iu drejtua Pjetri Sinedrit?

-Kush i urdhëroi apostujt të mos predikojnë për Krishtin?

-Çfarë akti bëri Barnaba?

KREU I PESTË

ANANIA DHE SAFIRA (5, 1-11)

1 Kurse një farë burri, me emër Anania, me gruan e vet Safira, shiti një arë, 2 por mbajti për vete një pjesë të parave, me miratimin e gruas, dhe e çoi mbetjen te këmbët e apostujve. 3 Por Pjetri i tha: “Anania, pse Satani ta mbushi zemrën që të gënjesh Frymën e Shenjtë dhe të mbash një pjesë të çmimit të arës? 4 Po të mbetej e pashitur, a nuk do të ngelte e jotja? Dhe ato që more nga shitja a nuk ishin vallë në dispozicionin tënd? Pse e shtive në zemër këtë gjë? Ti nuk ke gënjyer njerëzit, por Perëndinë!” 5 Kur i dëgjoi këto fjalë, Anania ra përtokë dhe dha shpirt. Dhe një frikë e madhe i zuri të gjithë ata që i dëgjuan këto gjëra. 6 Atëherë u ngritën disa të rinj, e mbështollën, e mbartën jashtë dhe e varrosën. 7 Dhe afërsisht tre orë më vonë hyri dhe gruaja e tij, e cila nuk dinte ç`kishte ndodhur. 8 Dhe Pjetri i drejtoi fjalën, duke thënë: “Më thuaj, a e shitët arën për kaq?”. Dhe ajo u përgjigj: “Po, për

aq”. 9 Atëherë Pjetri i tha: ”Pse u morët vesh që ta tundoni Frymën e Zotit? Ja, këmbët e atyre që e varrosën burrin tënd janë në prag të derës dhe do të të mbartin jashtë edhe ty!”. 10 Në moment ajo ra te këmbët e tij dhe dha shpirt. Dhe të rinjtë, si hynë, e gjetën të vdekur, e mbartën jashtë dhe e varrosën pranë burrit të saj. 11 Kështu një frikë e madhe e zuri gjithë kishën dhe gjithë ata që i dëgjonin këto gjëra.

-*Anania, me gruan e vet Safira.* Një çift judejsh, Anania dhe gruaja e tij Safira shitën një pronë. Emri Anania rrjedh nga hebraishtja *Hanannah* dhe do të thotë *Perëndia është kujdestar*. Safira do të thotë *e bukura*.

-*Mbajti për vete një pjesë të parave.* Anania me dijeninë e gruas së tij Safirës, një pjesë të parave që mori nga shitja e pronës, i fshehu për nevojat e familjes, ndërsa pjesën tjetër ua dha apostujve që të përballonin nevojat e bashkësisë së parë kristiane (Veprat 4, 34-35). Plani i mashtrimit u ruajt i fshehtë prej njerëzve, por u zbulua nga Perëndia. U zbulua gënjeshtria, u zbulua marrëveshja e fshehtë që patën bërë Anania dhe Safira dhe menjëherë erdhi dënimi i merituar.

-*E çoi mbetjen te këmbët e apostujve.* Anania dhe Safira e shitën pronën me vullnetin e tyre të lirë, prandaj duhet të tregonin çmimin e shitjes dhe gjithë paratë e fituara duhej t’ua jepnin apostujve. Duket qartë se Anania dhe Safira shitjen e pronës e bënë për tu dukur dhe për tu vlerësuar nga kisha.

-*Anania, pse Satani ta mbushi zemrën.* Pjetri flet në emër të apostujve duke dënuar hipokrizinë e Ananias. Nuk është apostull Pjetri ai që jep dënimin, por Perëndia. Me anën e dy pyetjeve ai vërteton se veprimi i tij ishte satanik. A nuk ishte Satanai ai që

tundoj Jezusin? (Marku 1, 13). Satanai ndikoi tek Juda të tradhëtonte Krishtin (Luka 23, 3), ndërsa tashmë e shohim të zotërojë zemrën e Ananias.

-Ti nuk ke gënjer njerëzit, por Perëndinë! Anania është përgjegjës për veprimin e tij. Atë nuk e detyroi njeri që ta shiste pronën, por mund ta mbante dhe ta gëzonte lirisht atë pa kushte. Paratë e fituara nga shitja e pronës ai ua dha apostujve për të përballuar nevojat e bashkësisë. Këtë vepër bamirëse Anania nuk e bëri nga dashuria, sepse dashuria e Perëndisë nuk e pranon gënjeshtren. Anania ka mëkatuar me paramendim.

-Anania ra përtokë dhe dha shpirt. Me anën e kësaj fraze Pjetri thekson ndëshkimin e Perëndisë. Anania ra përtokë dhe dha shpirt pa asnjë mundësi pendimi dhe faljeje. Në këtë rast kemi ndëshkimin hyjnor (εἰς τὴν ὀργάνην) të Perëndisë.

-U ngritën disa të rinj, e mbështollën, e mbartën jashtë dhe e varrosën. Luka nuk përshkruan hollësitë e varrimit të Ananias, por thotë se disa të rinj e mbështollën atë me savenë dhe e vunë në varr. Askush nuk interesohet më tej për atë që gënjeu Perëndinë. E njëjta gjë ka ndodhur edhe me Judën (Veprat 1, 18).

-Tre orë më vonë hyri dhe gruaja e tij. Safira hyri në shtëpi tre orë pas vdekjes së Ananias dhe nuk dinte asgjë për rrethanat e vdekjes së të shoqit. Luka nuk e sqaron përse apostujt qëndruan në shtëpi edhe tre orë pas vdekjes së Ananias?

-Më thuaj, a e shitët arën për kaq? Me anën e kësaj pyetjeje Pjetri i jep mundësi Safirës të ndreqë gabimin, të ndërjegjësohet dhe të pendohet.

-Ajo u përgjigj: "Po, për aq". Safira e gënjeu Pjetrin. Hipokrizia e saj ndaj kishës është hipokrizi ndaj frymës (ἡ ὑπόκρισις).

-Këmbët e atyre që e varrosën burrin tënd janë në prag të derës. Me anën e kësaj fraze Pjetri i kujton Safirës fatin që e pret, ndëshkimin e Perëndisë.

*-Në moment ajo ra te këmbët e tij dhe dha shpirt. Safira ra në këmbët e Pjetrit dhe dha shpirt. Nuk ishte Pjetri ai që vendosi për dënimin, por Perëndia. Më frazën *ra te këmbët e tij* Luka thekson fuqinë që ka Pjetri me anën e frymës (ῥήματι). Të rinjtë, që sapo qenë kthyer nga varrimi i Ananias, e gjetën Safirën të vdekur. Atëherë e morën dhe e varrosën pranë burrit të saj. Pësimi i tyre u bë mësim për të tjerët.*

-Një frikë e madhe e zuri gjithë kishën. Në këtë rast fjala kishë (ἐκκλησία) përdoret për herë të parë tek Veprat e Apostujve dhe nënkupton bashkësinë e parë kristjane të Jeruzalemit. Anëtarët e kishës quhen ata që besojnë (Veprat 2, 44), besimtarët (ἰσχυροὶ) (Veprat 4, 32), vëllezërit (ἀδελφοί) (Veprat 1, 15), të vetët (ἑαυτοὶ) (Veprat 4, 23) dhe së fundmi të krishterët (ἁγιοὶ) (Veprat 11, 26).

-Një frikë e madhe e zuri gjithë kishën. Ndëshkimi hyjnor (ἐπιτίμια) i Ananias dhe Safirës shkaktoi frikë të madhe në bashkësinë e parë kristiane të Jeruzalemit. Gjithë anëtarët e kishës u njoftuan për ndëshkimin e tyre.

APOSTUJT SHËROJNË SHUMË VETA (5, 12-16)

12 Dhe shumë shenja dhe mrekulli bëheshin në mes të popullit nëpërmjet duarve të apostujve. Të gjithë me një mendje të vetme mblidheshin nën portikun e Solomonit. 13 Dhe asnjëri nga të tjerët nuk guxonte të bashkohej me ta; por

populli i lartësonte. 14 Kështu Zotit i shtohej një numër gjithnjë e më i madh besimtarësh, turma burrash dhe grash, 15 aq sa i binin të sëmuret në sheshe, i vinin në shtretër e në shtroja, që kur kalonte Pjetri, të paktën hija e tij të mbulonte ndonjë nga ata. 16 Edhe një turmë nga qytetet përreth turrej në Jeruzalem, duke sjellë të sëmuret dhe ata që mundoheshin nga frymëra të ndyra dhe të gjithë shëroheshin.

-Shumë shenja dhe mrekulli bëheshin në mes të popullit nëpërmjet duarve të apostujve. Sipas kuptimit të kësaj fraze apostujt shëronin të sëmuret me anën e prekjes me dorë (ἀϋτῶν ἰατρῶν) (Veprat 19, 11). Shërime me anën e prekjes pati bërë edhe Krishti (Luka 4, 40). Shërimet e tyre apostujt i shoqëronin me predikimin për Zotin e ringjallur, sipas porosive që u pati dhënë Krishti (Marku 16, 17-20).

-Mblidheshin nën portikun e Solomonit. Apostujt bashkë me besimtarët e kishës së hershme mblidheshin tek portiku i Solomonit, ku predikonin fjalën e Perëndisë (Veprat 3, 11).

-Asnjeri nga të tjerët nuk guxonte. Grumbullimet e bashkësisë së parë kristiane binin në sy tek njerëzit e tjerë. Luka me shprehjen të tjerët (ἄλλοι) nënkupton jobesimtarët, të cilët nuk guxonin të afroheshin tek anëtarët e bashkësisë kur luteshin ose mësonin thesaret e fesë së re.

-Por populli i lartësonte. Pjesa më e madhe e popullit ishte entuziasmuar nga mrekullitë që kishin bërë dishepujt dhe i admironte. Ata kishin dëgjuar predikimet e tyre dhe kishin parë me sytë e tyre shërimet e ndryshme që patën bërë.

-Zotit i shtohej një numër gjithnjë e më i madh besimtarësh, turma burrash dhe grash. Shumë burra dhe gra

pranonin besimin e ri duke shtuar radhët e bashkësisë. Luka për herë të parë përmend pagëzimin e grave (Veprat 8, 12) krahas burrave. Kishës së hershme i qenë shtuar edhe disa gra, të cilat Krishti i pati shëruar nga sëmundjet (Luka 8, 2).

-Hija e tij të mbulonte ndonjë nga ata. Luka rrëfen se të sëmurët i nxirrnin nëpër sheshe dhe i vendosnin nëpër shtroja e vigje. Fama e apostull Pjetrit ishte kaq e madhe sa që njerëzit filluan të besonin se edhe hija e tij mund të shëronte. Luka nuk dëshiron ta paraqesi Pjetrin me aftësi magjistari, por me anën e kësaj shprehjeje rrëfen se morali i turmës ishte i tillë sa që besonin se edhe hija e Pjetrit mund të kryente mrekulli.

-Një turmë nga qytetet përreth turrej në Jeruzalem. Fama për mrekullitë e apostujve u përhap edhe jashtë murreve të Jeruzalemit. Njerëz të shumtë filluan të vinin nga qytetet përreth nga Bethlehemi, Emausi, Jerikoja etj, duke sjellë të sëmurët për shërim. Kurimi i të sëmurëve shkaktoi zilinë e kryepriфтërinjve dhe saducejve, të cilët filluan të përndjekin apostujt.

KAPJA DHE LIRIMI I APOSTUJVE (5, 17-26)

17 Atëherë u ngritën kryepriifti dhe të gjithë ata që ishin me të, domethënë sekti i saducejve, plot smirë, 18 dhe vunë dorë mbi apostujt dhe i futën në burgun publik. 19 Por një engjëll i Zotit, natën, i hapi dyert e burgut dhe, si i nxori jashtë, tha: 20 “Shkoni, paraqituni në tempull dhe i shpallni popullit të gjitha fjalët e kësaj jete. 21 Dhe ata, si i dëgjuan këto, hynë në tempull kur zbardhte dita dhe mësonin. Por kryepriifti dhe ata që ishin me të, erdhën dhe thirrën bashkë sinedrin dhe të gjithë pleqtë e bijve të Izraelit; pastaj dërguan rojet në burg për t’i sjellë apostujt. 22 Por rojet, kur arritën

në burg, nuk i gjetën; dhe kur u kthyen bënë raportimin e tyre, 23 duke thënë: “Ne e gjetëm burgun të mbyllur me kujdes dhe rojet në këmbë përpara dyerve; por kur i hapëm, nuk gjetëm asnjëri brenda”. 24 Por kryepriifti, komandanti i rojeve të tempullit dhe krerët e priftërinjve, kur i dëgjuan këto gjëra, mbetën të habitur lidhur me këtë, sepse nuk dinin ç`donte të thoshte gjithë kjo punë. 25 Por erdhi dikush që u raportoi atyre duke thënë: “Ja, këta njerëz që ju i futët në burg janë në tempull dhe po mësojnë popullin”. 26 Atëherë komandanti shkoi me rojet dhe i solli, pa dhunë, nga frika se mos populli i vriste me gurë.

-Vunë dorë mbi apostujt dhe i futën në burgun publik. Shërimet e shumta që u bënë nga ana e apostujve (Veprat 5, 12-16), shkaktuan smirën e anëtarëve të Sinedrit. Kryepriifti Ana (Veprat 4, 6) dhe ata që e pasonin urdhëruan që apostujt t’i fusnin në burg, jo vetëm Pjetrin dhe Gjonin, por të gjithë apostujt, ndonëse shërimet që ata kishin bërë nuk përbënin shkelje të ligjit. Apostujt qëndruan gjatë gjithë natës në burg, për t’u gjykuar të nesërmen në mëngjes kur të mblidhej Sinedri (Veprat 4, 35).

-Një engjell i Zotit, natën, i hapi dyert e burgut dhe, si i nxori jashtë. Gjatë natës një engjell i Zotit u hapi dyert e burgut. Këtë frazë e gjejmë edhe diku tjetër (Veprat 12, 7). Engjëlli në mënyrë të çuditshme u hapi dyert e burgut dhe i liroi apostujt.

-Shkoni, paraqituni në tempull. Engjëlli çlirimtar i urdhëron apostujt të shkojnë në tempull për të predikuar besimin e ri. Fjala urdhëruese e engjëllit tek Veprat e Apostujve paraqitet tre herë (8, 26; 10, 3; 12, 7).

-Hynë në tempull kur zbardhte dita dhe mësonin. Apostujt sipas porosisë së engjëllit herët në mëngjes hynë në tempull

dhe filluan të predikonin. Mësimdhënia e tyre ishte rreth Krishtit dhe ngjalljes së tij. Dyert e tempullit hapeshin gjatë mesnatës, prandaj apostujt nuk patën pengesë për të hyrë në tempull.

-Thirrën bashkë Sinedrin dhe të gjithë pleqtë e bijve të Izraelit. Në mëngjes kryepriifti mblodhi Sinedrin për të shqyrtuar çështjen. Dërguan rojet që t' i sillnin apostujt prej burgut.

-Rojet, kur arritën në burg, nuk i gjetën. Rojet rendën drejt qelive të burgut dhe panë gardianët që qëndronin përpara dyerve. Kur i hapën ato, apostujt nuk qenë brenda qelive, por ishin larguar. Anëtarët e Sinedrit dëgjuan për këtë ndodhi dhe filluan të vrisnin mendjen se çfarë po ndodhte?

-Janë në tempull dhe po mësojnë popullin. Habinë e Sinedrit e prishi njeri nga rojet, i cili u dha lajmin se apostujt qenë në tempull dhe po mësonin popullin. Ushtarët u nisën menjëherë për t' i marrë dhe i sollën përpara Sinedrit. Shoqërimi i tyre u bë pa dhunë, sepse kishin frikë nga populli.

APOLOGJIA E APOSTUJVE (5, 27-32)

27 Kështu, pra, i sollën dhe i paraqitën përpara sinedrit; dhe kryepriifti i pyeti, 28 duke thënë: “Po a nuk ju kemi ndaluar rreptësisht të mësoni në atë emër? Dhe ja, ju e keni mbushur Jeruzalemin me doktrinën tuaj dhe doni që të bjerë mbi ne gjaku i atij njeriu”. 29 Por Pjetri dhe apostujt, duke u përgjigjur, thanë: “Duhet t' i bindemi Perëndisë më shumë sesa njerëzve. 30 Perëndia e etërve tanë e ka ringjallur Jezusin, që ju e vratë, duke e varur në dru. 31 Perëndia e lartësoi me të djathtën e vet dhe e bëri princ dhe shpëtimtar për t' i dhënë

Izraelit pendimin dhe faljen e mëkateve. 32 Dhe për këto gjëra ne jemi dëshmitarë të tij, si edhe Fryma e Shenjtë, që Perëndia ua ka dhënë atyre që i binden atij”.

-Ju e keni mbushur Jeruzalemin me doktrinën tuaj. Gjyqi filloi me vonesë nga shkaku i mrekullisë së daljes nga burgu të apostujve. Të akuzuarit i shpunë në mesin e sallës ku ishte mbledhur Sinedri. I pari e mori fjalën kryepriifti, i cili theksoi se kishin thyer premtimin që kishin dhënë gjatë kapjes së parë (Veprat 4, 17) dhe të mos predikonin në Tempull.

-Doni që të bjerë mbi ne gjaku i atij njeriu. Kryepriifti ngriti edhe një akuzë më të rëndë se apostujt donin të kundërvinin popullin që të hakmerrej ndaj anëtarëve të Sinedrit për vrasjen e Krishtit. Idea e hakmarrjes për gjakun e të pafajshmit përmendet në Dhiatën e Vjetër.

-Duhet t’i bindemi Perëndisë më shumë sesa njerëzve. Nismën e mori përsëri Pjetri, i cili foli në emër të apostujve. Pjetri tha se predikimi është dëshmia e Perëndisë, të cilit duhet t’i binden dhe jo porosive të Sinedrit. T’i bindemi Perëndisë ka kuptimin e marrjes së një vendimi. Përpara vullnetit njerëzor të preferojmë vullnetin e Perëndisë dhe do të ndihemi të lirë. Bindja që kërkon Perëndia është fryt i dashurisë. Nuk është frika që të shpie në bindjen tek vullneti i Perëndisë, por dashuria hyjnore. Përgjigja e Pjetrit përkon me mësimet e Krishtit, i cili e kishte parathënë: “Do t’ju dorëzojnë nëpër Sinagoga e nëpër burgje dhe do t’ju çojnë para mbretërve e qeveritarëve për shkak të emrit tim. Kështu do të mund të dëshmoni” (Luka 21, 12-13). Përgjigja e apostujve është e qartë, e përgjegjshme dhe pa kompromis. Nuk lë shkas për lëkundje, por tregon vendimin e prerë të tyre. Bindja tek Perëndia

zbulon fuqi shpirtërore. Vullneti i njeriut, kur kundërshton vullnetin e Perëndisë, fsheh brenda tij interesin personal, ndërsa vullneti i Perëndisë mbetet i përjetshëm.

-Perëndia e etërve tanë e ka ringjallur Jezusin. Predikimi kristologjik i Pjetrit përsërit çështjet kryesore si: vrasjen e Krishtit prej judejve, ngjalljen e tij nga Perëndia, analipsin, etj.

-Ju e vratë, duke e varur në dru. Me anën e kësaj fraze Pjetri akuzon hapur vrasësit e Krishtit. Këta janë anëtarët e Sinedrit, të cilët urdhëruan ta varin në drurin e kryqit.

-Ne jemi dëshmitarë të tij, si edhe Fryma e Shenjtë. Dëshmisë së apostujve i shtohet edhe një dëshmi tjetër Shpirti i Shenjtë. Apostujt janë dëshmitarë të ngjalljes. Janë ata që pranuan fuqinë e Shpirtit të Shenjtë, të cilin e morën në ditën e Pendikosisë (Veprat 2, 4). Ndërsa hebrejtë dhe Sinedri iu kundërvunë Shpirtit të Shenjtë. Kjo duket në vargjet: “Popull kryeneç, me zemër e veshë që nuk dëgjojnë Perëndinë, edhe ju sikurse etërit tuaj, vazhdoni t’i kundërviheni Shpirtit të Shenjtë” (Veprat 7, 51).

NDËRHRYJA E GAMALIELIT (5, 33-42)

33 Kur i dëgjuan këto gjëra, ata u tërbuan dhe vendosën t’i vrasin. 34 Por një farise, me emër Gamaliel, mësues i ligjit dhe i nderuar nga gjithë populli, u ngrit në këmbë në sinedër dhe urdhëroi të nxirren jashtë apostujt për një moment. 35 Pastaj u tha atyre të sinedrit: “Burra të Izraelit, mendohuni mirë për atë që do t’u bëni këtyre njerëzve. 36 Sepse pak kohë më parë u ngrit Teuda që thoshte se ishte dikush; rreth tij u mblodhën afro katërqind burra; por ai u vra

dhe të gjithë ata që e kishin ndjekur u shpërndanë dhe u asgjësuan. 37 Pas tij, në kohën e regjistrimit të popullsisë, u ngrit Juda Galileas që tërhoqi pas vetes shumë njerëz; edhe ai humbi, dhe të gjithë ata që e kishin ndjekur u shpërndanë. 38 Tani unë po ju them t'ua rrini larg këtyre njerëzve dhe t'ua lironi, sepse në qoftë se ky plan ose kjo vepër është prej njerëzve, ajo do të prishet, 39 por nëse është prej Perëndisë, ju nuk mund ta prishni, sepse do të gjendeshit në luftë kundër vetë Perëndisë!". 40 Dhe ata ia vunë veshin. Dhe, mbasi i thirrën apostujt, i rrahën dhe u dhanë urdhër të mos flasin në emër të Jezusit; pastaj i lanë të shkojnë. 41 Kështu ata u larguan nga sinedri, duke u gëzuar sepse qenë çmuar të denjë të fyhen për emrin e Jezusit. 42 Dhe çdo ditë, në tempull e nëpër shtëpi, nuk pushonin duke mësuar dhe duke shpallur lajmin e mirë: që Jezusi është Krishti.

-Ata u tërbuan dhe vendosën t'ua vrasin. Anëtarët e Sinedrit u acaruan nga predikimi i Pjetrit. Zemërimi i tyre ishte aq i madh, saqë donin t'ua vrisnin apostujt. E njëjta gjë kishte ndodhur edhe me Krishtin: "Kryepriftërinjtë dhe skribët po kërkonin sesi ta vrisnin Jezusin, por kishin frikë nga populli" (Luka 22, 2).

-Por një farise. Farisejtë ishin mbrojtësit e ligjit dhe të traditës gojore. Kjo gjë i bënte të dalloheshin nga të tjerët, prandaj jetonin të veçuar. Farise do të thotë "i ndarë". Kanë pasur një autoritet të madh në popull sepse komentonin dhe zbatonin me përpikmëri Ligjin. Megjithatë çdo gjë e bënë nga ana e jashtme. Kanë qenë mendjemëdhenj dhe dëshironin të përshëndeteshin me titullin Rabin që do të thotë Mësues. Nëpër Sinagoga dhe vende të tjera publike kërkonin të uleshin gjithnjë nëpër vendet e para.

Megjithatë nga radhët e farisenjve ka dalë Apostull Pali. Në Veprat e Apostujve ai thekson: “*Unë jam farise dhe bir fariseu...*” (Veprat 23, 6).

-*Gamaliel, mësues i ligjit dhe i nderuar nga gjithë populli.* Emri Gamaliel do të thotë *Perëndia është shpërblimi im.* Gamalieli ka qenë mësuesi i apostull Palit (Veprat 22, 3). Në këtë rast Luka thekson se ishte farise dhe e pranonte predikimin për ngjalljen (Veprat 23, 6). Ai ishte rabini më i shquar i shkollës së Hilelit, ishte njeri prej shtatë rabinëve që mori titullin *Ravan*. Gamalieli u ngrit në këmbë dhe duke marrë fjalën urdhëroi që apostujt t’i nxirrnin jashtë sallës së Sinedrit. Kështu kishin vepruar edhe gjatë gjykimit të parë (Veprat 4, 15-17).

-*Burra të Izraelit, mendohuni mirë.* Gamalieli i drejtohet Sinedrit me thirrjen zyrtare *burra të Izraelit*. Këtë e gjejmë vetëm tek Veprat e Apostujve (2, 22; 3, 12; 13, 16; 21, 28). Rabini Gamalieli i këshillon izraelitët të kenë kujdes dhe të mendohen mirë përpara se të vendosin masën e dënimit. Ky është një paralajmërim serioz sepse: “*Nëse është prej Perëndisë, ju nuk mund ta prishni, sepse do të gjendeshit në luftë kundër vetë Perëndisë!*” (Veprat 5, 39). Gamalieli i fton anëtarët e Sinedrit të mendohen mirë, sepse vendimet e rrëmbyera dhe të nxituara mund të jenë në kundërshtim me vullnetin e Perëndisë.

-*U ngrit Teuda që thoshte se ishte dikush.* Rabini Gamaliel përmend rastin e Teudës, i cili e quante veten shpëtimtar si *mesia*. Sipas rrëfimit të Lukës, rreth tij u mbloodhën rreth 400 burra. Teuda u shfaq në kohën e sundimit të epitropit romak Cuspius Fadur (44-46 pas Krishtit).

-*U ngrit Juda Galileas* u shfaq kur u bë regjistrimi i popullsinë, në kohën kur Kuirini qeveriste Sirinë (Luka 2, 2). Ai e

kishte origjinën nga Gamala e Galilesë. Juda ishte biri i Ezekisë dhe pasi mblodhi rreth vetes shumë njerëz u ngrit kundër romakëve, por u vra dhe ata që e pasuan u zhdukën.

-Në qoftë se ky plan ose kjo vepër është prej njerëzve, ajo do të prishet. Rabini Gamaliel duke përdorur dy shembuj e mësipërm arriti të bindë Sinedrin që ti lërë të lirë apostujt, sepse nëse vepra e tyre do të ishte diçka njerëzore do të dështonte. Anëtarët e Sinedrit binden për të mos i varrë apostujt.

-Ata ia vunë veshin. Anëtarët e Sinedrit u bindën nga fjalët e Gamalielit dhe pasi i thirrën apostujt i rrahën dhe i urdhëruan të mos predikonin më për Jezusin. Rrahja zakonisht bëhej me 39 të goditura me shkop (fshikullime) ashtu siç rrahën apostull Palin (Letra II korintasve 11, 24). Apostujt e pambrojtur gjetën avokatin mbrojtës, zëri i të cilit u dëgjua, sepse ishte zëri i së vërtetës.

-Qenë çmuar të denjë të fyhen për emrin e Jezusit. Apostujt u larguan nga salla e Sinedrit gjithë gëzim, sepse perëndia i kishte denjësuar të poshtëroheshin për emrin e Jezusit. Kështu u plotësua profecia e Krishtit (Mateu 10, 17), si dhe porosia që u pati dhënë gjatë predikimit në mal (Luka 6, 22). Apostujt u larguan të gëzuar dhe vazhduan mësimin në tempull. Ata nuk u frikësuan nga judejtë. Pas ngjalljes së Krishtit dhe zbritjes së Shpirtit të Shenjtë apostujt e braktisën njëherë e përgjithmonë frikën. Në vijim ata janë denjësuar të përballojnë kërcënime e poshtërime, madje edhe vdekjen.

-Jezusi është Krishti. Në gjuhën hebraike nuk ekziston folja *jam*, prandaj kur hebrenjtë donin të thonin “ky është Krishti” përdornin “Jezu Krishti”. Me këtë donin të thonin se Jezusi është Krishti. Kur thonin Jezu nënkuptonin një person dhe kur thonin Krisht nënkuptonin Perëndinë. Krisht është titull që do të thotë

“Iyej me miro” ose “i lyeri”. Në hebraisht ai që është “i lyer” quhej “Meshiah” dhe grekët e përkthyen në “Mesia”. Misteri i lyerjes ka qenë që në kohët e hershme. Kryepriifti Haroni përgatiti një vaj dhe pasi u lye me të u quajt “krisht”, madje edhe “krisht Zoti”, sepse vaji ishte porositur nga Perëndia. Më pas u lyen edhe pasardhësit e tij. Gjithashtu me vaj lyeshin edhe mbretërit si Sauli, (Libri I i Samuelit 10,1) Davidi etj. Në rast se vaji u kullonte nga hunda, atëhere quheshin krisht. Por edhe profetët lyeshin me miro dhe quheshin “krisht”. Pra kemi emrin krisht për Kryepriiftin, Mbretin dhe Profetin. Ardhjen e Krishtit e prisnin të gjithë, madje profetët kishin profetizuar se si do kryqëzohej, do të pësonte dhe do të shkonte drejt vdekjes si një qengj i pafajshëm, do të ngjallej etj.

Pyetje rreth tekstit të kreut të pestë:

- Çfarë mëkati bënë Anania dhe Safira?
- Me çfarë fjalësh iu drejtua Pjetri Ananisë?
- Përse u ndëshkuan ata?
- Përse Perëndia nuk u dha një mundësi që të pendohen?
- Si i shëronin apostujt të sëmurët?
- Çfarë bënë kryepriifti dhe saducenjtë?
- Çfarë u tha engjëlli apostujve kur i liroi nga burgu?
- Cila ishte përgjigjja e Pjetrit para Sinedrit?
- Cili qe mendimi i rabinit Gamaliel?
- Çfarë u urdhëruan të bënin apostujt kur u liruan nga burgu?
- A vazhduan ata të predikonin për Krishtin?
- A na e zhduk bindja ndjenjën e lirisë?

KREU I GJASHTË

ZGJEDHJA E SHTATË DHJAKËVE (6, 1-7)

1 Por në ato ditë, duke u shumëzuar numri i dishepujve, lindi një murmuritje nga ana e Helenistëve kundër Hebrenjve, sepse vejushat e tyre po liheshin pas dore në shërbimin e përditshëm. 2 Atëherë të dymbëdhjetët, pasi mblodhën numrin e madh të dishepujve, thanë: “Nuk është mirë që ne të lëmë fjalën e Perëndisë për të shërbyer nëpër tryeza. 3 Prandaj, vëllezër, kërkoni midis jush shtatë burra, me dëshmi të mirë, të mbushur me Frymën e Shenjtë dhe me urtësi, të cilëve do t`ua besojmë këtë detyrë. 4 Kurse ne do të vazhdojmë t`i kushtohemi lutjes dhe shërbesës së fjalës”. 5 Ky propozim u pëlqeu gjithë dishepujve. Dhe zgjodhën Stefanin, njeri plot besim dhe Frymë të Shenjtë, Filipin, Prohorin, Nikanorin, Timonin, Parmenin dhe Nikollën, një prozelit nga Antiokia. 6 I paraqitën pastaj përpara apostujve, të cilët, mbasi u lutën, vunë duart mbi ta. 7 Ndërkaq fjala e Perëndisë po përhapej,

dhe numri i dishepujve po shumohet fort në Jeruzalem, edhe një numër i madh priftërinjsh i bindej besimit.

-Në ato ditë. Lukai në këtë rast nuk e përcakton kohën, por lë të kuptohet se kur ndodhën përndjekjet e para, apostujt u ndeshën me pengesa gjatë predikimit të fesë së re.

-Duke u shumuar numri i dishepujve. Për herë të parë tek Veprat e Apostujve besimtarët quhen dishepuj (ἰβ ἰὰ ἐç ô á β). Më parë me termin dishepuj kuptonim vetëm njerëzit e zgjedhur prej Krishtit, ndërsa në rastin në fjalë termi dishepuj merr një kuptim më të gjerë. Tashmë dishepuj quhen gjithë ata që besojnë tek Krishti dhe e pohojnë publikisht këtë gjë.

-Nga ana e helenistëve. Besimtarët greqishtfolës (ἀέ ἐç í ó ó Ÿ ò) qenë judejtë e diasporës. Këta kishin si gjuhë të nënës greqishten dhe kishin kulturë greke. Kjo theksohet tek (Veprat 9, 29). Qendra e qytetërimit grek në atë kohë ishte Aleksandria. Helenistët qenë vendosur në Jeruzalem dhe kishin sinagogat e tyre (Veprat 6, 9).

-Kundër hebrejve. Hebrejtë qenë të krishterët e Judesë së Palestinës, të cilët kishin gjuhë amtare hebraishten ose aramaishten. Me anën e predikimit të apostujve hebrejtë u bënë të krishterë.

-Vejushat e tyre po liheshin pas dore. Siç e dimë judejtë e diasporës kur arrinin moshën e pleqërisë shkonin të vdisnin në Jeruzalem në dheun e të parëve. Vejushat e tyre me kalimin e kohës po shtoheshin. Ato qëndronin në Palestinë dhe donin mbështetje të përditshme. Kështu Kisha e Parë duhej tu shërbente anëtarëve më mirë. Shembujt e filantropisë janë të shumtë tek Veprat e Apostujve (2, 45; 4, 32; 5, 2 etj).

-Të dymbëdhjetët, pasi mblodhën numrin e madh të dishepujve. Dymbëdhjetë dishepujt qenë përgjegjës jo vetëm për mësimdhënien gjatë adhurimit, por edhe për organizimin e bamirësisë së krishterë në komunitetin e parë kristjan të Jeruzalemit. Apostujt u gjendën përballë një situatë të re, e cila duhej përballuar.

-Numri i dishepujve po shumohej fort në Jeruzalem. Me zgjedhjen e shtatë dhjakonëve u shuan grindjet ndërmjet greqishtfolësve dhe hebrejve. Faktor tjetër i shtimit të numrit të besimtarëve ishte puna misionare e dy dhjakëve të sapozgjedhur Stefanit dhe Filipit.

-Një numër i madh priftërinjsh i bindej besimit. Në kohën e Krishtit priftërinjtë judej që shërbenin në tempull qenë rreth tetë mijë. Priftërinjtë qenë të gatshëm të pranonin besimin e ri. Luka na sjell rastin e priftit Zakaria (Luka 1, 5).

KAPJA DHE GJYQI KUNDËR STEFANIT (6, 8-15)

8 Dhe Stefani, plot besim dhe fuqi, bënte mrekulli dhe shenja të mëdha nëpër popull. 9 Dhe disa nga sinagoga, që quhej e Libertinëve, të Kirenarëve, të Aleksandrinëve dhe të atyre të Kilikisë dhe të Azisë u ngritën që të grindeshin me Stefanin; 10 por nuk mund t'i bënin ballë urtësisë dhe frymës me anë të së cilës ai fliste. 11 Atëherë nxitën disa njerëz të thoshnin: “Ne e kemi dëgjuar duke folur fjalë blasfemie kundër Moisiut dhe kundër Perëndisë”. 12 Edhe e ngacmuan popullin, pleqtë dhe skribët; dhe, iu sulën, e kapën dhe e çuan te sindri. 13 Pastaj paraqitën dëshmitarë të rremë që thoshnin: “Ky

njeri nuk pushon së foluri fjalë blasfemie kundër këtij vendi të shenjtë dhe kundër ligjit. 14 E kemi dëgjuar, në fakt, duke thënë se ky Jezusi, Nazareasi, do ta rrënojë këtë vend dhe do të ndryshojë ritet që na ka dhënë Moisiu”. 15 Dhe të gjithë ata që rrinin në sinedër i ngulën sytë në të, dhe panë fytyrën e tij posi fytyra e një engjëlli.

-Stefani, plot besim dhe fuqi. Siç e pamë më sipër (Veprat 6, 5) Stefani ishte njeri plot besim dhe i mbushur me Shpirtin e Shenjtë. Këto cilësi Stefani i zotëronte përpara se të bëhej dhjak. Në saje të këtyre cilësive bashkësia heleniste e propozoi atë të dorëzohet dhjakon. Stefani kishte post drejtues në bashkësinë kristiane të Jeruzalemit.

-Disa nga sinagoga, që quhej e Libertinëve. Libertinët kanë qenë paraardhës të hebrenjve, të cilët qenë skllavëruar nga gjenerali romak Pompeu në vitin 63, por që kishin fituar lirinë. Ata kishin sinagogën e tyre.

-Nuk mund t'i bënin ballë urtësisë dhe frymës. Vepra misionare e Stefanit kishte shkaktuar zilinë e qarqeve të judejve helenistë të Jeruzalemit. Ata debatonin me Stefanin, i cili u përgjigjej me urtësi, sepse ishte i mbushur me Shpirtin e Shenjtë.

-Nxitën disa njerëz të thoshnin: “Ne e kemi dëgjuar duke folur fjalë blasfemie kundër Moisiut dhe kundër Perëndisë”. Përplasja e Stefanit me judejtë helenistë bëri që këta të fundit të vënë dëshmitarë të rremë, të cilët deklaruan se e kishin dëgjuar Stefanin duke blasfemuar ligjin e Moisiut. Blasfemia ndaj ligjit të Moisiut konsiderohej si blasfemi ndaj Perëndisë.

-Ky njeri nuk pushon së foluri fjalë blasfemie kundër këtij vendi të shenjtë dhe kundër ligjit. Disa nga dëgjuesit e

predikimeve të Stefanit dëshmuar sikur ai kishte folur kundër tempullit. Gjithashtu dëshmuar sikur kishte folur për një profeci të Krishtit, i cili kur të vinte në ditën e gjyqit do ta shfuqizonte tempullin e Jeruzalemit dhe do të ndryshonte ligjin, të cilin Moisiu ua dha judejve.

-Panë fytyrën e tij posi fytyra e një engjëlli. Fytyra e Stefanit shkëlqente, dukuri e njohur në Dhiatën e Vjetër në çastet që Moisiu fliste me Perëndinë (Eksodi 34, 29-35). Stefani ishte i mbushur me Shpirtin e Shenjtë, i cili shfaqet me shkëlqimin e fytyrës.

Pyetje rreth tekstit të kreut të gjashtë:

- Çfarë detyre kishin shtatë dhjakonët?
- Cilët qenë emrat e shtatë dhjakonëve?
- Cilat qenë virtytet që e dallonin Stefanin nga të tjerët?
- Përse e akuzuan Stefanin?

KREU I SHTATË

FJALIMI I STEFANIT (7, 1-53)

1 Atëherë kryepriifti i tha: “A janë këto gjëra pikërisht kështu?”. 2 Ai tha: “Vëllezër dhe etër, dëgjoni. Perëndia i lavdisë iu shfaq Abrahamit, atit tonë, kur ai ishte në Mesopotami, përpara se të banonte në Haran, 3 dhe i tha: “Dil prej vendit tënd e prej farefisit tënd dhe shko në vendin që unë do të të tregoj”. 4 Atëherë ai doli nga vendi i Kaldeasve dhe banoi në Haran; prej andej, mbasi i vdiq i ati, Perëndia e bëri të vijë në këtë vend, ku banoni ju tani. 5 Ai nuk i dha kurrfarë trashëgimie, as edhe vend për të vënë një këmbë. Por i premtoi t`ia japë për pronë atij dhe pasardhësve të tij, pas tij, kur ai ende s`kishte asnjë fëmijë. 6 Dhe Perëndia foli kështu: “Pasardhësit e tij do të banonin si të huaj në një vend të huaj, dhe atje do të mbaheshin në skllavëri dhe do të të keqtrajtoheshin për katërqind vjet. 7 Por Perëndia shtoi: “Unë do ta gjykoj atë komb të cilit ata do t`i shërbejnë; dhe pas kësaj ata do të dalin dhe do të më shërbejnë në këtë vend”. 8

Pastaj i dha atij besëlidhjen e rrethprerjes. Dhe kështu Abrahamit i lindi Isaku dhe e rrethpreu të tetën ditë; Isakut i lindi Jakobi, dhe Jakobit dymbëdhjetë patriarkë. 9 Patriarkët, duke pasur smirë Jozefin, e shitën në Egjipt, por Perëndia ishte me të; 10 dhe e shpëtoi nga të gjitha mundimet e tij dhe i dha hir e urtësi para Faraonit, mbretit të Egjiptit, i cili e caktoi guvernator të Egjiptit dhe të mbarë shtëpisë së tij. 11 Por ra një zi buke dhe u bë një shtrëngesë në gjithë vendin e Egjiptit dhe të Kanaanit, dhe etërit tanë nuk gjenin ushqime. 12 Por Jakobi dëgjoji se në Egjipt kishte grurë, dhe dërgoi atje herën e parë etërit tanë. 13 Herën e dytë Jozefi u tregoi që ta njihnin vëllezërit e tij dhe Faraonit iu njoftua farefisnia e Jozefit. 14 Atëherë Jozefi dërgoi ta thërresin atin e vet Jakobin dhe gjithë farefisin e vet, gjithsej shtatëdhjetë e pesë veta. 15 Jakobi zbriti në Egjipt, ku vdiq ai dhe etërit tanë. 16 Ata pastaj i mbarën në Sikem dhe i varrosën në varrin që Abrahami pati blerë me argjend nga bijtë e Emorit, ati i Sikemit. 17 Por, ndërsa po afrohej koha e premtimit që Perëndia i ishte betuar Abrahamit, populli u shtua dhe u shumua në Egjipt, 18 derisa doli në Egjipt një mbret tjetër që nuk e kishte njohur Jozefin. 19 Ky, duke vepruar me ligësi kundër skotës sonë, i keqtrajtoi etërit tanë deri sa t'i ekspozojnë foshnjat e tyre, që të mos mbeteshin gjallë. 20 Në atë kohë lindi Moisiu, dhe ishte i bukur në sytë e Perëndisë; ai u ushqye për tre muaj në shtëpinë e të atit. 21 Dhe kur u ekspozua, e mori e bija e faraonit dhe e rriti si birin e vet. 22 Kështu Moisiu u arsimua me gjithë diturinë e Egjiptasve dhe ishte i pushtetshëm në fjalë e në vepra. 23 Po kur arriti në moshën dyzet vjeçare, i erdhi në zemër të shkojë e të vizitojë vëllezërit e tij: bijtë e Izraelit. 24 Kur pa se dikujt

po i bëhej një padrejtësi, e mbrojti dhe ia mori hakun të shtypurit, duke vrarë Egjiptasin. 25 Dhe ai mendonte se vëllezërit e tij do ta kuptonin se Perëndia do t'u jepte çlirimin me anë të tij, por ata nuk e kuptuan. 26 Të nesërmen ai u duk në mes tyre, ndërsa po ziheshin dhe i këshilloi për paqe, duke thënë: "O burra, ju jeni vëllezër, pse ia bëni me të padrejtë njëri-tjetrit?". 27 Por ai që ia bënte me të padrejtë fqinjit të vete shtyu, duke thënë: "Kush të ka vënë ty të parë dhe gjykatës mbi ne? 28 Don të më vrasësh mua, ashtu si vrare dje Egjiptasin?". 29 Për shkak të këtyre fjalëve Moisiu iku dhe banoi si i huaj në vendin e Madianit, ku i lindën dy bij. 30 Si kaluan dyzet vjet, engjëlli i Zotit iu shfaq në shkretëtirën e malit Sinai, në flakën e zjarrit të një ferrishteje. 31 Kur e pa, Moisiu mbeti i habitur nga sa shihte; dhe, kur po afrohej për të vërejtur, dëgjoi zërin e Zotit, 32 që thoshte: "Unë jam Perëndia e etërve të tu, Perëndia e Abrahamit, Perëndia e Isakut dhe Perëndia e Jakobit". Por Moisiu, që dridhej i tëri, nuk guxonte të shikonte. 33 Atëherë Perëndia i tha: "Hiqi sandalet nga këmbët e tua, sepse vendi ku ti po qëndron është tokë e shenjtë. 34 Unë e kam parë qartë pikëllimin e popullit tim në Egjipt dhe i dëgjova psherëtimat e tyre, dhe kam zbritur për t'i çliruar; tani, pra, eja, unë do të të dërgoj në Egjipt!". 35 Atë Moisiun që e kishin refuzuar, duke thënë: "Kush të vuri ty të parë dhe gjykatës?", po atë u dërgoi Perëndia si kryetar dhe çlirues me anë të engjëllit që i ishte shfaqur në ferrishte. 36 Ai i nxori jashtë, duke kryer shenja e mrekulli në vendin e Egjiptit, në Detin e Kuq dhe në shkretëtirë për dyzet vjet. 37 Ky është ai Moisi që u tha bijve të Izraelit: "Zoti, Perëndia juaj do të nxjerrë për ju, nga mesi i vëllezërve tuaj, një profet si

mua. Dëgjojeni! ”. 38 Ky është ai që në kuvend, në shkretëtirë, ishte me engjëllin që i fliste mbi malin Sinai dhe me etërit tanë; dhe mori fjalët e jetës për të na e përçuar neve. 39 Etërit tanë nuk deshën t’i binden atij; madje e hodhën poshtë dhe me zemrat e tyre u kthyen nga Egjipti, 40 duke i thënë Aaronit: “Na bëj disa perëndi që të na prijnë, sepse nuk dimë ç’i ka ndodhur këtij Moisiu që na nxori nga vendi i Egjiptit”. 41 Dhe në ato ditë ata bënë një viç, i ofruan flijim idhullit dhe u gëzuan me veprën e duarve të tyre. 42 Atëherë Perëndia u tërhoq dhe i la t’i shërbejnë ushtrisë së qiellit, ashtu siç është shkruar në librin e profetëve: “O shtëpi e Izraelit, a më keni kushtuar flijime dhe olokauste për dyzet vjet në shkretëtirë? 43 Apo më shumë mbartët çadrën e Molokut dhe yllin e perëndisë suaj Remfan, imaxhe që i bëtë vetë për t’i adhuruar; për këtë arsye unë do t’ju shpërngul përtej Babilonisë”. 44 Etërit tuaj në shkretëtirë kishin tabernakullin e dëshmisë, ashtu siç kishte urdhëruar ai që i pati thënë Moisiut ta bëjë sipas modelit që kishte parë. 45 Dhe etërit tanë, pasi e morën, e mbartën me Jozueun në vendin që e kishin pushtuar johebrenjtë, të cilët Perëndia i dëboi para etërve tanë; dhe aty qëndroi deri në ditët e Davidit, 46 i cili gjeti hir përpara Perëndisë dhe kërkoi të mund të gjente një banesë për Perëndinë e Jakobit. 47 Por qe Salomoni ai që ia ndërtoi një shtëpi. 48 Por Shumë i Larti nuk banon në tempuj të ndërtuar nga dora e njeriut, sikurse thotë profeti: 49 “Qielli është froni im dhe toka stoli i këmbëve të mia; çfarë shtëpie do të më ndërtonit ju, thotë Zoti, ose cili do të qe vendi i pushimit tim? 50 A nuk i bëri të gjitha këto gjëra dora ime?”. 51 O njerëz qafëfortë dhe me zemër e veshë të parrethprerë, ju gjithnjë e

kundërshtoni Frymën e Shenjtë; ashtu siç bënin etërit tuaj, ashtu bëni edhe ju. 52 Cilin nga profetët nuk e përndoqën etërit tuaj? Ata vranë edhe ata që paralajmeronin ardhjen e të Drejtit, për të cilin tani ju jeni bërë tradhtarë dhe vrasës; 53 ju, që e morët ligjin të shpallur nga engjëjt dhe nuk e keni respektuar! “.

-Atëherë kryeprihti i tha:”A janë këto gjëra pikërisht kështu?”. Kryeprihti Kajafa e pyeti Stefanin: “A janë të vërteta ato që dëshmuuan dëshmitarët”? Stefanit i jepet rasti të rrëfejë apologjinë e tij.

-Vëllezër dhe etër, dëgjoni. Stefani u drejtohet anëtarëve të Sinedrit me fjalën vëllezër, sepse i quan ata bij të Abrahamit. Gjithashtu u drejtohet me termin etër, sepse ata qenë njerëzit e organit më të lartë ligjvënës. Për të tërhequr vëmendjen e tyre Stefani u drejtohet me fjalën dëgjomëni. Shprehjen Vëllezër dhe etër, dëgjoni e gjejmë gjithashtu tek (Veprat 22, 1).

-Perëndia i lavdisë iu shfaq Abrahamit, atit tonë. Zbulesa e parë e Perëndisë u shfaq tek Abrahami: “Lëre atdheun tënd, fisin tënd dhe familjen e atit tënd dhe shko në një vend që do të tregoj unë” (Gjeneza 12, 1). Shfaqja e dytë u bë kur Perëndia i foli Abrahamit “Unë do t’ua jap këtë vend pasardhësve të tu” (Gjeneza 12, 7). Porosia që i dha Perëndia Abrahamit ishte përcaktuese për historinë e popullit hebre.

-Përpara se të banonte në Haran. Abrahami iu bind porosisë së Perëndisë. Ai u largua nga toka e kaldenjve dhe u vendos në Haran.

-Pastaj i dha atij besëlidhjen e rrethprerjes. Perëndia bëri me Abrahamin besëlidhjen e rrethprerjes (äéáèPêçí

đãñéôñÐò) (Gjeneza 17, 10). Besëlidhja u zbatua menjëherë me lindjen e Isakut nga beronja Sara. Isaku u rrethpre në të tetën ditë. E njëjta gjë ndodhi edhe me lindjen e Jakobit dhe të dymbëdhjetë patriarkëve. Me anën e rreprezjes u plotësua besëlidhja që Perëndia bëri me Abrahamin.

-Patriarkët, duke pasur smirë Jozefin, e shitën në Egjipt. Kjo shprehje tregon qëndrimin armiqësor të judejve ndaj të dërguarve të Perëndisë (Veprat 7, 52). Megjithatë Perëndia nuk e braktisi Jozefin, por e mbrojti nga padrejtësia që i bënë.

-I dha hir e urtësi para Faraonit, mbretit të Egjiptit. Me anën e fjalëve *hir e urtësi* kuptojmë se Perëndia i dha atij dhuntinë e zgjidhjes së ëndrrave (Gjeneza 39, 21) me qëllim që të fitonte simpatinë e faraonit, i cili e caktoi guvernator të Egjiptit.

-Dërgoi atje herën e parë etërit tanë. Kur Jakobi mësoi se në Egjipt kishte grurë, dërgoi atje bijtë e tij (Gjeneza 42, 5-38).

-Jozefi u tregoi që ta njihnin vëllezërit e tij. Herën e dytë kur shkuan për të marrë grurë, vëllezërit e njohën Jozefin (Gjeneza 45, 1). Atëherë faraoni mësoi që Jozefi ishte hebre (Gjeneza 45, 2-16).

-Jakobin dhe gjithë farefisën e vet, gjithsej shtatëdhjetë e pesë veta. Jozefi i dërgoi ata që të thërresin atin e tij Jakobin dhe gjithë farefisën e tij, gjithsej shtatëdhjetë e pesë veta (Gjeneza 46, 27). Ky grup hebrejsh ishte bërthama e popullit të ri të besëlidhjes.

-I varrosën në varrin që Abrahami pati blerë me argjend nga bijtë e Emorit. Pasi zbritën në Egjipt Jakobi dhe bijtë e tij vdiqën. Ata i varrosën në varrin që Abrahami kishte blerë nga bijtë e Emorit (Gjeneza 23, 16). Në librin e Gjenezës nuk thuhet se ku u varrosën patriarkët e tjerë. Këtu përfundon rrëfimi për Jozefin dhe dymbëdhjetë patriarkët. Tema kryesore e kësaj rrëfenje ishte

marshimi i popullit herbe nga Hanani në Egjipt dhe kthimi i tyre në tokën e premtuar.

-Derisa doli në Egjipt një mbret tjetër që nuk e kishte njohur Jozefin. Në Egjipt u fronëzua një faraon, i cili nuk e njohte Jozefin (Eksodi 1, 8) prandaj filloi torturat dhe keqtrajtimet ndaj hebrejve. Ai i detyroi hebrejtë të zhduknin foshnjat e tyre. Bëhet fjalë për urdhërin e faraonit që hebrejtë të mbysnin në Nil foshnjat meshkuj (Eksodi 1, 22).

-Në atë kohë lindi Moisiu. Ai u ushqye për tre muaj në shtëpinë e të atit, në kundërshtim me porosinë e faraonit. Nëna e tij e vendosi në një shportë dhe e vuri në bregun e Nilit (Eksodi 2, 3). Bija e faraonit pasi e gjeti e mori në shtëpi dhe e rriti si birin e saj.

-Moisiu u arsimua me gjithë diturinë e egjiptasve. Moisiu u arsimua në shtëpinë e faraonit. Këtu Stefani thekson se ai përveçse mori kulturën egjiptiane ishte edhe i pushtetshëm në fjalë dhe vepra. Kjo dhunti do ti shërbente në vijimin e jetës së tij.

-Kur arriti në moshën dyzet vjeçare. Moisiu ka jetuar njëqind e njëzetë vjet (Ligji I Përtërirë 34, 7). Tradita rabine që ndjek Stefani e ndan jetën e Moisiut në tre dyzetvjeçarë. Kur Moisiu mbushi dyzetë vjeç (Eksodi 2, 11) mendoi të vizitonte vëllezërit e tij, bijtë e Izraelit. Me anën e kësaj shprehjeje kuptojmë se po fillonte të plotësoshej porosia hyjnore.

-Perëndia do t'u jepte çlirimin me anë të tij, por ata nuk e kuptuan. Moisiu shpresonte në mirëkuptimin e vëllezërve, por ata nuk e kuptuan. Është hera e parë ku përmendet mohimi i hebrejve ndaj ndërhyrjes së shenjtë të Perëndisë. Në mënyrë të ngjashme judejtë u sollën edhe me Krishtin.

-Kush të ka vënë ty të parë dhe gjykatës mbi ne? Moisiu në këtë rast ndërhyri që të vendoste paqen midis dy vëllezërve,

por ai që poi a bënte me të padrejtë shokut i tha: *-Kush të ka vënë ty të parë dhe gjykatës mbi ne?* E vërteta në këtë rast është se Moisiu nuk u paraqit si gjykatës, por për të vendosur paqen ndërmjet dy vëllezërve.

-Moisiu iku dhe banoi si i huaj në vendin e Madianit. Moisiu u largua dhe banoi në tokën e Madiamit, ku u martua me Ziporën, prej së cilës i lindi një djalë (Eksodi 2, 22).

-Engjëlli i Zotit iu shfaq në shkretëtirën e malit Sinai. Me këtë shprehje nga (Eksodi 3, 1) mësojmë se Perëndia i shfaqet Moisiut në shkretëtirë. Ishte Perëndia i etërve të tij, Abrahamit, Isakut dhe Jakobit.

-Hiqi sandalet nga këmbët e tua. Perëndia e fton Moisiun të heqë sandalet, sepse vendi ku po qëndronte ishte tokë e shenjtë. Hyrja nëpër vende të shenjta bëhej gjithnjë me sandalet e zbatuara me qëllim që të mos infektohej vendi. Të bën përshtypje fakti se vendi i shenjtë ishte larg nga toka e premtuar.

-Unë do të të dërgoj në Egjipt! Duke dëgjuar shqetësimet e hebregjeve Perëndia e dërgoi Moisiun në Egjipt.

-Cilin nga profetët nuk e përndoqën etërit tuaj? Ideja e vrasjes së profetëve nga populli përmendet në Dhiatën e Vjetër. Këtu bëhet fjalë për profetët Amos, Isaia dhe Jeremia. Këtë shprehje e përmend vetë Krishti tek (Mateu 23, 31; Luka 11, 47-48). Me anën e këtyre fjalëve Stefani thekson se egërsia e judejve ndaj profetëve ishte në kundërshtim me ligjin.

STEFANIN E VRASIN ME GURË (7, 54-60)

54 Kur i dëgjuan këto fjalë, ata thereshin në zemër të tyre dhe kërcëllonin dhëmbët kundër tij. 55 Por ai, mbushur me Frymë të Shenjtë, i nguli sytë nga qielli, pa lavdinë e Perëndisë dhe Jezusin që rrinte në këmbë në të djathtën e Perëndisë, 56 dhe tha: “Ja, unë po shoh qiejt e hapur dhe Birin e njeriut që rri në këmbë në të djathtën e Perëndisë”. 57 Por ata, duke lëshuar britma të forta, i zunë veshët dhe të gjithë tok u sulën mbi të; 58 dhe, si e nxorën jashtë qytetit, e vranë me gurë. Dëshmitarët i vunë rrobat e tyre te këmbët e një djaloshi, të quajtur Saul. 59 Kështu e vranë me gurë Stefanin, që i thërriste Jezusit dhe thoshte: “O Zoti Jezus, pranoje frymën time!”. 60 Atëherë ra në gjunjë dhe bërtiti me zë të lartë: “O Zot, mos ua ngarko atyre këtë mëkat!”. Dhe, si tha këtë, fjeti.

-Ata thereshin në zemër të tyre dhe kërcëllonin dhëmbët kundër tij. Predikimi i Stefanit ishte një akuzë e hapur ndaj anëtarëve të Sinedrit, të cilët përndiqnin dhe vrisnin të dërguarit e Perëndisë.

-I nguli sytë nga qielli. Stefani i mbushur me Shpirtin e Shenjtë i ngriti sytë nga qielli, ku pa lavdinë e Perëndisë dhe Krishtin të qëndrojnë në të djathtën e tij. Me anën e kësaj shprehjeje kuptojmë se Perëndia është me Stefanin dhe jo me anëtarët e Sinedrit.

-Si e nxorën jashtë qytetit, e vranë me gurë. Nga këto vargje kuptojmë se vrasja me gurë e Stefanit nuk u bë për shkak të blasfemisë së ligjit, por të pohimit të Krishtit. Sinedri vendosi ta dënojë Stefanin pa ndjekur procedurat e duhura ligjore. Tradita

ishte e tillë: “Ai duhet të vdiste nga dëshmia e dy ose tre dëshmitarëve. Dora e dëshmitarëve duhet ta godasë e para për ta vrarë dhe më pas dora e gjithë popullit” (Ligji i Përtërirë 17, 7). Ai që blasfemonte nxirrej nga qyteti dhe dëshmitari i parë e qëllonte me gurë. Nëse nuk vdiste menjëherë një dëshmitar i dytë e qëllonte me gurë në kraharor. Nëse rezistonte përsëri, atëherë i gjithë populli e godiste me gurë. Në rastin e Stefanit vrasjen me gurë e bëjnë të gjithë të pranishmit.

-O Zot, mos ua ngarko atyre këtë mëkat! Në kohën që turma e qëllonte me gurë, Stefani qëndronte në pozicion lutjeje. Ai i lutej Krishtit të pranonte frymën e tij. Këtë lutje pati bërë edhe Krishti në kohën kur u kryqëzua (Luka 23, 46).

Pyetje rreth tekstit të kreut të shtatë:

- Çfarë ndikimi pati fjalimi i Stefanit?
- Çfarë pa Stefani kur ngriti sytë drejt qiellit?
- Si u sollën judejtë me Stefanin?
- Cilat qenë fjalët e fundit të Stefanit

KREU I TETË

SAULI PËRNDJEK KISHËN (8, 1-4)

1 Por Sauli e kishte miratuar vrasjen e tij. Në atë kohë u bë një përndjekje e madhe kundër kishës që ishte në Jeruzalem; dhe të gjithë u shpërndanë nëpër krahinat e Judesë dhe të Samarisë, me përjashtim të apostujve. 2 Disa njerëz të përshpirtshëm e varrosën Stefanin dhe bënë gjëmë të madhe për të. 3 Por Sauli po shkatërronte kishën: hynte shtëpi më shtëpi, merrte me vete burra dhe gra dhe i fuste në burg. 4 Ata, pra, që ishin shpërndarë shkonin rreth e përqark, duke shpallur fjalën.

-U bë një përndjekje e madhe kundër kishës. Me fillimin e përndjekjes të krishterët braktisën Jeruzalemin dhe shkuan në Jude dhe në Samari. Përndjekja u bë shkas që të fillonte puna misionare për përhapjen e ungjillit tek judejtë dhe samaritanët.

-Me përjashtim të apostujve. Apostujt qëndruan në Jeruzalem, sipas porosisë që u pati dhënë Zoti (Veprat 1, 8).

-Disa njerëz të përshpirtshëm. Mendohet të kenë qenë judej, sepse siç e theksuam edhe më sipër të krishterët nga shkaku

i përndjekjes e kishin braktisur Jeruzalemin. Ata njerëz të përsëritshëm e varrosën trupin e Stefanit.

-Sauli po shkatërronte kishën. Sauli kishte marrë leje të posaçme nga autoritetet (Veprat 9, 2) që të hynte nëpër shtëpitë e të krishterëve, të kapte burra dhe gra dhe t'i burgoste. Luka e zmadhon disi egërsinë me të cilën Sauli përndiqte të krishterët, që më vonë të evindetohet kthimi i tij. Të dhënat që na jep Luka janë të besueshme, sepse këtë gjë e vërteton vetë Sauli në apologjinë e tij (Veprat 26, 10).

-Shkonin rreth e përqark duke shpallur fjalën. Vrasja e Stefanit dhe përndjekja ndaj të krishterëve u bë shkak për të përhapur ungjillin në Jude dhe Samari.

VEPRA E FILIPIT (8, 5-8)

5 Dhe Filipi zbriti në qytetin e Samarisë dhe u predikoi atyre Krishtin. 6 Dhe turmat, me një mendje të vetme, dëgjonin me vëmendje gjërat që thoshte Filip, duke dëgjuar dhe duke parë mrekullitë që ai bënte. 7 Frymëra të ndyra, pra, dilnin nga shumë të idemonizuar, duke bërëtur me zë të lartë; dhe shumë të paralizuar e të çalë shëroheshin. 8 Dhe në atë qytet u bë gëzim i madh.

-Filipi ishte njëri nga shtatë dhjakonët, prandaj Luka e dallon nga apostull Filipi. Gjithsesi ai e quan ungjillor, sepse Filipi e filloi predikimin në Samari dhe pasi ungjillëzoi shumë qytete arriti deri në Çezare (Veprat 8, 40).

-Zbriti në qytetin e Samarisë. Jeruzalemi është ndërtuar mbi një kodër, ndërsa Samaria gjendet poshtë në fushë. Filipi zbriti

nga një lartësi prej 780 metrash. Qendra e Samarisë ishte Sikemi, i cili gjendej në këmbët e malit Gjerasim (Joani 4, 20). Samaria gjendej midis Judesë dhe Galilesë. Samaritanët qenë fis i përzierë dhe kishin armiqësi me judejtë. Ata i përkisnin popullsisë së formuar nga përzierja e banorëve vendas me kolonët e ardhur nga Babilonia. Samaritanët respektonin rrethprejën, njihnin pesë librat e Moisiut dhe prisnin ardhjen e Mesisë. Armiqësia midis judejve dhe samaritanëve kishte lindur në vitin 722 para Krishtit, atëherë kur judejtë qenë kthyer nga robëria babilonike. Në atë kohë të vështirë samaritanët nuk i ndihmuan judejtë të rindërtonin tempullin e shkatërruar, por ndërtuan një tempull në malin Gjerasim (Mateu 10, 5).

-Dëgjonin me vëmendje gjërat që thoshte Filipi. Turma e popullit e pranoi predikimin e Filipit dhe paralelisht shihte mrekullitë që bënte.

-Në atë qytet u bë gëzim i madh. Në Samari kishte shumë njerëz të demonizuar, të cilët Filipi i shëroi. Predikimet dhe shërimet e Filipit shkaktuan gëzim të madh tek samaritanët.

SIMON MAGU (8, 9-13)

9 Prej kohësh në atë qytet ishte një njeri që quhej Simon, i cili merrej me magji dhe i bënte të çuditëshin njerëzit e Samarisë, gjoja sikur ishte njeri i madh. 10 Dhe të gjithë, nga më i madhi te më i vogli, ia vinin veshin, duke thënë: “Ky është fuqia e madhe e Perëndisë”. 11 Dhe e dëgjonin, sepse prej një kohe të gjatë ai i kishte mahnitur me mjeshtrinë e tij prej magjistari. 12 Por, kur i besuan Filipit, që shpalli lajmin e mirë të gjërave të mbretërisë së Perëndisë dhe emrin e Jezu

Krishtit, burra dhe gra u pagëzuan. 13 Besoi edhe Simoni dhe, mbasi u pagëzua, rrinte vazhdimisht me Filipin; dhe, duke parë veprat e fuqishme dhe shenjat që ishin bërë, mbeti i çuditur.

-Një njeri që quhej Simon, i cili merrej me magji. Në Samari ushtronte aktivitetin e tij Simon magjistari. Simoni parashikonte të ardhmen dhe pretendonte se ishte “Fjala e Perëndisë”, ngushëllimtari, i plotfuqishmi etj. Samaria ishte jashtë juridiksionit të Sinedrit, prandaj Simoni merrej me magji sepse ligjet judaike e ndalonin këtë gjë. Me anën e artit të magjisë Simoni kishte fituar idhtarë dhe paraqitej si mesia i rremë (Veprat 5, 36).

-I besuan Filipit, që shpalli lajmin e mirë. Turma e popullit ndonëse qenë të magjepsura nga magjitë e Simonit, e pranuan predikimin e Filipit dhe u pagëzuan.

-Besoi edhe Simoni dhe, mbasi u pagëzua. Kaq i madh ishte sukcesi i Filipit, sa që edhe Simon Magu besoi dhe u pagëzua. Simoni u mrekullua nga shërimet që bënte Filipit, prandaj i qëndronte pranë. Ai e kishte kuptuar se shërimet e Filipit qenë më të rëndësishme se magjitë e tij. Besimi i Simonit ishte sipërfaqësor, sepse edhe pas pagëzimit, ai vazhdonte të merrej me magji.

ZËNKA E SIMONIT ME PJETRIN (8, 14-25)

14 Por kur apostujt dëgjuan në Jeruzalem se Samaria kishte pranuar fjalën e Perëndisë, i dërguan atyre Pjetrin dhe Gjonin. 15 Kur këta arritën, u lutën për ta, që të merrnin Frymën e Shenjtë, 16 sepse ende nuk kishte zbritur mbi asnjë prej tyre, por ata vetëm ishin pagëzuar në emër të Zotit Jezus. 17 Atëherë vunë duart mbi ta dhe ata morën Frymën e Shenjtë.

18 Dhe Simoni, kur pa se me vënien e duarve të apostujve jepej Fryma e Shenjtë, u ofroi atyre para, 19 duke thënë: “Ma jepni edhe mua këtë pushtet, që ai të cilit do t`i vë duart, të marrë Frymën e Shenjtë”. 20 Por Pjetri i tha: “Le të humbasë paraja jote dhe ti bashkë me të, sepse ti mendove se mund ta blesh me para dhuratën e Perëndisë. 21 Ti nuk ke as pjesë as short në këtë gjë, sepse zemra jote nuk është e drejtë përpara Perëndisë. 22 Pendohu, pra, për këtë ligësi që ke dhe lutju Perëndisë që, po të jetë e mundur, të të falet mendimi i zemrës sate. 23 Sepse unë të shoh se je në vrerin e hidhësisë dhe në prangat e paudhësisë”. 24 Dhe Simoni, duke u përgjigjur, tha: “Lutjuni ju Zotit për mua, që të mos më ndodhë asgjë nga ato që thatë”. 25 Ata, pra, pasi dhanë dëshmi dhe predikuan fjalën e Zotit, u kthyen në Jeruzalem, mbasi ungjillzuan shumë fshatra të Samaritanëve.

-I dërguan atyre Pjetrin dhe Gjonin. Dy apostujt arritën në Samari dhe u lutën për ata që të merrnin Shpirtin e Shenjtë. Shkaku që apostujt dërguan Pjetrin dhe Gjonin në Samari ishte se asnjëri prej të pagëzuarve të Filipit nuk e kishte marrë Shpirtin e Shenjtë. Ata vetëm qenë pagëzuar në emër të Jezu Krishtit.

-Vunë duart mbi ta. Dy apostujt pasi u lutën vunë duart mbi të sapopagëzuarit dhe këta të fundit morrën Shpirtin e Shenjtë. Vënia e duarve mbi kokë (ἁγισμοῦ) është veprimi i trasmetimit të një fuqie të veçantë për përfaqësues të zgjedhur të kishës. Pagëzimi shoqërohet me anën e Shpirtit të Shenjtë, që trasmetohet me anën e vënies së duarve mbi kokë nga ana e apostujve.

-U ofroi atyre para. Simoni kur pa se me vënien e duarve, samaritanët morën Shpirtin e Shenjtë, u ofroi atyre para, me qëllim

që t'ia jepnin edhe atij të drejtën e vënies së duarve mbi kokë (÷áéñîèàóßá). Ai mendonte se veprimi që bënë apostujt (÷áéñîèàóßá) ishte më i lartë se magjité e tij, prandaj u ofroi atyre para në shkëmbim të misterit. Luka nuk e sqaron më tej nëse Simon Magu e mori Shpirtin e Shenjtë apo jo. Veprimi i tij u quajt simonia (óéîùíßá) që do të thotë *marrja e postit me para*. Simonia është praktikuar shpesh në qarqet kishtare. Kjo dukuri u dënua në Sinodin VII Ekumenik.

-Pendohu, pra, për këtë ligësi që ke dhe lutju Perëndisë. Simonit i përgjigjet Pjetri, i cili i thotë se është i dënuar për veprimin që kreu. Dënimin e gjejmë tek profetët (Isaia 34, 12; Jeremia 30, 18; Danieli 2, 5). Me fjalët pendohu, Simonit i jepet një mundësi pendimi, diçka e kundërt me rastin e Ananias dhe Safirës (Veprat 5, 5)

-Lutjuni ju Zotit për mua. Simoni nuk e kërkon vetë përdëllimin e Perëndisë, por u lutet apostujve që të luten për të. Nuk kërkon shlyerjen e mëkateve, gjithashtu nuk dëshiron që t'i ndodhë ndonjë e keqe. Me këtë veprim Simoni mbetet gjithnjë në kuadër të magjisë. Luka e përfundon këtu rrëfimin për Simon Magun dhe nuk interesohet më tej për të ardhmen e tij. Gjithsesi me anën e rrëfimit të tij, Luka vërteton se edhe magjistari e pranoi predikimin e ungjillit dhe u pagëzua.

-Mbasi ungjillzuan shumë fshatra të Samaritanëve. Ky veprim i apostujve bie ndesh me porosinë që u pati dhënë Krishti: *-Mos shkoni në vendin e Samaritanëve* (Mateu 10, 5). Luka mbase nuk ishte në dijeni të kësaj ndalese.

FILIPI DHE EUNUKU ETIOPAS (8, 26-40)

26 Dhe një engjell i Zotit i foli Filipit, duke i thënë: “Çohu dhe shko drejt jugut, në rrugën që nga Jeruzalemi zbrit në Gaza; ajo është e shkretë”. 27 Ai u ngrit dhe u nis; dhe ja, një njeri Etiopas, eunuk, një zyrtar i lartë i Kandaces, mbretëreshës së Etiopisë, përgjegjës i të gjitha thesareve të saj, i cili kishte ardhur në Jeruzalem për të adhuruar. 28 Tani ai po kthehej dhe, i ulur në karrocën e vet, lexonte profetin Isaia. 29 Dhe Fryma i tha Filipit: “Afrohu dhe arrije atë karrocë!”. 30 Filipi iu turr afër dhe, duke dëgjuar se po lexonte profetin Isaia, i tha: “A e kupton atë që lexon?”. 31 Ai tha: “E si do të mundja, po s`pata një që të më udhëzojë?”. Pastaj iu lut Filipit të hipë dhe të ulet pranë tij. 32 Por pjesa e Shkrimit që ai po lexonte ishte kjo: “Atë e çuan si delja në thertore; dhe ashtu si qengji është memec përpara qethtarit, kështu ai nuk e hapi gojën e vet. 33 Në përuljen e tij iu mohua gfarëdolloj drejtësie; po kush do të mund ta përshkruajë brezin e tij? Sepse jeta e tij u hoq nga toka”. 34 Dhe eunuku iu kthye Filipit dhe tha: “Të lutem, për kë e thotë profeti këtë? Për veten e vet apo për ndonjë tjetër?”. 35 Atëherë e mori fjalën Filipi dhe, duke filluar nga ky Shkrim, i shpalli Jezusin. 36 Dhe, ndërsa po vazhdonin rrugën, arritën në një vend me ujë. Dhe eunuku tha: “Ja uji! Çfarë më pengon të pagëzohem?”. 37 Dhe Filipi tha: “Nëse ti beson me gjithë zemër, mund ta bësh”. Dhe ai u përgjigj duke thënë: “Unë besoj se Jezu Krishti është Biri i Perëndisë”. 38 Urdhëroi atëherë të ndalet karroca, dhe të dy, Filipi dhe eunuku, zbritën në ujë dhe ai e pagëzoi. 39 Kur dolën nga uji, Fryma e Zotit e rrëmbeu Filipin dhe eunuku nuk e pa

më; por e vazhdoi rrugën e tij me plot gëzim. 40 Por Filipi u gjet në Azot; dhe, duke vazhduar, ungjillëzoi të gjitha qytetet, derisa arriti në Çezare.

-Një engjell i Zotit i foli Filipit. Nismën e merr përsëri engjëlli i Zotit (Ἄγγελος ἐπιπέμπει) që do të thotë vetë Perëndia nëpërmjet engjëllit. Shpesh engjëjt japin mesazhin dhe kryejnë vullnetin hyjnor. Në momentin që iu shfaq engjëlli Filipit ndodhej ende në udhën nga Jeruzalemi që zbret për në Gaza.

-Në Gaza. Gaza gjendej rreth 100 km në jugperëndim të Jeruzalemit. Ishte në vijën bregdetare dhe qe qyteti i fundit përpara se të arrije në shkretëtirë. Filipi e dëgjoi engjëllin dhe morri udhën për në Gaza.

-Një njeri Etiopas, eunuk. Luka e përshkruan me hollësi njeriun nga Etiopia, pasi është afrikani i parë që kthehet në fenë e re. Ai ishte zyrtar i lartë i mbretëreshës së Etiopisë, përgjegjës i thesareve etj. Njeriu nga Etiopia ishte eunuk që sipas Ligji i Përtërirë (23, 1) nuk mund të pranohej në bashkësinë judaike. Eunuk quhej ai burrë, i cili gjymtohej nga organet gjenitale dhe shërbente si roje e haremit. Ai nuk ishte i aftë të bënte fëmijë (Mateu 19, 12). Eunukët qenë njerëz të besuar të mbretërve dhe perandorëve. Termin eunuk e sqaron Krishti tek (Mateu 19, 12): “Ka eunukë që janë të tillë

nga lindja dhe ka eunukë që janë bërë të tillë nga njerëzit, por ka edhe eunukë që janë bërë të tillë për shkak të mbretërisë së qiejve”. Këta të fundit janë ata që mohojnë kënaqësinë trupore, për t’ju kushtuar Perëndisë.

-Një zyrtar i lartë i Kandaces. Kandaka nuk është emri i tij, por titulli që kishte mbretëresha e Etiopisë. Ky titull ka të njëjtën vlerë me faraonin e Egjiptit.

-Kishte ardhur në Jeruzalem për të adhuruar. Njeriu nga Etiopia nuk ishte i konvertuar, por bënte pjesë në rrethin e shprestarëve (óââîî Ý ùî) të Perëndisë. Etiopiani kthehej për në atdheun e tij nga pelegrinazhi që kishte bërë në Jeruzalem. Ai ishte ulur në karrocën e tij dhe lexonte profetin Isaia. Leximi i Ligjit gjatë udhëtimit ishte porosi e dhënë nga rabinët.

-Fryma i tha Filipit. Në këtë rast shfaqet vetë Fryma dhe jo engjëlli. Fryma zakonisht ka frymëzuar profetët dhe në rastin në fjalë i drejtohet Filipit që të shoqërojë karrocën e etiopasit. Kur u afrua, Filipi dëgjoi se ai po lexonte profetin Isaia. Teksti që po lexonte ishte në gjuhën greke, sipas përkthimit të shtatëdhjetëve. Gjuha greke në atë kohë kuptohej nga të gjithë njerëzit e kulturuar.

-A e kupton atë që lexon? Me anën e kësaj pyetjeje Filipit nuk do të dijë nëse etiopasi e kupton gjuhën e tekstit të Isaisë, por e pyet nëse e kupton përse bëhet fjalë, pra kuptimin më të thellë të tekstit. Që të kuptojë dikush thelbin e shkrimeve duhet të mësohet nga një tjetër që ka njohuri të thella dhe të ketë frymën e Perëndisë. Judaizmi praktikonte studimin e shkrimeve nën udhëheqjen e një mësuesi. Të njëjtën gjë pati bërë edhe Krishti me dy dishepujt e tij në udhën drejt Emausit (Luka 24, 27).

-Atë e çuan si delja në thertore. Ky himn është nga dëshmitë më të rëndësishme mesianike të Dhiatës së Vjetër, për

personin e Jezu Krishtit. Vetë Krishti ka komentuar pësimet e tij në lidhje me këtë himn (Mateu 8, 17).

-Për kë e thotë profeti këtë? Kjo pyetje i dha shkak Filipit që ta sqaronte se për kë person bënte fjalë profecia. Filipi i tha etiopasit se shkrimi flet për Jezu Krishtin, i cili do të çlironte popullin. Përveç dëshmisë mesianike të Dhiatës së Vjetër, Luka nuk përmend ndonjë hollësi tjetër nga predikimi i Filipit.

*-Ja uji! Çfarë më pengon të pagëzohem? Etiopasi e pranoi predikimin e Filipit, besoi tek Krishti dhe dëshiron të pagëzohet në emrin e tij. Burimi i ujit gjendej tetë kilometra në veri të Hevronit, i cili që nga ajo kohë u quajt *Burimi i Filipit* (ōñÝáñ ôïō Öéëßōïō). Etiopasi e pyet Filipin nëse ka ndonjë pengesë që të pagëzohet? Kjo pyetje e ka një kuptim, sepse bëhet fjalë për një idhujtar që dëshiron të pagëzohet. Pagëzimi i etiopasit ishte porosi e Frymës.*

*-Unë besoj se Jezu Krishti është Biri i Perëndisë. Në këtë rast na bën përshtypje se pagëzimi i etiopasit bëhet në emër të Jezu Krishtit dhe jo në emër të Trinisë së Shenjtë, siç është e njohur tek (Mateu 28, 19). Luka tek *Veprat e Apostujve* përmend vetëm pagëzimin në emër të Jezu Krishtit.*

-Zbritën në ujë dhe ai e pagëzoi. Në këtë rast thekson se Filipi e pagëzoi etiopasin me anën e zhytjes në ujë.

-Fryma e Zotit e rrëmbeu Filipin. Kur dolën nga uji, Fryma e Zotit e rrëmbeu Filipin dhe etiopasi nuk e pa më. Këtu bëhet fjalë për diçka jo të zakonshme, por për shpërfytyrimin e Filipit. Shpërfytyrime të tilla janë të njohura në jetën e profetit Ilia

dhe Jezekil (Jezekil 3, 14). Kjo gjë e radhit Filipin tek njerëzit me hir, në të cilët vepron Fryma.

-*Vazhdoi rrugën e tij me plot gëzim.* Luka nuk na jep informacione të tjera në lidhje me etiopasin. Sipas Irineut (ÊáŮŮ Áßñãóâùí 12, 8) ai u bë ungjillëzuesi i Etiopisë, ndërsa Eusebi tek (ÁêêêΠόεάóôçêç Êóôĩßá Ê, 1, 13) thekson se ai arriti që të pagëzonte edhe mbretëreshën e Etiopisë.

-*Filipi u gjet në Azot.* Fryma e çoi Filipin në Azot, i cili ishte qyteti i vjetër i filistenjve. Azoti ishte qytet bregdetar në veriperëndim të Gazës gjatë udhës për në Tiro.

-*Ungjillëzoi të gjitha qytetet.* Filipi predikoi dhe përhap i ungjillin në qytetet bregdetare Lidia, Jopë dhe Çezare. Në këto qytete themeloi bashkësi të krishtera.

-*Derisa arriti në Çezare.* Filipi u vendos në Çezare. Sipas të dhënave që na japin (Veprat 21, 9) atje i lindën katër bija, të cilat kishin hirin e profecisë. Në Çezare atë e takoi njëzetë vjet më vonë apostull Pali (Veprat 21, 8). Çezarea ishte një nga qytetet kryesore të Palestinës. Nga aktiviteti misionar i Filipit, Çezarea u kthye në qendër e rëndësishme të krishterimit.

Pyetje rreth tekstit të kreut të tetë:

- Si sillej Sauli me të krishterët?
- Çfarë bënte të krishterët që u larguan nga frika e përndjekjeve?
- Kush predikoi ungjillin në Samari?
- Çfarë bënte Simoni dhe si mendonin njerëzit për të?
- Kë dërguan apostujt në Samari?
- Përse shkuan dy apostujt në Samari?
- Si reagoi Pjetri ndaj Simonit?
- Çfarë i tha engjëlli Filipit?
- Kë takoi Filipi udhës për në Gaza?

KREU I NËNTË

PERËNDIA I SHFAQET SAULIT (9, 1-9)

1 Ndërkaq Sauli, duke shfryrë akoma kërcënime dhe kërdoi kundër dishepujve të Zotit, shkoi te kryepriifti, 2 dhe kërkoi nga ai letra për sinagogat e Damaskut, me qëllim që, po të gjente ndonjë ithtar të Udhës, burra o gra, të mund t'i sillte të lidhur në Jeruzalem. 3 Por ndodhi që, ndërsa po udhëtonte dhe po i afrohej Damaskut, befas rreth tij vetëtiu një dritë nga qielli. 4 Dhe, si u rrëzua përtokë, dëgjoi një zë që i thoshte: "Saul, Saul, përse më përndjek?". 5 Dhe ai tha: "Kush je, Zot?". Dhe Zoti tha: "Unë jam Jezusi, që ti e përndjek; është e rëndë për ty të godasësh me shkelm kundër gjembave". 6 Atëherë ai, duke u dridhur i tëri dhe i trembur, tha: "Zot, ç'don ti të bëj unë?". Dhe Zoti: "Çohu dhe hyr në qytet, dhe do të të thuhet ç'duhet të bësh". 7 Dhe njerëzit që udhëtonin me të ndaluan të habitur, sepse dëgjonin tingullin e zërit, por nuk shikonin njeri. 8 Pastaj Sauli u çua nga toka, por, kur i çeli sytë, nuk shihte asnjeri; atëherë e morën për

dore dhe e çuan në Damask. 9 Dhe mbeti tri ditë pa të parit, as hëngri as piu.

-Sauli, duke shfryrë me kërcënime. Luka përmend përsëri Saulin, për të cilin ka shkruar gjatë vrasjes me gurë të Stefanit. Atëherë Sauli përndiqte të krishterët e Jeruzalemit (Veprat 7, 58; 8, 1-3).

-Kundër dishepujve të Zotit. Besimtarët e parë Luka i quan dishepuj të Zotit (ἰαῆçôÛò ôïõ Êõñβïõ), sepse emërtimin të krishterë (÷ñéóóéáúß) do ta marrin më vonë në Antioki (Veprat 11, 26).

-Letra për sinagogat e Damaskut. Damasku ishte qyteti më i vjetër i Dekapolit dhe kryeqyteti i Sirisë. Ai gjendej 697 metra mbi nivelin e detit dhe përshkohej nga lumi Baradas, i cili ishte një oaz i mrekullueshëm përmes shkretëtirës. Damasku qeverisej prej mbretit Aretas (II Korintasve 11, 32) dhe gjendej jashtë juridiksionit të Sinedrit. Në Damask ishte një bashkësi judaike, të cilët kishin shumë sinagoga.

-Ndërsa po udhëtonte dhe po i afrohej Damaskut. Tradita thotë se Sauli gjendej në një largësi rreth dhjetë kilometra larg Damaskut.

-Befas rreth tij vetëtiu një dritë nga qielli. Drita nga qielli është gjithnjë shenjë e teofanisë (Eksodi 24, 15) dhe thirrje e lavdisë hyjnore (εἰβὰò äüîçò) siç ngjau gjatë shpërfytyrimit të Zotit (Marku 9, 3; Mateu 17, 2; Luka 9, 29).

-U rrëzua përtokë. Drita nga qielli ishte aq e fortë sa që Sauli u rrëzua përtokë, madje u verbua përkohësisht (Veprat 9, 8). Me anën e kësaj fraze Luka do të theksojë kthimin e Saulit. Mrekullia ndodhi në mesditë dhe në mes të udhës. Sauli u rrëzua

nga gamilja me të cilën po udhëtonte. Gjithashtu u rrëzuan edhe ata që e shoqëronin.

-*Kush je, Zot?* Kjo është një pyetje klasike që është bërë gjatë shfaqjeve hyjnore në Dhiatën e Vjetër (Gjeneza 46, 2). Siç dëshmon vetë Pali (I Korintasve 9, 1) njohu menjëherë Jezu Krishtin.

-*Çohu dhe hyr në qytet.* Krishti i thotë Saulit të shkojë në Damask dhe atje do t'i thotë se çfarë duhet të bëjë. Kjo porosi e Zotit është njëkohësisht edhe thirrja e Saulit si apostull, siç e pohon edhe vetë tek letrat e tij (I Korintasve 9, 1). Sigurisht me anën e këtyre vargjeve Luka nuk flet për kthimin e menjëhershëm të Palit, as për dëshminë ndaj Krishtit dhe besimin tek ai.

-*Njerëzit që udhëtonin me të.* Këtu bëhet fjalë për bashkëpunëtorët e Saulit, të cilët e ndihmonin gjatë përmdekjes së të krishterëve. Ata qëndruan të habitur sepse e dëgjonin tingullin e zërat, por nuk shikonin njeri. Luka në këtë rast thekson se shfaqja i përkiste vetëm Saulit, ndërsa shoqëruesit e tij qenë vetëm dëshmitarë të mrekullisë.

-*E morën për dore dhe e çuan në Damask.* Megjithatë, Sauli ndonëse sytë i kishte të hapura, nuk mund të shihte. Atëherë bashkëpunëtorët e tij e morrën për dore dhe e shpunë në Damask. Atje ndoqën *Udhën e Drejtë* (Ἄσδὲς ἁλᾶ ἡ ὁδὸς τῆς ἀληθείας).

-*Është beti tri ditë pa të parit, as hëngri as piu.* Verbimi nuk mund të quhet dënim, por është si pasojë e lavdisë hyjnore (ἐκείνη ἡ ἡμέρα). Në qytetin e Damaskut Sauli qëndroi tre ditë në shtëpinë e Judës. Gjatë këtyre ditëve kishte humbur shikimin, gjithashtu as hëngri dhe as piu. Sauli priste porosinë hyjnore (ἐκείνη ἡ ἡμέρα ἡμερῶν) prandaj i duhej një periudhë përgatitore kreshmimi. Kjo tregon për pendimin e tij dhe ndryshimin e gjendjes shpirtërore. Etërit e

kishës e komentojnë kreshmimin si një periudhë parapërgatitore për pagëzimin e shenjtë (Tertuliani, De Baptismo 20).

VEGIMI I ANANISË DHE SHËRIMI I SAULIT (9, 10-19)

10 Në Damask ishte një dishepull me emër Anania, të cilit Zoti i tha në vegim: “Anania!”. Dhe ai u përgjigj: “Ja ku jam, Zot!”. 11 Dhe Zoti i tha: “Çohu dhe shko në rrugën e quajtur E drejtë, dhe kërko në shtëpinë e Judës një njeri nga Tarsi me emër Saul, i cili po lutet; 12 ai ka parë në vegim një njeri, me emër Anania, duke hyrë dhe duke i vënë duart për t`ia kthyer dritën e syve”. 13 Atëherë Anania u përgjigj: “O Zot, nga shumë veta kam dëgjuar për këtë njeri se sa të këqija u ka bërë shenjtorëve të tu në Jeruzalem. 14 Dhe ai ka këtu një autorizim nga krerët e priftërinjve për të burgosur të gjithë ata që thërrasin emrin tënd”. 15 Por Zoti i tha: “Shko, sepse ai është vegla që unë kam zgjedhur për ta sjellë emrin tim përpara johebrenjve, mbretërve dhe bijve të Izraelit. 16 Sepse unë do t`i tregoj atij sa shumë i duhet të vuajë për emrin tim”. 17 Atëherë Anania shkoi dhe hyri në atë shtëpi; dhe, duke i vënë duart, tha: “Vëlla Saul, Zoti Jezus, që të është shfaqur në rrugën nëpër të cilën ti po vije, më ka dërguar që të kesh përsëri dritën e syve dhe të mbushesh me Frymën e Shenjtë”. 18 Në këtë çast i ranë nga sytë disa si luspa, dhe ai fitoi përsëri të parit; pastaj u ngrit dhe u pagëzua. 19 Dhe, mbasi mori

ushqim, ai u ripërtëri në forcë. Pastaj Sauli qëndroi disa ditë me dishepujt që ishin në Damask.

-Në Damask ishte një dishepull me emër Anania. Anania ishte i krishterë i ardhur nga radhët e judejve. Ai ishte shpresëtar ndaj ligjit (Veprat 22, 12) dhe i respektuar prej të krishterëve të Damaskut. Anania bënte pjesë në rrethin e shtatëdhjetë dishepujve dhe ishte dorëzuar dhjakon.

-Çohu dhe shko në rrugën e quajtur E drejtë. Rruga e drejtë (Ἰσραήλ ἡ ὁδὸς) ishte udha qendrore e Damaskut. Në të dy anët e saj kishte skulptura të shumta. Udha përshkonte qytetin nga porta perëndimore në atë lindore.

-Kërko në shtëpinë e Judës. Shtëpia e Judës gjendej në skajin perëndimor të udhës së drejtë. Nga sa rrëfen Luka, duket se Anania nuk e dinte me saktësi ku gjendej shtëpia e Judës. Ky i fundit ishte besimtar.

*-Një njeri nga Tarsi me emër Saul, i cili po lutet. Në këtë rast jepet për herë të parë origjina e Saulit, i cili ishte nga Tarsi. Me frazën *po lutet* tregohet se Sauli me të vërtetë kishte ndryshuar.*

-Duke i vënë duart për t'ia kthyer dritën e syve. Këtu bëhet fjalë për vegimin profetik që pa Sauli, por edhe për vegimin e Ananias. Në këtë rast kemi një vegim të dyfishtë. Anania shkon në shtëpinë e Judës dhe i vë duart mbi kryet e Saulit për t'ia kthyer dritën e syve. Anania ftohet për të kryer vegimin dhe Sauli ishte në pritje.

-Nga shumë veta kam dëgjuar për këtë njeri. Anania nuk e njohte personalisht Saulin, por kishte dëgjuar për këtë njeri prej të krishterëve, të cilët Sauli i kishte përndjekur. Prej tyre kishte

mësuar se ky njeri kishte autorizim nga krerët e priftërinjve për të burgosur të krishterët.

-Sa të këqija u ka bërë shenjtoreve të tu në Jeruzalem. Emërtimin e të krishterëve *shenjtore* (ἀσβύι) e kemi hasur edhe në raste të tjera. Luka e përdor këtë term kryesisht për të krishterët e Palestinës, ndërsa Pali në letrat e tij përgjithëson gjithë të krishterët. Anania nuk e kundërshton porosinë hyjnore, por ka frikë se mos Sauli, pasi të shërohet mund të fillojë përsëri përndjekje. Ato të këqija që kishte bërë ndaj të krishterëve të Jeruzalemit, tashmë do t'i vijonte në Damask.

-Ai është vegla që unë kam zgjedhur. Sauli është *vegla e zgjedhur* (ὁ ἐχθρὸς ἀπεχθόμενος), i cili do të dëshmonte Krishtin përpara idhujtarëve, mbretërve dhe bijve të Izraelit. Me anën e këtij vargu kuptojmë se Zoti e zgjodhi Saulin misionar të paganëve dhe judejve. Sauli është *vegla e zgjedhur*, me anën e të cilit do të ungjillëzohej bota. Termi *vegla e zgjedhur* (ὁ ἐχθρὸς ἀπεχθόμενος) është karakteristikë e profetëve.

-Sa shumë i duhet të vuajë për emrin tim. Në vijim Krishti përcakton se ai duhet të vuajë për hir të emrit të tij. Ky varg thekson pësimet e Saulit gjatë veprimtarisë misionare. Pësimet e Saulit do të jenë të ngjashme me ato të Krishtit.

-Të mbushesh me Frymën e Shenjtë. Në këtë rast Perëndia e mbushi Saulin e Frymën e Shenjtë pa qenë apostull. Kjo ka ngjarë edhe në rastin e Filipit. Luka thekson se ky përjashtim bëhet përpara pagëzimit vetëm me vënien e duarve mbi kokë (ἐπιθέσει τὰς χεῖρας). Sauli ndriçohet nga Fryma e Shenjtë, bëhet besimtar dhe pajiset me fuqinë e fjalës.

-U ngrit dhe u pagëzua. Sauli pasi fitoi shikimin u ngrit dhe u pagëzua nga Anania. Luka nuk e sqaron se ku dhe si u pagëzua

Sauli. Ky i fundit menjëherë e ndërpreu kreshmën dhe filloi të hajë, për të qenë i shëndetshëm biologjikisht dhe shpirtërisht për misionin apostolik sipas porosisë së Zotit.

SAULI PREDIKON NË DAMASK (9, 20-22)

20 Dhe filloi menjëherë të predikojë Krishtin në sinagoga se ai është Biri i Perëndisë. 21 Dhe të gjithë ata që e dëgjonin çuditëshin dhe thoshnin: “Po a nuk është ky ai që në Jeruzalem përndiqte të gjithë ata që e thërrisnin këtë emër, dhe ka ardhur këtu me synim që t’i çojë si robër te krerët e priftërinjve?”. 22 Por Sauli bëhej gjithnjë e më i fortë dhe i hutonte Judenjtë që banonin në Damask, duke ua vërtetuar se Jezusi është Krishti.

-Filloi menjëherë të predikojë Krishtin. Pasi u pagëzua, Sauli qëndroi disa ditë në Damask, ku u pranua nga kisha e atjeshme. Menjëherë ai filloi të predikonte Krishtin nëpër sinagogat e judejve. Thelbi i predikimit të tij ishte se Jezu Krishti është Biri i Perëndisë. Sauli dëshmon publikisht se është i krishterë, ndonëse disa ditë më pare kishte qenë përndjekës i të krishterëve. Ndonëse kishte vetëm tri ditë që ishte pagëzuar, Sauli predikonte lirshëm dhe pa drojtje. Luka nuk na e përmend nëse Sauli bëri katekizëm dhe prej kujt u katekizhua përpara se të pagëzohej.

-Të gjithë ata që e dëgjonin çuditëshin. Sapo Sauli u shfaq në Damask duke predikuar Krishtin filluan peripecitë e tij.

Judejtë që e dëgjonin nëpër Sinagoga çuditëshin dhe thonin: “*Po a nuk është ky ai që në Jeruzalem përndiqte të krishterët?*”

-Sauli bëhej gjithnjë e më i fortë. Sauli vazhonte pa pushim predikimin e tij, i cili sa vinte e bëhej më i furishëm. Ai i mësonte dhe sqaronte njerëzit në bazë të shkrimeve, sepse i njihte mirë metodat e mësimdhënies. Sauli predikonte se Jezusi është Krishti.

SAULI U IKËN JUDEJVE (9, 23-25)

23 Pas shumë ditësh, Judenjtë u konsultuan bashkë që ta vrasin. 24 Por komploti i tyre u mor vesh nga Sauli. Dhe ditë e natë ata i ruanin portat e qytetit që të mund ta vrisnin; 25 atëherë dishepujt e morën natën dhe e zbritën poshtë nga muri, në një shportë.

-Dishepujt e morën natën dhe e zbritën poshtë nga muri. Sauli predikonte me pathos fenë e re. Kjo gjë shkaktoi zemërimin e judejve të Damaskut, të cilët donin ta vrisnin. E vetmja shpresë për të shpëtuar ishte të largohej natën. Atëherë dishepujt e tij e shpunë në shtëpinë e një besimtari, e cila qe ndërtuar mbi murret e qytetit dhe, pasi e vendosën në një shportë, e nxorën nga dritarja duke e zbritur poshtë murit.

SAULI NË JERUZALEM (9, 26-31)

26 Si arriti në Jeruzalem, Sauli u përpoq të bashkohej me dishepujt, por të gjithë kishin frikë nga ai, sepse nuk mund të besonin se ai ishte dishepull. 27 Atëherë Barnaba e mori

dhe e çoi tek apostujt, dhe u tregoi se si ai, gjatë udhëtimit, e kishte parë Zotin që i kishte folur, dhe si kishte folur në Damask lirshëm në emër të Jezusit. 28 Kështu ai qëndroi me ta në Jeruzalem, dhe shkante e vinte, dhe fliste lirshëm në emër të Zotit Jezus. 29 Ai u fliste dhe diskutonte me helenistët, por ata kërkonin ta vrisnin. 30 Por vëllezërit, kur e morën vesh, e çuan në Cezare dhe që andej e nisën për në Tars. 31 Kështu në mbarë Judenë, në Galile dhe në Samari kishat kishin paqe dhe ndërtoheshin. Dhe duke ecur në druajtjen e Zotit dhe në ngushëllimin e Frymës së Shenjtë, shumoheshin.

-Sauli u përpoq të bashkohej me dishepujt. Pas peripecive që i ndodhën në Damask, Sauli u nis për në Jeruzalem që të bashkohej me dishepujt e Krishtit. Sapo mbërriti atje besimtarët nuk e besuan që përndjekësi i dikurshëm të ishte dishepull i Krishtit. Qëllimi i shkuarjes së Saulit në Jeruzalem ishte të njihej me apostujt e parë dhe të bashkohej me kishën. Sauli takoi Pjetrin dhe Jakobin (Galatasve 1, 19) prej të cilëve u mësoi më shumë për personin e Jezu Krishtit.

-Barnaba e mori dhe e çoi tek apostujt. Barnaba e njihte Saulin dhe u tregoi apostujve çfarë kishte ndodhur me të në Damask, se me të vërtetë kishte folur me Zotin dhe kishte predikuar në publik emrin e Krishtit.

-Ai qëndroi me ta në Jeruzalem. Dishepujt e Jeruzalemit e pranuan Saulin në gjirin e tyre. Gjithashtu ata pranuan edhe predikimin e tij në emër të Zotit Krisht. Sauli qëndroi në Jeruzalem vetëm pesëmbëdhjetë ditë (Galatasve 1, 18).

-Ai fliste dhe diskutonte me helenistët. Në mënyrë të veçantë Sauli u predikonte helenistëve të Jeruzalemit dhe judejve

të diasporës. Këta të fundit nuk e pranuan predikimin e tij dhe kërkonin ta vrisnin. Madje qenë ata helenistë, me të cilët pati replikuar Stefani. Helenist ishte edhe vetë Sauli, origjina e të cilit ishte nga Tarso.

-E çuan në Cezare dhe që andej e nisën për në Tars. Dishepujt pasi mësuan rrezikun që i kanosej Saulit gjatë natës e shpunë në Cezare dhe prej andej nëpërmjet detit mbërriti në vendlindjen e tij në Tarso. Këtu Luka e ndërpret rëfimin për Saulin. Ai do të dalë përsëri në skenë (Veprat 11, 25) kur takohet me Barnabën në Tarso, të cilin e solli në Antioki.

SHËRIMI I ENEAS (9, 32-35)

32 Por ndodhi që, ndërsa Pjetri po e përshkonte gjithë vendin, erdhi edhe te shenjtorët që banonin në Lidia. 33 Aty ai gjeti një njeri me emër Enea, i cili tashmë prej tetë vjetësh dergjej në shtrat, sepse ishte i paralizuar. 34 Pjetri i tha: “Enea, Jezusi, Krishti, të shëron; çohu dhe ndreqe shtratin”. Dhe ai u ngrit menjëherë. 35 Dhe të gjithë banorët e Lidës dhe të Saronit e panë dhe u kthyen te Zoti.

-Te shenjtorët që banonin në Lidia. Pjetri shkoi tek shenjtorët që banonin në Lidia, që gjendej dyzetë kilometra në jugperëndim të Saronit, udhës për në Jopë. Ky qytet që prej vitit 165 para Krishtit ishte në juridiksionin e Judesë. Të krishterët e Lidias, Luka i paraqet me emrin *shenjtorë*.

-Gjeti një njeri me emër Enea. Në Lidia, Pjetri takoi një njeri që quhej Enea. Ky i fundit kishte tetë vjet që dergjej në shtrat.

Luka përmend sa vjet kishte Enea që dergjej në shtrat, për të theksuar madhështinë e mrekullisë që do të vijonte më pas.

-*Çohu dhe ndreqe shtratin.* Pjetri e urdhëron Enean të ngrihet dhe ta rregullojë vetë shtratin e tij. E njëjta mrekulli ka ndodhur edhe me Krishtin (Marku 2, 9-11).

-*Banorët e Lidës dhe të Saronit e panë dhe u kthyen te Zoti.* Banorët panë të sëmurin që u ngrit, u mrekulluan dhe u kthyen te Zoti. Saroni ishte vend fushor dhe pjellor, që fillonte nga Çezarea deri në Jopë. Besimi tek Krishti përhapej ndër judejtë. Shërimi i Eneas tregon suksesin e veprës apostolike të Pjetrit tek judejtë.

NGJALLJA E TABITËS (9, 36-43)

36 Por në Jopë ishte një dishepull me emër Tabitha, që do të thotë Gazelë; ajo bënte shumë vepra të mira dhe jepte shumë lëmoshë. 37 Por në ato ditë ndodhi që ajo u sëmur dhe vdiq. Pasi e lanë, e vunë në një dhomë në katin e sipërm. 38 Dhe, duke qenë se Lida është afër Jopës, dishepujt, kur morën vesh se Pjetri ndodhej atje, i dërguan dy burra që ta lutnin të vijë tek ata pa vonesë. 39 Atëherë Pjetri u ngrit dhe u nis bashkë me ta. Sapo arriti, e çuan në dhomën lart; të gjitha gratë e veja i dolën atij duke qarë dhe i treguan tunikat dhe veshjet që kishte punuar Gazela, sa ishte bashkë me to. 40 Atëherë Pjetri, mbasi i nxori jashtë të gjithë, u ngjunjzua dhe u lut. Pastaj iu kthye trupit dhe tha: “Tabitha, çohu!”. Dhe ajo i hapi sytë dhe, si pa Pjetrin, u ngrit ndenjtur. 41 Ai i dha dorën dhe e ndihmoi të ngrihet; dhe, si thirri shenjtorët dhe gratë e veja, ua tregoi të gjallë. 42 Kjo u muar vesh në

mbarë Jopën, dhe shumë veta besuan në Zotin. 43 Dhe Pjetri qëndroi disa ditë në Jopë, në shtëpinë e njëfarë Simoni, regjës lëkurësh.

-Në Jopë. Jopa gjendej pesëmbëdhjetë kilometra larg Lidias. Ishte qytet që shtrihej në bregdetin e Mesdheut. Jopa ishte qyteti i filistenjve. Në ato vite Jopa ishte në juridiksionin e Sirisë. Popullsia e Jopës ishte e shumta judaike.

-Një dishepull me emër Tabitha. Në Jopë jetonte një nxënëse që quhej Tabitha. Ky emër në greqisht do të thotë sorkadhe. Tabitha ishte e krishterë dhe bënte bamirësi duke punuar veshje për gratë e veja.

-Ajo u sëmur dhe vdiq. Gjatë kohës që Pjetri qëndronte në Lidia, qëlloi që Tabitha të sëmurej rëndë me pasojë vdekjen. Sipas traditës judaike atë e vinin në dhomën e sipërme të shtëpisë, e cila shërbente edhe si vend lutjeje (Veprat 1, 13).

-Dishepujt, kur morën vesh se Pjetri ndodhej atje, i dërguan dy burra. Vdekja e Tabithës preku gjithë besimtarët e Jopës, të cilët kur mësuuan se Pjetri gjendej në Lidia, dërguan dy burra që ta lusnin të vinte. Udhëtimi nga Lidia për në Jopë zgjaste rreth tri orë. Udhë e përshkruar ishte rreth pesëmbëdhjetë kilometra.

-Gratë e veja i dolën atij duke qarë dhe i treguan tunikat dhe veshjet. Sapo Pjetri mbërriti në shtëpinë e Tabithës, u ngjiti në katin e sipërm ku i dolën përpara vejushat duke i treguar tunikat dhe veshjet që u kishte qepur ajo. Këto vejusha pasi kishin humbur burrat qenë pa mbrojtje (Veprat 6, 1).

-Pjetri, mbasi i nxori jashtë të gjithë, u gjunjësua dhe u lut. Pjetri urdhëroi që të gjithë të pranishmit të dilni jashtë nga dhoma e sipërme. Të njëjtën gjë pati bërë edhe Krishti kur ngjalli

të bijën e Jairit (Marku 5, 38-40). Pjetri u gjunjësua dhe filloi të lutej, ashtu siç pati vepruar Krishti në ngjalljen e Llazarit. Lutja në gjunjë (αἰῖôêéóβά) përmendet shpesh në rrëfimet e Lukës.

-*Tabitha, çohu!* Pas lutjes Pjetri tha: - *Tabitha, çohu!* Vajza hapi sytë dhe u ngrit më këmbë. Kjo mrekulli ka ngjashmëri me ngjalljen e birit të Nainit (Luka 7, 15).

-*Thirri shenjtorët dhe gratë e veja, ua tregoi të gjallë.* Pjetri thirri dishepujt dhe vejushat e ua paraqiti Tabithën të gjallë. Ajo tashmë ishte mes bashkësisë që i përkiste.

-*Kjo u muar vesh në mbarë Jopën.* Mrekullia e ngjalljes së Tabithës u muar vesh në Jopë dhe zonën përreth. Shumë judej besuan më Zotin, ashtu si pati ndodhur në shërimin e Eneas (Veprat 9, 35). Mrekullitë e Zotit dhe të apostujve ndikuan në shtimin e numrit të besimtarëve.

-*Në shtëpinë e njëfarë Simoni, regjës lëkurësh.* Pjetri qëndroi disa ditë në Jopë. Gjatë këtyre ditëve gjeti strehë në shtëpinë e Simonit, i cili ishte regjës lëkurësh. Shtëpia e Simonit gjendej pranë detit (Veprat 10, 6). Duhet theksuar se sipas traditës rabine profesioni i regjësit të lëkurëve përcmohej si i papastër, sepse ai prekte kafshët e ngordhura.

Pyetje rreth tekstit të kreut të nëntë:

- Cili ishte misioni i Saulit në Damask?
- Kush iu shfaq Saulit ndërsa udhëtonte drejt Damaskut?
- Kë dërgoi Zoti për t'i kthyer Saulit shikimin?
- Çfarë filloi të bënte Sauli në Damask pas pagëzimit?
- Si reaguan judejtë nga predikimi i Saulit?
- Përse dishepujt nguruan ta pranonin menjëherë në radhët e tyre?
- Kush ndërjetësoi tek dishepujt për ta pranuar Saulin?
- Çfarë bëri Pjetri në Lidia?

KREU I DHJETË

VEGIMI I KORNELIT (10, 1-8)

1 Por në Cezare ishte njëfarë njeriu me emër Kornel, centurion i kohortës, që quhej Italik; 2 ai ishte njeri i perëndishëm dhe që e druante Perëndinë me gjithë shtëpinë e tij; i jepte shumë lëmoshë popullit dhe vazhdimisht i lutej Perëndisë. 3 Ai pa qartë në një vegim, aty nga ora e nëntë e ditës, një engjell të Perëndisë që hyri tek ai dhe i tha: “Kornel!”. 4 dhe ai, duke ia ngulur sytë dhe shumë i trembur, i tha: “Ç’është, Zot?”. Atëherë engjëlli i tha: “Lutjet e tua dhe lëmoshat e tua, janë ngjitur para Perëndisë, si një kujtesë; 5 tani, pra, dërgo disa njerëz në Jopë dhe thirre Simonin, që e thërrasin Pjetër. 6 Ai gjendet pranë njëfarë Simoni, regjës lëkurësh, që e ka shtëpinë afër detit; ai do të të thotë çfarë duhet të bësh”. 7 Sapo u largua engjëlli që i foli, Korneli thirri dy nga shërbëtorët e tij dhe një ushtar besnik, nga ata që ishin në shërbimin e tij personal, 8 u tregoi çdo gjë dhe i nisi për në Jopë.

-Në Çezare. Çezarea ishte pesëdhjetë kilometra në veri të Jopës. Qyteti u rindërtua në kohën e mbretërimit të Herodit të

Madh. Në vitin 10 p.K u ndërtua porti i famshëm. Në kohën që sundonte biri i Herodit Akelau, Çezarea u bë protektorat romak. Çezarea banohej kryesisht nga popullsi pagane. Nga Çezarea e kishte origjinën Filipi (Veprat 8, 40) prandaj mund të themi se nga puna e tij misionare kishte një komunitet të krishterësh.

-Me emër Kornel, centurion i kohortës. Në Çezare jetonte një njeri që quhej Kornel, i cili ishte centurion, që do të thotë se kishte nën urdhër njëqind ushtarë harkëtarë dhe bënte pjesë në formacionin Garda Italice (*Chohors Italica*).

-Ai ishte njeri i perëndishëm. Lukës nuk i intereson pozita ushtarake e Kornelit, por fetaria e tij. Ai ishte njeri i perëndishëm, lutej vazhdimisht dhe jepte lëmoshë. Në fenë judaike lutja dhe dhënia e lëmoshës qenë dy veprat më të pëlqyera.

-Ai pa qartë në një vegim, aty nga ora e nëntë e ditës. Jeta shpresëtare e Kornelit është parakusht për të parë vegimin hyjnor. Korneli po lutej gjatë orës së nëntë, që përkon me orën tre të pasdites, kur iu afrua një engjëll i Zotit dhe i thirri në emër.

-Lutjet e tua dhe lëmoshat e tua, janë ngjitur para Perëndisë. Engjëlli i tha Kornelit se lutjet dhe lëmoshat e tij janë ngritur para Perëndisë. Në fakt lutjet dhe lëmoshat quhen sakrifica (Psalmi 141, 2).

-Dërgo disa njerëz në Jopë dhe thirre Simonin, që e thërrasin Pjetër. Engjëlli e urdhëron Kornelin të dërgojë disa njerëz në Jopë për të gjetur Simonin, që e thërrasin Pjetër. Për herë të parë tek Veprat e Apostujve Simoni thirret me emrin grek të tij

Pjetër. Këtë varg e hasim edhe tek Veprat 11, 13. Luka me anën e kësaj kërkon ta dallojë Pjetrin nga Simoni që ishte regjës lëkurësh.

-Ai do të të thotë çfarë duhet të bësh. Me anën e kësaj shprehjeje engjëlli i rrëfeu Kornelit qëllimin e thirrjes së Pjetrit. Kjo thirrje përsëritet edhe dy herë të tjera (Veprat 10, 33; 11, 14).

-Korneli thirri dy nga shërbëtorët e tij dhe një ushtar besnik. Ashtu siç ndodhi në Veprat (9, 38) Korneli thirri dy shërbëtorë dhe një ushtar, pasi i sqaroi për atë që kishte ngjarë, i nisi menjëherë për në Jopë. Ata duhej të sqaronin Pjetrin për porosinë hyjnore. Të dërguarit u nisën menjëherë, sepse largësia nga Çezarea deri në Jopë ishte rreth pesëdhjetë kilometra. Kjo distancë përshkohej për dy ditë dhe dy ditë të tjera duheshin për t'u kthyer.

VEGIMI I PJETRIT (10, 9-16)

9 Të nesërmen, ndërsa ata po udhëtonin dhe po i afroreshin qytetit, Pjetri u ngjit në tarracë, rreth orës së gjashtë për t'u lutur. 10 E mori uria dhe donte të hante; dhe, ndërsa ata të shtëpisë po i përgatitnin ushqimin, u rrëmbye në ekstazë; 11 dhe pa qiellin e hapur dhe një send që i përngjante një çarçafi të madh që po zbriste drejt tij; ishte lidhur në të katër cepat dhe kishte zbritur në tokë, 12 dhe brenda tij ishin të gjitha llojet e katërkëmbëshave, bisha, zvarranikë të tokës dhe shpendë qielli. 13 Dhe një zë i tha: "Pjetër, çohu, ther dhe ha!". 14 Por Pjetri u përgjigj: "Kurrresi, o Zot, sepse unë nuk kam ngrënë kurrë asgjë të papastër ose të ndotur!". 15 Dhe zëri i tha për të dytën herë: "Gjërat që Perëndia i ka pastruar,

ti mos i bëj të papastra". 16 Kjo ndodhi tri herë; pastaj ai send u ngrit sërish në qiell.

-Pjetri u ngjit në tarracë, rreth orës së gjashtë për t'u lutur. Ndërkohë që njerëzit e Kornelit qenë duke udhëtuar për në Jopë, Pjetri u ngjit në tarracën e shtëpisë së Simonit për t'u lutur. Ishte ora e gjashtë, e cila përkon me orën dymbëdhjetë të mesditës. Ashtu si ngjau me Filipin (Veprat 8, 26) dhe Palin (Veprat 22, 6), kështu ndodhi edhe me Pjetrin. Mesdita është koha e shfaqjes hyjnore.

-E mori uria dhe donte të hante. Pasi ishte mesditë Pjetri kishte uri dhe donte të hante. Judejtë zakonisht nuk hanin në këtë orë, por vonë pasdite. Gjithashtu është e çuditshme që Pjetri e ndërpreu lutjen për të kërkuar ushqim.

-Pa qiellin e hapur. Pjetri u rrëmbye në ekstazë për të pranuar ndërhyrjen hyjnore. Ai pa qiellin e hapur dhe një çarçaf që zbriste drejt tij. Hapja e qiellit tregon se do t'i zbulohet diçka, ndërsa çarçafi i lidhur në të katër anët simbolizon botën, kishën e cila përmbledh gjithë kombet.

-Brenda tij ishin të gjitha llojet e katërkëmbëshave, bisha, zvarranikë të tokës dhe shpendë qielli. Ky varg është i ngjashëm me Gjenezën 1, 24. Na bën përshtypje fakti se në të dy rastet nuk përmenden peshqit. Gjithashtu tek varka e Noes u futën të gjitha kafshët pa përjashtim (Gjenezën 7, 2), ndërsa këtu bëhet fjalë për të gjitha krijesat, pa u ndarë në të pastra dhe të papastra siç besonin judejtë (Levetiku 11). Tradita rabine thotë se gjatë epokës mesianike, Perëndia do të pastrojë gjithë kafshët e papastra.

Plani i shenjtë i Perëndisë nuk bën asnjë përjashtim dhe dallim ndërmjet judejve dhe paganëve.

-Pjetër, çohu, ther dhe ha! Pjetri dëgjon një zë, i cili nuk e fton të therri kafshë të caktuara për sakrifikim, por i thotë: *-therr dhe ha*. Sipas traditës judaike për sakrifikim përdroreshin qingjat, viçat dhe pëllumbat. Kafshët e lejuara për të ngrënë qenë: “Të gjitha krijesat dythundrake me thundër të çarë që ripërtypen” (Levetiku 11, 3).

-Unë nuk kam ngrënë kurrë asgjë të papastër ose të ndotur! Me anën e kësaj përgjigjeje Pjetri tregon se është ende zbatues i mentalitetit judaik, sipas të cilit judeu që ha kafshë të papastra dënohet me vdekje. Si pasojë judejtë që hanë kafshë të tilla quhen të papastër dhe ndalohet bashkëbisedimi me ta.

- Gjërat që Perëndia i ka pastruar, ti mos i bëj të papastra. Me anën e këtij vargu zbulohet qëllimi i vegimit të Pjetrit. Çfarë vjen nga qielli, domethënë nga Perëndia është e pastër. Në krijesat e Perëndisë nuk ka asgjë të papastër. Në qiell nuk ka asgjë të papastër siç ndodh në tokë.

TË DËRGUIERT E KORNELIT TAKOJNË PJETRIN (10, 17-23)

17 Dhe ndërsa Pjetri po mendohej me mëdyshje ç’kuptim mund të kishte vegimi që kishte parë, ja që njerëzit e dërguar nga Korneli, mbasi pyetën për shtëpinë e Simonit, u paraqitën te dera. 18 Dhe thirrën e pyetën nëse Simonit, i mbiquajtur Pjetër, ndodhej aty. 19 Ndërsa Pjetri po mendohej lidhur me vegimin, Fryma i tha: “Ja, po të kërkojnë tre burra. 20 Çohu, pra, zbrit e shko me ta pa asnjë ngurrim, sepse unë

jam ai që t'i kam dërguar". 21 Atëherë Pjetri zbriti te njerëzit që i ishin dërguar nga Korneli dhe u tha atyre: "Ja, unë jam ai që kërkoni; cila është arsyeja për të cilën jeni këtu?". 22 Dhe ata i thanë: "Centurioni Kornel, njeri i drejtë dhe që e druan Perëndinë, për të cilin gjithë kombi i Judenjve dëshmon, është lajmëruar në mënyrë hyjnore nga një engjëll i shenjtë të të thërrasë ty në shtëpinë e tij për të dëgjuar fjalët që ke për t'i thënë". 23 Atëherë Pjetri i ftoi të hyjnë dhe i përbuajt; pastaj, të nesërmen, shkoi me ta; dhe disa nga vëllezërit e Jopes e shoqëruan.

-Pjetri po mendohej me mëdyshje ç'kuptim mund të kishte vegimi. Pas ekstazës Pjetri filloi të mendonte: -Cili ishte shkaku që pa vegimin? Në atë çast mbërritën njerëzit e dërguar prej Kornelit. Me shfaqjen e tre burrave paganë fillon të zgjidhet enigma e vegimit.

-Njerëzit e dërguar nga Korneli. Ata fillimisht pyetën për shtëpinë e Simonit, regjësit të lëkurëve. Pasi e gjetën shtëpinë, trokitën tek dera dhe pyetën njeriun që u doli përpara nëse miku që u kishte ardhur quhej Simon, i mbiquajtur Pjetër.

-Fryma i tha: -Ja, po të kërkojnë tre burra. Fryma i tha Pjetrit të ngrihej dhe të shkonte bashkë me ta. Fryma nuk ia jep menjëherë sqarimin në lidhje me vegimin.

-Cila është arsyeja për të cilën jeni këtu? Pjetri nuk e di arsyen e vizitës së njerëzve të panjohur, prandaj i pyet: - Përse keni ardhur? Ata e sqarojnë se i ka dërguar Korneli, i cili është njeri i drejtë dhe shprestar.

-Pjetri i ftoi të hyjnë dhe i përbuajt. Pjetri i fton njerëzit e panjohur të hyjnë në shtëpi, ndonëse judejtë e kishin për zakon

të mos pranonin idhujtarë nëpër shtëpitë e tyre (Veprat 10, 28). Pjetri i ftoi ata në shtëpinë e Simonit si të ishte vetë i Zoti i shtëpisë. Pasi u shtroi darkën i sistemoi për të fjetur dhe të nesërmen u nis bashkë me ta. Me këtë veprim Pjetri zbatoi porosinë e Frymës: - që të mos bëjë dallime dhe në vijim filloi të kuptojë qëllimin e vegimit të tij.

TAKIMI I PJETRIT ME KORNELIN (10, 24-33)

24 Një ditë më pas hynë në Cezare. Por Korneli po i priste dhe kishte mbledhur farefisin e tij dhe miqtë e tij të ngushtë. 25 Kur hyri Pjetri, Korneli i doli para, i ra ndër këmbë dhe e adhuroi. 26 Por Pjetri e ngriti duke thënë: “Çohu, edhe unë jam një njeri!”. 27 Dhe, duke biseduar me të, hyri dhe gjeti mbledhur shumë njerëz. 28 Dhe ai u tha atyre: “Ju e dini se nuk është e ligjshme që një Jude të shoqërohet me një të huaj ose të hyjë në shtëpinë e tij; por Perëndia më dëftoi që të mos e quaj asnjë njeri të papastër a të ndotur. 29 Prandaj, sapo më ftuat të vij, erdha pa kundërshtuar. Tani po ju pyes: për ç`arsye më keni dërguar ftesë?”. 30 Dhe Korneli u përgjigj: “Para katër ditësh kisha agjëruar deri në këtë orë, dhe në orën e nëntë po lutesha në shtëpinë time, kur ja, një njeri me rroba të shndritshme qëndroi para meje, 31 dhe tha: “Kornel, lutja jote t`u plotësua dhe lëmoshat e tua u kujtuan para Perëndisë. 32 Dërgo, pra, ndonjë njeri në Jope dhe thirr Simonin, të mbiquajtur Pjetër; ai ndodhet në shtëpinë e Simonit, regjës lëkurësh, pranë detit; dhe, kur të vijë, ai do të të flasë”. 33 Kështu dërgova menjëherë të të thërrasin, dhe ti bëre mirë

që erdhe; tani ne këtu jemi të gjithë në prani të Perëndisë për të dëgjuar gjithçka që Perëndia të ka urdhëruar”.

-Korneli po i priste. Pas dy ditësh udhëtimi Pjetri dhe njerëzit që e shoqëronin hynë në Çezare. Atje i priste Korneli, i cili kishte mbledhur farefisën dhe miqtë. Njerëzit e Kornelit do të përbënin bërthamën e parë të bashkësisë kristiane të Çezaresë. Të gjithë qenë të gatshëm të pranonin ungjillin.

-Korneli i doli para, i ra ndër këmbë dhe e adhuroi. Korneli u gjunjëzua tek këmbët e Pjetrit për ta adhuroar, veprim jo i zakonit për një centurion romak. Ai e bëri këtë gjë në shenjë respekti për të dërguarin e Perëndisë. Dimë se adhurimi i drejtohet vetëm Perëndisë.

-Çohu, edhe unë jam një njeri! Pjetri u befusua nga takimi me centurionin romak, e ngriti në këmbë dhe i tha: *-Edhe unë njeri jam! E njëjta gjë pati ngjarë edhe me Saulin e Barnabën (Veprat 14, 15).*

-Perëndia më dëftoi që të mos e quaj asnjë njeri të papastër a të ndotur. Pjetri futet në shtëpinë e Kornelit duke thyer tabunë. Gjithahstu ai nuk nguron të bisedojë me ta. Judejtë i quanin njerëzit e tjerë të papastër, të cilët duhet të pastrohen. Pjetri i sqaron ata që vetë Perëndia i ka treguar të mos quaj asnjë njeri të papastër. Për këtë arsye iu përgjigj ftesës dhe erdhi pa nguruar në Çezare.

-Para katër ditësh kisha agjëruar deri në këtë orë. Korneli i rrëfen Pjetrit që përpara katër ditësh deri në orën e nëntë kishte kreshmuar. Fakti që Korneli kreshmonte nuk përmendet më parë, ndërsa tashmë theksohet si parapërgatitje në prag të pagëzimit. Ai kishte kreshmuar dhe po lutej, deri në orën tre të pasdites, pikërisht në këtë moment pa vegimin.

-Ne këtu jemi të gjithë në prani të Perëndisë. Me anën e kësaj shprehjeje kuptojmë se të gjithë të pranishmit në shtëpinë e Kornelit qenë të gatshëm të dëgjojnë predikimin e Pjetrit. Atmosfera e krijuar ka karakter adhurimi.

PREDIKIMI I PJETRIT (10, 34-43)

34 Atëherë Pjetri hapi gojën dhe tha: “Në të vërtetë unë po e marr vesh se Perëndia nuk tregohet i anshëm; 35 por, në çfarëdo kombi, ai që ka frikë prej tij dhe që vepron drejtësisht, është i pranuar nga ai, 36 sipas fjalës që ai u ka dhënë bijve të Izraelit, duke u shpallur paqen me anë të Jezu Krishtit, që është Zoti i të gjithëve. 37 Ju e dini se ç`ka ndodhur në mbarë Judenë, duke filluar nga Galilea, pas pagëzimit që predikoi Gjoni: 38 se si Perëndia vajosi me Frymën e Shenjtë dhe me fuqi Jezusin prej Nazareti, i cili e përshkoi vendin duke bërë mirë dhe duke shëruar të gjithë ata që ishin të pushtuar nga djalli, sepse Perëndia ishte me të. 39 Dhe ne jemi dëshmitarë për të gjitha ato që ai bëri në vendin e Judesë dhe në Jeruzalem; dhe se si ata e vranë, duke e varur në një dru. 40 Por Perëndia e ringjalli të tretën ditë dhe e bëri që ai të dëftohet, 41 jo mbarë popullit, por dëshmitarëve të paracaktuar nga Perëndia, neve, që hëngrëm dhe pimë me të, mbasi ai u ngjall së vdekuri. 42 Tani ai na urdhëroi t`i predikojmë popullit dhe të dëshmojmë se ai është ai që Perëndia e ka caktuar si gjykatës të të gjallëve dhe të të vdekurve. 43

Për të bëjnë dëshmi të gjithë profetët, që kushdo që beson në të merr faljen e mëkateve me anë të emrit të tij”.

-Perëndia nuk tregohet i anshëm. Në fjalën e tij, Pjetri rrëfen kuptimin e vegimit duke dëshmuar se Perëndia nuk i ndan njerëzit. Ai që nderon dhe respekton Perëndinë është i pranueshëm prej tij. Perëndia nuk i ndan njerëzit sipas origjinës, racës, ngjyrës, etj. I vetmi kriter me anën e të cilit Perëndia i dallon njerëzit është marrëdhënia e drejtë me të, që do të thotë ruajtja e porosive hyjnore.

-Që është Zoti i të gjithëve. Në vijim të predikimit të tij, Pjetri thekson se Perëndia u dha Fjalën (Ë ü ã ĩ í) bijve të Izraelit domethënë të predikonin paqen me anën e Jezu Krishtit. Këtë mision të tyre e gjejmë tek Luka 4, 43. Nuk janë vetëm judejtë pranues të Fjalës (Ë ü ã ĩ í) së Perëndisë, por gjithë kombet, sepse Krishti është Zoti i të gjithëve.

-Duke filluar nga Galilea. Pjetri thekson se fillimi i aktivitetit publik të Jezu Krishtit filloi nga Galilea, pas pagëzimit të pendimit që predikoi Gjon Pagëzori.

-I cili e përshkoi vendin duke bërë mirë dhe duke shëruar. Duke vijuar predikimin e tij, Pjetri paraqet me pak fjalë veprën e Krishtit, i cili përshkoi Palestinën duke bërë mrekulli e duke shëruar të demonizuarit.

-Sepse Perëndia ishte me të. Krishti kryente mrekullitë, sepse Perëndia ishte me të. Me këtë kuptim quhej *Emanuel* që do të thotë *Perëndia është me ne* (Ĭ Ęãüò ì à è’ç ì þ í) (Mateu 1, 23).

-Ne jemi dëshmitarë për të gjitha ato që ai bëri. Në këtë rast Pjetri e ndërpret jetëshkrimin e Jezu Krishtit dhe flet për veprën e apostujve. Ai flet në numrin shumë, duke folur në emër

PAGËZIMI I KORNELIT (10, 44-48)

44 Ndërsa Pjetri ende po i thoshte këto fjalë, Fryma e Shenjtë zbriti mbi të gjithë ata që po e dëgjonin fjalën. 45 Dhe të gjithë besimtarët që ishin të rrethprerë, të cilët kishin ardhur me Pjetrin, u mrekulluan që dhurata e Frymës së Shenjtë u shpërnda edhe mbi johebrenjtë, 46 sepse i dëgjonin duke folur gjuhë të tjera dhe duke madhëruar Perëndinë. Atëherë Pjetri filloi të thotë: 47 “A mund ta ndalojë dikush ujin, që të mos pagëzohen këta që kanë marrë Frymën e Shenjtë pikërisht si ne?”. 48 Kështu ai urdhëroi që ata të pagëzoheshin në emër të Zotit Jezus. Ata pastaj iu lutën të qëndronte disa ditë me ta.

-Fryma e Shenjtë zbriti mbi të gjithë ata që po e dëgjonin fjalën. I pari e kuptoi Pjetri, i cili menjëherë e ndërpreu predikimin, ndërkohë që Fryma e Shenjtë zbriti mbi të gjithë ata që po e dëgjonin. Bëhet fjalë për një Pesëdhjetore të re, sepse ata e morën Frymën pa ndërhyrjen (÷áéñîèàóßá) e Pjetrit. Vetë Perëndia miratoi dhe bekoi dhuratën e Frymës së Shenjtë tek paganët. Duhet theksuar se Fryma e Shenjtë nuk ra mbi Pjetrin dhe shoqëruesit e tij, pasi këta të fundit e kishin marrë atë.

-Dhurata e Frymës së Shenjtë u shpërnda edhe mbi johebrenjtë. Shoqëruesit e Pjetrit, të cilët qenë judej të rrethëprerë u mrekulluan që dhurata e Frymës së Shenjtë u shpërnda tek njerëzit e Kornelit, të cilët qenë të parrethprerë. Sipas traditës judaike dhuratën e Frymës së Shenjtë mund ta merrnin vetëm izraelitët, por tashmë ata panë me sytë e tyre që Fryma zbriti mbi paganët e

parrethprerë. Me anë të kësaj që ndodhi u shfuqizua edhe një traditë tjetër judaike.

-I dëgjonin duke folur gjuhë të tjera. Shoqëruesit e Pjetrit u mrekulluan kur dëgjuan idhujtarët të flisnin gjuhë të huaja. E njëjta gjë ka ndodhur edhe me apostujt gjatë Pesëdhjetores. Luka do të theksojë se dhurata e Shpirtit të Shenjtë zbriti mbi Kornelin dhe njerëzit e tij, pra Shpirti i Shenjtë jepet për gjithë paganët.

-A mund ta ndalojë dikush ujin, që të mos pagëzohen këta që kanë marrë Frymën e Shenjtë. Pjetri i mrekulluar nga ndërhyrja hyjnore u drejtohet gjashtë shoqëruesve të tij me fjalët: - se asgjë nuk mund ta ndalojë pagëzimin e idhujtarëve. Kjo ngjarje, pra marrja e Shpirtit të Shenjtë përpara pagëzimit është e vetme tek Veprat e Apostujve. Në rastet e tjera të pranimit të anëtarëve të kishës duhet thirrja e pendimit, më pas dëshmia e Jezu Krishtit dhe në vijim vazhdon pagëzimi për shlyerjen e mëkateve me anën e vënies së duarve mbi kokë (÷áññèàóßá) nga ana e apostujve dhe me marrjen e dhuratës së Shpirtit të Shenjtë.

-Ai urdhëroi që ata të pagëzoheshin në emër të Zotit Jezus. Pjetri urdhëroi që Korneli dhe të afërmit e tij të pagëzoheshin në emër të Zotit Krisht. Kështu me anën e pagëzimit Pjetri ligjëroi barazinë ndërmjet të krishterëve me preardhje pagane dhe të atyre të ardhur nga judaizmi.

-Ju lutën të qëndronte disa ditë me ta. Ata që u pagëzuan përbënin bërthamën e parë të bashkësisë kristiane të Çezaresë. Të sapopagëzuarit iu lutën Pjetrit të qëndronte disa ditë me ta. Pjetri

nuk ngurroi të pranojë mikpritjen e të krishterëve që vinin nga paganizmi.

Pyetje rreth tekstit të kreut të dhjetë:

-Çfarë ishte Korneli?

-Çfarë i tha engjëlli Kornelit?

-Si reagoi Pjetri kur Korneli i ra ndër këmbë për ta adhuruar?

-Cilët qenë mbledhur në shtëpinë e Kornelit?

-Çfarë u predikoi Pjetri paganëve?

-A iu dha paganëve Shpirti i Shenjtë?

-Çfarë u tha Pjetri atyre?

KREU I NJËMBËDHJETË

APOLOGJIA E PJETRIT NË JERUZALEM (11, 1-18)

1 Ndërkaq apostujt dhe vëllezërit që ishin në Jude morën vesh se edhe johebrenjtë kishin pranuar fjalën e Perëndisë. 2 Dhe, kur Pjetri u ngjiti në Jeruzalem, ata që ishin rrethprerë haheshin me të, 3 duke thënë: “Ti hyre në shtëpi të njerëzve të parrethprerë dhe hëngre me ta!” 4 Por Pjetri, duke nisur nga fillimi, u shpjegoi atyre me radhë ngjarjet duke thënë: 5 “Unë po lutesha në qytetin e Jopes, kur u rrëmbeva në ekstazë dhe pashë një vegim: një send, që i ngjante një çarçafi të madh të kapur në të katër cepat, po zbriste si të ulej poshtë prej qiellit dhe arriti deri tek unë. 6 Duke shikuar me vëmendje brenda, dallova dhe pashë katërkëmbështa, bisha, zvarranikë të tokës dhe shpendë të qiellit. 7 Dhe dëgjova një zë që më thoshte: “Pjetër, çohu, ther dhe ha!”. 8 Por unë thashë: “Kurrsesi, o Zot, sepse nuk më ka hyrë kurrë në gojë asgjë e papastër ose e ndotur”. 9 Por zëri më u përgjigj për të dytën herë nga qielli: “Gjërat që Perëndia i ka pastruar, ti mos i bëj të papastra!”. 10 Dhe kjo ndodhi tri herë; pastaj gjithçka u

tërhoq përsëri në qiell. 11 Në po atë moment tre njerëz, që i pata dërguar në Cezare, u paraqitën në shtëpinë ku ndodhesha unë. 12 Dhe Fryma më tha të shkoj me ta, pa pasë kurrfarë ngurrimi. Me mua erdhën edhe këta gjashtë vëllezër, dhe kështu hymë në shtëpinë e atij njeriu. 13 Ai na tregoi se si kishte parë një engjëll që u paraqit në shtëpinë e tij dhe i tha: “Dërgo njerëz në Jope dhe thirre Simonin, të mbiquajtur Pjetër. 14 Ai do të të thotë fjalët, me anë të të cilave do të shpëtohesh ti dhe gjithë shtëpia jote”. 15 Sapo kisha filluar të flas, kur Fryma e Shenjtë zbriti mbi ta, sikurse kishte zbritur në fillim mbi ne. 16 Atëherë m`u kujtua fjala e Zotit që thoshte: “Gjoni pagëzoi me ujë, por ju do të pagëzoheni me Frymën e Shenjtë”. 17 Në qoftë se Perëndia, pra, u dha atyre të njëjtën dhuratë që kemi marrë ne, që besuam në Zotin Jezu Krisht, kush isha unë që të mund t`i kundërvihesha Perëndisë?”. 18 Si i dëgjuan këto fjalë, ata u qetësuan dhe përlëvdonin Perëndinë, duke thënë: “Perëndia, pra, edhe johebrenjve u dha pendesën për t`u dhënë jetën!”.

-Morën vesh se edhe johebrenjtë kishin pranuar fjalën e Perëndisë. Vizita e Pjetrit në shtëpinë e idhujtarit, bashkëbisedimi rreth tryezës me ta dhe së fundmi pagëzimi i tyre shkaktoi pështjellime në radhët e apostujve dhe të krishterëve të Judesë. Ishte hera e parë që idhujtarët pranuan fjalën e Perëndisë dhe natyrisht u bënë anëtarë të kishës me të drejta të barabarta.

-Pjetri u ngjit në Jeruzalem. Në kundërshtim me rastin e besimtarëve të Samarisë, të cilët i ungjillëzoi Filipi (Veprat 8, 12), ashtu edhe ne atë të Antiokisë (Veprat 11, 22), të cilët i ungjillëzoi Barnaba, apostujt nuk dërgojnë përfaqësuesit e tyre në Cezare,

por thërresin Pjetrin në Jeruzalem për të dhënë sqarime. Pjetri pasi qëndroi disa ditë në Çezare, sipas kërkesës që i patën bërë të sapopagëzuarit (Veprat 10, 48) u ngjiti në Jeruzalem.

-Hyre në shtëpi të njerëzve të parrethprerë dhe hëngre me ta! Të krishterët e rrethprerë, të cilët qenë zelotë të ligjit nuk e pyetën Pjetrin për predikimin që pati tek idhujtarët, por e kritikojnë që hyri në shtëpinë e tyre dhe hëngri me ta. Kjo ngjarje shkaktoi pështjellime në kishën e hershme. Për të sqaruar këtë çështje apostujt vendosën që të mblidhet Sinodi Apostolik (Veprat 15).

-U shpjegoi atyre me radhë ngjarjet. Pjetri në radhë të parë u tregoi vëllezërve për vegimin që pati kur gjendej në Jopë dhe në vijim gjithë rrjedhën e ngjarjeve.

-Kush isha unë që të mund t'i kundërvihesha Perëndisë? Pjetri e përfundoi apologjinë e tij me një pyetje retorike: -Në qoftë se Perëndia u dha atyre dhuratën që kemi marrë ne, kush isha unë që të mund t'i kundërvihesha Perëndisë? Me fjalë të tjera shpjegohet: pasi Perëndia u dha paganëve dhuratën e Frymës, si do të mund ta pengonte Pjetri Perëndinë? Në këtë rast Pjetri nuk kishte mundësi zgjedhje, por duhej të zbatonte vullnetin hyjnor.

-Perëndia, pra, edhe johebrenjve u dha pendesën. Apologjia e Pjetrit i bindi apostujt, të cilët filluan të lavdëronin Perëndinë. Pra Perëndia u dha paganëve pendesën me qëllim që tu japi jetën. Perëndia u ka hapur udhën e shpëtimit gjithë idhujtarëve që besojnë. Idhujtarët, për tu bërë anëtarë të kishës nuk e kanë të nevojshme që të kalojnë më parë në judaizëm. Udhë drejt ungjillit për paganët mbetet e hapur.

KISHA NË ANTIOKI (11, 19-26)

19 Ndërkaq ata që ishin shpërndarë për shkak të përndjekjes që nisi me Stefanin, arritën deri në Feniki, në Qipro dhe në Antioki, duke mos ia shpallur fjalën asnjë tjetri, përveç Judenjve. 20 Por disa prej tyre me origjinë nga Qipro dhe nga Kirenea, kur arritën në Antioki, filluan t'u flasin Grekëve, duke shpallur Zotin Jezus. 21 Dhe dora e Zotit ishte me ta; dhe një numër i madh besoi dhe u kthye te Zoti. 22 Lajmi i kësaj arriti në vesh të kishës që ishte në Jeruzalem; dhe ata dërguan Barnabën, që të shkonte deri në Antioki. 23 Kur ai arriti, shikoi hirin e Perëndisë, u gëzua dhe i nxiti të gjithë t'i qëndrojnë besnikë Zotit, me dëshirën e zemrës, 24 sepse ai ishte njeri i mirë, plot me Frymë të Shenjtë dhe besim. Dhe një numër i madh personash iu shtua Zotit. 25 Pastaj Barnaba u nis për në Tars për të kërkuar Saulin dhe, si e gjeti, e çoi në Antioki. 26 Dhe plot një vit ata u bashkuan me atë kishë dhe mësuan një numër të madh njerëzish; dhe, për të parën herë në Antioki, dishepujt u quajtën të Krishterë.

-Ata që ishin shpërndarë për shkak të përndjekjes. Pas vrasjes me gurë të Stefanit (Veprat 8, 1) të krishterët u shpërndanë në rrethinat e Judesë dhe të Samarisë. Disa të tjerë ndoqën udhën drejt veriut dhe arritën në Feniki, të tjerë nëpërmjet detit shkuan në Qipro dhe një pjesë përfundoi në Antioki. Në këto vende ku u vendosën filluan të predikonin ungjillin në radhët e judejve.

-Arritën deri në Feniki. Feniki shtrihej gjatë bregdetit, ishte vend me gjerësi dymbëdhjetë kilometra dhe gjatësi njëqind e

njëzetë kilometra. Në Feniki kishte qytete të mëdha si Tiro (Veprat 21, 3), Sidoni (Veprat 27, 3) dhe Ptolemaida (Veprat 21, 7). Në vitet e sundimit romak Feniki ishte në juridiksionin e Sirisë.

-Në Qipro. Qipro njihet në Dhiatën e Vjetër si ishull me emrin Kedar (Jeremia 2, 10). Që prej vitit 22 para Krishtit ishte eparki romake me rezidencë në Pafos. Nga Qipro e kishte origjinën Barnaba (Veprat 4, 36) dhe Mnasoni (Veprat 21, 16).

-Në Antioki. Antiokia ishte qyteti i tretë për nga madhësia, pas Romës dhe Aleksandrisë. Në ato kohë numëronte rreth pesëqind mijë banorë. Antiokia u ndërtua rreth vitit 300 para Krishtit. Ndërsa në vitin 64 pas Krishtit romakët pushtuan Sirinë dhe Antiokia u bë qendra e eparkisë romake.

-Disa prej tyre me origjinë nga Qipro dhe nga Kirenea. Nga Qipro ishte Barnaba, ndërsa nga Kirinea e kishte origjinën Lukio. Këta kur arritën në Antioki filluan të predikonin ungjillin.

-Një numër i madh besoi dhe u kthye te Zoti. Në këtë rast Luka nuk na tregon për themeluesin e bashkësisë së krishterë të Antiokisë. Dimë se pas kthimit të Kornelit, filloi puna misionare tek idhujtarët edhe në qytetin e madh të Antiokisë. Në sajë të veprimtarisë misionare një numër i madh njerëzish besuan dhe u kthyen te Zoti. Bashkësia kristiane e Antiokisë përbëhej prej atyre që patën qenë me origjinë judaike dhe atyre pagane. Duhet theksuar se është rasti i parë i një bashkësie kristiane të përzjerë.

-Të kishës që ishte në Jeruzalem. Lajmi për bashkësinë e parë kristiane të përzjerë mbërriti në kishën e Jeruzalemit. Duhet theksuar se për herë të parë tek Veprat e Apostujve përdoret termi *kishë* (ἁἑἑἑβόέα).

-Ata dërguan Barnabën. Apostujt caktuan Barnabën që të shkonte në Antioki. Ai kaloi nga Fenikia dhe mbërriti në Antioki.

Misioni i Barnabës ishte të bashkonte bashkësinë kristiane të Antiokisë me kishën mëmë. Pas misionit, Barnaba nuk u kthye në Jeruzalem që të njoftonte apostujt, por qëndroi në Antioki për të caktuar krerët e kishës së atjeshme.

-Ai ishte njeri i mirë, plot me Frymë të Shenjtë dhe besim. Këto virtyte i gjejmë edhe për persona të tjerë të kishës së hershme duke filluar nga shtatë dhjakonët (Veprat 6, 5), Stefani (Veprat 6, 8), etj.

-Barnaba u nis për në Tars për të kërkuar Saulin. Puna misionare në Antioki dha shumë fryte, prandaj Barnaba nuk mund të vazhdonte i vetëm. Ai u nis për në Tars që të takonte Saulin. Sigurisht që me porosi të apostujve dhe jo me nismën e tij vetjake. Barnaba e njohte mirë Saulin, të cilin e kishte paraqitur para apostujve (Veprat 9, 27). Sauli kishte shkuar në vendlindjen e tij, nga shkak i përndjekjes së judejve (Veprat 9, 30) dhe qëndroi aty rreth dhjetë vjet. Barnaba pasi e takoi, e shpuri në Antioki.

-Plot një vit ata u bashkuan. Sauli dhe Barnaba qëndruan në Antioki një vit. Gjatë kësaj kohe ata morën pjesë në mbledhjet e të krishterëve, ku mësuan popullin. Kisha e Antiokisë u organizua më së miri, prandaj Pali dhe Barnaba u quajtën profetë dhe mësues (Veprat 13, 1).

-Për të parën herë në Antioki, dishepujt u quajtën të krishterë. Dishepujt e Antiokisë për herë të parë u quajtën të krishterë (÷ñéóóéáñíß). Me këtë emërtim të ri besimtarët dallohen nga judejtë dhe paganët.

DIAKONIA E ANTIOKISË PËR JERUZALEMIN (11, 27-30)

27 Në ato ditë disa profetë zbritën nga Jeruzalemi në Antioki. 28 Dhe një nga ata, me emër Agab, u ngrit dhe nëpërmjet Frymës parathoshte se do të ndodhte në mbarë botën një zi e madhe buke; dhe kjo ndodhi më vonë në kohën e Klaud Cezarit. 29 Atëherë dishepujt, secili sipas mundësive të tij, vendosën t'u çojnë një ndihmë vëllezërve që banonin në Jude. 30 Dhe këtë ata e bënë, duke ua dërguar pleqve me anë të Barnabës dhe të Saulit.

-Disa profetë zbritën nga Jeruzalemi në Antioki. Gjatë kohës së qëndrimit të Saulit dhe Barnabës në Antioki disa profetë zbritën nga Jeruzalemi. Tek Veprat e Apostujve Luka përmend këta emra profetësh: Barnaba, Simeoni, Lukio nga Kirinea, Manasi dhe Sauli (Veprat 13, 1); Juda e Sila (Veprat 15, 32); Agabi (Veprat 11, 28) dhe shoqëria e tij; bijat e ungjillor Filipit (Veprat 21, 9).

-Një nga ata, me emër Agab. Në rrethin e profetëve bënte pjesë edhe Agabi, i cili gjatë një mbledhje të të krishterëve u ngrit dhe profetizoi se do të ndodhte një zi e madhe e buke në të gjithë botën. Zia e bukës ra gjatë viteve të mbretërimit të Klaudit (41-54) në vitin 47 pas Krishtit. Mendohet që Luka ka qenë i pranishëm gjatë kohës së profecisë së Agabit, sepse ishte me origjinë nga Antiokia dhe bënte pjesë në bashkësinë e parë kristiane.

-Vendosën t'u çojnë një ndihmë vëllezërve që banonin në Jude. Besimtarët e Antiokisë ofruan secili sipas mundësive që kishte, për vëllezërit e krishterë që banonin në Jude.

-Duke ua dërguar pleqve. Ndihamat e ofruara ua dorëzuan pleqve të Jeruzalemit. Krahas apostujve në udhëheqjen e bashkësisë kristiane të Jeruzalemit qenë edhe pleqtë

(ðñáóâýôâñíé). Zgjedhja e tyre ishte bërë me nismën e vetë apostujve siç u veprua në rastin e shtatë dhjakonëve (Veprat 6, 3-6). Vite më vonë, caktimi i pleqve në udhëheqjen e kishës filloi të zbatohet edhe nëpër vende të tjera. Pleqtë (ðñáóâýôâñíé) merreshin me vepra bamirëse. Gjatë Sinodit Apostolik ata paraqiten të barabartë me apostujt.

Pyetje rreth tekstit të kreut të njëmbëdhjetë:

- Si reagues të krishterët e Jeruzalemit ndaj Pjetrit?
- Kë dërguan apostujt në Antioki dhe përse?
- Dishepujt e Krishtit ku u quajtën për herë të parë të krishterë?
- Çfarë profetizoi Agabi?
- Çfarë bënë dishepujt për të ndihmuar vëllezërit e tyre?

KREU I DYMBËDHJETË

VRASJA E JAKOBIT DHE BURGIMI I PJETRIT (12, 1-4)

1 Dhe në atë kohë mbreti Herod filloi të përndjekë disa nga Kisha. 2 Dhe e vrau me shpatë Jakobin, vëllain e Gjonit. 3 Dhe, duke parë se kjo u pëlqente Judenjve, urdhëroi të arrestohet edhe Pjetri (ishin ditët e të pabrumtave). 4 Mbasi e arrestoi, e futi në burg dhe ua besoi ruajtjen e tij katër skuadrave, me nga katër ushtarë secila, duke menduar ta nxjerrë para popullit mbas Pashkës.

-Mbreti Herod filloi të përndjekë disa nga kisha. Këtu bëhet fjalë për përndjekjen e dytë ndaj kishës së Jeruzalemit. Herod Agripa ka qenë nipi i Herodit të Madh. Ai ka lindur në vitin 10 pas Krishtit. Pas vrasjes së të atit Aristovulit, e ëma Veronika, e çoi në Romë ku zuri miqësi me Gaius Kaligulën, pasardhësin e Klaudit. Kaligula, kur hipi në fronin perandorak në vitin 37 pas Krishtit e emëroi tetrakis të Filipit dhe të Lisanit në Sirinë verilindore. Dy vjet më vonë e caktuan në Galile dhe në Pere.

-Vrau me shpatë Jakobin, vëllain e Gjonit. Ky i fundit është i njohur tek Luka 5, 10 dhe Veprat 1, 13. Vrasja me shpatë

ishte e lejuar nga ligjet romake. Martirizimi i Jakobit përshkruhet prej Klimit të Aleksandrisë, i cili thotë se gjatë ekzekutimit, një ushtar romak pohoi besimin tek Krishti dhe u martirizua bashkë me të. Me martirizimin e Jakobit u plotësua ajo që kishte parathënë Zoti (Marku 10, 38).

-Urdhëroi të arrestohet edhe Pjetri. Herodi urdhëroi të arrestohet korifeu i apostujve Pjetri. Kapja e tij u bë gjatë ditëve bukëve të pabrumta (ἀέγιῶν). Bëhet fjalë për javën pas Pashke domethënë nga data katërmbëdhjetë e muajit Nisan deri më datën njëzetën të vitit 44 pas Krishtit. Në këtë kohë judejtë hanin bukët e pabrumta (ἀέγιῶν) (Eksodi 12, 15).

-Duke menduar ta nxjerrë para popullit mbas Pashkës. Herodi kishte planifikuar që gjyqin ndaj Pjetrit ta zhvillonte në javën pas Pashkës dhe në vijim donte ta ekzekutonte atë në publik. Pjetrin e ruanin katër skuadra me nga katër ushtarë secila, të cilat shkëmbeheshin çdo tre orë. Sipas ligjeve romake i burgosuri lidhej me dy palë zinxhirë (Veprat 12, 6). Pjetrin e burgosën në pallatin e Herodit, në kështjellën Antonia.

ÇLIRIMI I PJETRIT NGA BURGU (12, 5-19)

5 Por, ndërsa Pjetrin e ruanin në burg, nga ana e kishës bënë lutje të vazhdueshme te Perëndia për të. 6 Dhe natën, para se ta nxirrte Herodi përpara popullit, Pjetri po flinte në mes dy ushtarëve, i lidhur me dy zinxhirë; dhe rojet para portës ruanin burgun. 7 Dhe ja, një engjell i Zotit u duk dhe një dritë e ndriçoi qelinë; dhe ai i ra Pjetrit në ijë, e zgjoi duke thënë: “Çohu shpejt!”. Dhe zinxhirët i ranë nga duart. 8 Pastaj

engjëlli i tha: “Ngjishu dhe lidhi sandalet!”. Dhe ai bëri kështu. Pastaj i tha: “Mbështillu me mantelin dhe ndiqmë!”. 9 Dhe Pjetri, mbasi doli, e ndiqte pa e kuptuar se ç`po i ndodhte me anë të engjëllit ishte e vërtetë; sepse ai pandehte se kishte një vegim. 10 Dhe, si kaluan vendrojnë e parë dhe të dytë, arritën te dera e hekurt që të çonte në qytet, dhe ajo u hap përpara tyre vetvetiu; dhe, mbasi dolën, përshkuan një rrugë dhe papritmas engjëlli e la atë. 11 Kur Pjetri erdhi në vete, tha: “Tani me të vërtetë po e di se Zoti ka dërguar engjëllin e vet dhe më liroi nga duart e Herodit duke e bërë të kotë gjithë atë që priste populli i Judenjve”. 12 Kur e kuptoi situatën, ai u nis për në shtëpinë e Marisë, nënës së Gjonit, të mbiquajtur Mark, ku shumë vëllezër ishin mbledhur dhe po luteshin. 13 Sapo Pjetri i ra derës së hyrjes, një shërbëtore që quhej Rode u afrua me kujdes për të dëgjuar. 14 Dhe, kur njohu zërin e Pjetrit, nga gëzimi nuk e hapi derën, por rendi brenda dhe njoftoi se Pjetri ndodhej para derës. 15 Por ata i thanë: “Ti flet përçart”. Por ajo pohonte se ashtu ishte. Dhe ata thoshnin: “Është engjëlli i tij!”. 16 Ndërkaq Pjetri vazhdonte të trokiste. Ata, kur e hapën, e panë atë dhe u mahnitën. 17 Por ai u bëri shenjë me dorë të heshtnin dhe u tregoi se si Zoti e kishte nxjerrë nga burgu. Pastaj tha: “Ua tregoni këto Jakobit dhe vëllezërve!”. Pastaj doli dhe shkoi në një vend tjetër. 18 Kur zbardhi dita, u bë një pëshijellim i madh në mes të ushtarëve, sepse nuk dinin ç`kishte ndodhur me Pjetrin. 19 Dhe Herodi nisi ta kërkojë, por nuk e gjeti, dhe, mbasi i mori në pyetje rojet, urdhëroi që

të vriten. Pastaj zbriti nga Judeja në Cezare dhe atje qëndroi për pak kohë.

-Nga ana e kishës bënin lutje të vazhdueshme te Perëndia për të. Gjatë ditëve të qëndrimit të Pjetrit në burg, e gjithë kisha e Jeruzalemit bënte lutje të vazhdueshme për shpëtimin e tij. Lutja zhvillohej në shtëpinë e Marisë (Veprat 12, 12), nënës së ungjillor Markut.

-Pjetri po flinte në mes dy ushtarëve, i lidhur me dy zinxhirë. Pjetri qëndroi në burg gjithë javën e të pabrumtave (ἀεὺλῶν). Natën e fundit ai ishte i lidhur mes dy ushtarëve, me dopjo zinxhirë, ndërsa dy ushtarë të tjerë ruanin tek dera, duke plotësuar kështu numrin katër të ushtarëve (Veprat 12, 4).

-Një engjëll i Zotit u duk dhe një dritë ndriçoi qelinë. Perëndia e dëgjoi lutjen e kishës për lirimin e Pjetrit. Në momentin e fundit një engjëll i Zotit u duk dhe një dritë ndriçoi qelinë. Drita është lavdia e Perëndisë (Luka 2, 9).

-”Çohu shpejt!”. Dhe zinxhirët i ranë nga duart. Menjëherë engjëlli e urdhëroi Pjetrin të ngrihet prej gjumit dhe të zbatojë porositë e tij. Pjetri u ngrit menjëherë dhe zinxhirët i ranë nga duart. Në vijim engjëlli i thotë atij të zhveshi sandalet, të mbështillet me mantel dhe ta ndjekë. Pasi hapën dyert e burgut dolën jashtë. Pjetrit i dukej sikur shihte një vegim.

-Mbasi dolën, përshkuan një rrugë dhe papritmas engjëlli e la atë. Pjetri doli nga kështjella Antonia, përshkoi një copë udhë bashkë me engjëllin dhe papritur ai u zhduk. Në këtë çast Pjetri erdhi në vete dhe e kuptoi se Perëndia dërgoi engjëllin

për ta çliruar nga duart e Herodit si dhe nga planet djallëzore të judejve.

-Ai u nis për në shtëpinë e Marisë, nënës së Gjonit.
Shtëpia e Marisë gjendej pranë kështjellës Antonia, ku ishte burgosur Pjetri. Besimtarët e Jeruzalemit qenë mbledhur në shtëpinë e Marisë dhe luteshin për lirimin e Pjetrit. Maria ishte e ëma e ungjillor Markut, ndërsa ky i fundit ishte nipi i Barnabës (Kolosianëve 4, 10).

-Rendi brenda dhe njoftoi se Pjetri ndodhej para derës.
Shërbyesja Rode sapo dëgjoi zërin, nuk e hapi derën, por rendi brenda shtëpisë të njoftojë se Pjetri ishte prapa portës. Ndërsa besimtarët luteshin për lirimin e tij, Pjetri u gjend prapa derës, madje ata e akuzuan Roden sikur fliste përçart. Disa të tjerë menduan se mund të jetë engjëlli mbrojtës i Pjetrit. Sipas traditës rabine çdo njeri ka engjëllin e tij mbrojtës (Mateu 18, 10).

-E panë atë dhe u mahnitën. Sapo hapën portën e shtëpisë u shfaq Pjetri, i cili u bëri me shenjë që të heshtnin. Të gjithë mbetën të habitur. Në vijim Pjetri rrëfeu se si Zoti e kishte liruar prej burgut. Pas kësaj Pjetri u largua nga Jeruzalemi.

-Ua tregoni këto Jakobit dhe vëllezërve! Ai u tha atyre që qenë mbledhur në shtëpinë e Marisë që këtë ngjarje tia tregojnë Jakobit, i cili kishte post drejtues në kishën e Jeruzalemit. Jakobi respektohej, sepse ishte vëllai i Krishtit. Pas përndjekjes së Herodit disa nga apostujt u larguan nga Jeruzalemi, ndërsa Jakobi qëndroi atje dhe u vra me gurë (ëëèïâïëéóìü) në vitin 61 pas Krishtit, në kohën kur kryepriift ishte Anna.

-Mbasi i mori në pyetje rojet, urdhëroi që të vriten.
Herodi u kërkoi rojeve Pjetrin për ta gjykuar, por ai u kishte ikur.

Sipas së drejtës romake rojet qenë përgjegjës për arratisjen e Pjetrit, prandaj duhej të ndëshkoheshin me vdekje.

-Zbriti nga Judeja në Cezare. Pasi nuk kishte ardhur akoma koha e Pashkës dhe të mos bëhej qesharak përpara popullit, Herodi u largua nga Judea dhe shkoi në Çezare, ku ishte rezidenca e tij.

VDEKJA E HERODIT (12, 20-23)

20 Por Herodi ishte i zemëruar kundër tirasve dhe sidonasve; por ata, si u morën vesh midis tyre, u paraqitën para tij dhe, mbasi ia mbushën mendjen Blastit, kamarierit të mbretit, kërkuan paqe, sepse 21 Ditën e caktuar Herodi, i veshur me mantelin mbretëror dhe i ulur mbi fron, u mbajti një fjalim. 22 Populli e brohoriste, duke thënë: “Zë e Perëndisë dhe jo e njeriut!”. 23 Në atë çast një engjëll i Zotit e goditi, sepse nuk i kishte dhënë lavdi Perëndisë; dhe, i brejtur nga krimbat, vdiq.

-Herodi ishte i zemëruar kundër tirasve dhe sidonasve. Herodi gjatë përndjekjes u pati shpallur luftë qyteteve të Tiros dhe të Sidonës, duke vrarë njerëz dhe duke shfrytëzuar pasuritë natyrore.

-Mbasi ia mbushën mendjen Blastit, kamarierit të mbretit, kërkuan paqe. Përfaqësuesit e dy qyteteve zbritën në Çezare për të kërkuar paqe. Për këtë qëllim shfrytëzuan

ndërmjetësinë e Blastit, i cili ishte ruajtës i thesarit. Blasti pas shpërblimit që mori, ndërhyri tek Herodi.

-Herodi, i veshur me mantelin mbretëror dhe i ulur mbi fron, u mbajti një fjalim. Përfaqësuesit e qyteteve Tiro dhe Sidon e bindën Herodin dhe ky i fundit caktoi një ditë për të kremtuar paqen. Kur erdhi çasti i caktuar, Herodi u shfaq përpara popullit, i veshur me mantelin mbretëror. Fjalimi i tij la përshtypje të madhe në popull.

-Zë e Perëndisë dhe jo e njeriut! Adhuresit e tij filluan të thërrisnin “Zë e Perëndisë dhe jo e njeriut!”. Në ato vite populli idhujtar e adhuronte perandorin si perëndi, ndërsa judejtë këtë gjë e quanin blasfemi.

-Në atë çast një engjëll i Zotit e goditi. Në çastin më kulmor, një engjëll i Zotit e goditi. Bëhet fjalë për engjëllin e ndëshkimit (Eksodi 9, 15). Herodin e shpunë në pallatin e tij, ku pasi lëngoi pesë ditë vdiq në moshën 54-vjeçare. Kjo ngjau në mars të vitit 44 Pas Krishtit, kur Herodi ishte në vitin e shtatë të mbretërimit të tij. Pas vdekjes së Herodit Çezareja kaloi në juridiksionin e prokuratorit romak të Sirisë.

KTHIMI I BARNABËS DHE PALIT NË ANTIOKI (12, 24-25)

24 Ndërkaq fjala e Perëndisë rritej dhe përhapej. 25 Dhe Barnaba dhe Sauli, mbasi e përfunduan misionin e tyre, u

kthyen nga Jeruzalemi në Antioki duke e marrë me vete Gjonin, të mbiquajtur Mark.

-Fjala e Perëndisë rritej dhe përhapej. Ky varg është një përmbledhje e shkurtër që përsëritet disa herë (Veprat 6, 7; 9, 31). Vdekja e Herodit ndikoi që fjala e Perëndisë të predikohej lirisht dhe një numër i madh njerëzish besuan tek Zoti.

-U kthyen nga Jeruzalemi në Antioki duke e marrë me vete Gjonin. Dimë që Pali dhe Barnaba patën shkuar në Jeruzalem për të shpënë ndihmat që mblodhën vëllezërit e Antiokisë (Veprat 11, 30). Tashmë ata vendosën të kthehen në Antioki. Me vete morën edhe ungjillor Markun, i cili do ti shoqëronte në udhëtimin e parë apostolik drejt Qipros (Veprat 13, 5).

Pyetje rreth tekstit të kreut të dymbëdhjetë:

- Kush e vrau Jakobin me shpatë?
- Cilin prej apostujve burgosi Herodi?
- Çfarë bënin të krishterët në kohën që Pjetri gjendej në burg?
- Si u lirua Pjetri nga burgu?
- Ku vajti Pjetri pasi u lirua nga burgu?
- Çfarë kërkuan banorët e Tirit dhe të Sidonit prej Herodit?
- Çfarë ndodhi më pas me Herodin?
- Çfarë bëjnë Barnaba dhe Sauli?

PASTHËNIE

Jetëshkrimi i Pjetrit

Apostull Pjetri ishte biri i Joanasë dhe e kishte origjinën nga Betsaida e Galilesë. Në kohën kur peshkonte në liqen, Krishti e ftoi së bashku me të vëllanë Andrean. Më vonë e ndërroi emrin duke e quajtur Kifa, pra Pjetër, që do të thotë gur. Pjetri ishte i martuar dhe përmendet si babai i Pentronilës dhe bashkëshort i Marisë. Së bashku me apostujt Jakob e Gjon ishin tre nxënësit e dashur të Zotit. Pjetri u bë korifeu i apostujve dhe mori pjesë në mënyrë aktive në të gjithë aktivitetin publik të Krishtit. Ai e mohoi shpëtimtarin para pësimeve, por falë pendimit u rehabilitua. Gjatë festës së Pesëdhjetores Pjetri predikoi në mënyrë prekëse saqë tre mijë njerëz u pagëzuan. Veprat e Apostujve japin të dhënat e fundit për veprimtarinë e Pjetrit, në bashkësinë e krishterë të Jeruzalemit (Veprat 12, 19). Apostull Pjetri ka predikuar ungjillin në Palestinë, në Pont, në Galati, në Betani, në Kapadoki dhe në Maqedoni. Apostull Pali na vërteton se në vitin 49, Pjetri gjendej bashkë me të në Antioki (Galatasve 2, 11-14). Koha e gjatë e qëndrimit të tij në Antioki, që ishte kryeqyteti i Sirisë, krijoi traditën, e cila e njeht si themeluesin e Kishës së atjeshme. Apostull Pjetri vajti në Romë, pak muaj para përndjekjes së Neronit dhe u martirizua në vitin 67 pas Krishtit në kodrën e Vatikanit, në vendin ku më vonë u ngrit Kisha për nderin e tij.

Jetëshkrimi i Palit

Të dhëna për jetën dhe veprimtarinë e apostull Palit mund të gjejmë tek Veprat e Apostujve dhe në Letrat e tij. Në lidhje me origjinën ai shprehet: “U rrethpreva në të tetën ditë, jam nga kombi i Izraelit nga fisi i Beniaminit, hebre nga hebrej dhe sipas ligjit farise” (Filipianëve 3, 5). Pali ka lindur në qytetin Tarso të Kilikisë, nga prindër judej të diasporës, të cilët gëzonin të drejtën civile romake (Veprat 22, 3). Emri i tij ishte Saul dhe shkonte në shkollën e Sinagogës. Gjithashtu ushtronte zanatin e thurësit të tendave. Më vonë studioi te fariseu Gamaliel dhe përgatitej të bëhej Rabin. Ishte fanatik në fenë judaike dhe persekutonte pa mëshirë të krishterët. Ai mori pjesë në vrasjen me gurë të Stefanit. Sauli kërkoi autorizimin nga Sinedri, që t’i përndiqte të krishterët dhe jashtë kufijve të Palestinës, mirëpo në kohën që po shkonte për një mision në Damask të Sirisë, rreth vitit 34 pas Krishtit, kaloi në fenë e krishterë në rrethana të çuditshme.

Konvertimi në krishterim

Pali kujton: “Kur isha duke udhëtuar e po i afrohesha Damaskut, aty nga mesdita papritmas një dritë e madhe nga qielli vetëtiu rreth meje. Dhe unë rashë përdhe dhe dëgjova një zë që po më thoshte: -Saul, Saul, përse më përndjek? -I habitur dhe i tronditur nga kjo ngjarje ai pyeti: - “Kush je ti o Zot? - dhe përgjigja ishte: - Unë jam Jezus Nazareasi, të cilin ti e përndjek.” (Veprat 22, 6-8). Sapo mbërriti në Damask, ai u pagëzua nga një i krishterë që quhej Anania. Menjëherë pas pagëzimit filloi të predikonte mësimet e Krishtit në Sinagogë. Kjo gjë shkaktoi zemërimin e judejve, të cilët deshën ta vrisnin, por e shpëtuan të krishterët, duke e zbritur me një kosh nga murret e qytetit. Nga Damasku u nis drejt shkretëtirës së Arabisë, ku qëndroi rreth tre vjet, duke u lutur dhe kreshmuar. Më pas u kthye në Jeruzalem, ku u njoh me apostujt

dhe filloi të predikonte krishterimin me zell të madh. Judejtë e kërcënuan përsëri dhe rreth vitit 45 u detyrua të shkonte në Antioki. Nga Antiokia filloi udhëtimet misionare.

Udhëtimi i parë misionar

Udhëtimin e parë misionar e bëri në vitin 46 pas Krishtit, i shoqëruar nga Barnaba dhe deri në njëfarë vendi nga ungjillor Marku. Ata lundruan drejt Qipros, ku predikuan nëpër sinagogat e judejve. Në Qipro pagëzoi konsullin romak Serxhio Pauli. Më pas udhëtoi drejt Pamfilisë, ku Marku u shkëput nga Pali e Barnaba dhe u kthye në Jerusalem. Në çdo vend që shkonin, themelonin bashkësitë e krishtera. Rreth vitit 49 pas Krishtit, kthehen në Antioki, dhe më pas zbresin në Jeruzalem për të marrë pjesë në Sinodin Apostolik.

Sinodi Apostolik

Sinodi Apostolik u mbledh në Jeruzalem në vitin 49. Dimë se judejtë e diasporës me marrëdhëniet e tyre të përditshme që kishin me paganët, i kishin kaluar ndryshimet fetare që i ndanin nga ata. Ndërsa në Palestinë tek judejtë e Jerusalemit u shtrua çështja e bashkëjetesës me idhujtarët e kthyer në krishterim. Këtë e shohim tek (Veprat 15:1). “Disa të krishterë që zbritën nga Judea i mësonin vëllezërit: “Nëse nuk jeni të rrethprerë sipas ligjit të Moisiut, nuk mund të shpëtohem”. Pas udhëtimit të parë misionar përmes paganëve, Pali dhe Barnaba, e bashkë me ta edhe Tito, i cili ishte grek i parrethprerë, si edhe disa të tjerë u ngjitën në Jerusalem për ta shqyrtuar këtë çështje me Apostujt e tjerë: Problemi ishte: - Nëse ata që do të pranoheshin në Kishë, a do të duhej të rrethpriteshin? (Galatasve 2, 1-2). Pali e Barnaba ua bënë të njohur të krishterëve të Jerusalemit dhe në mënyrë të veçantë Apostujve, predikimin që kishin bërë tek idhujtarët. Përfundimi i Sinodit ishte:

- që të njihen edhe ata që nuk janë rrethprerë, si të krishterë të ardhur nga radhët e idhujtarëve, dhe rrethprerja të mos quhet si mjet i domosdoshëm për shpëtimin. Sinodi Apostolik përbën një ngjarje të rëndësishme në historinë e Kishës.

Udhëtimi i dytë misionar

Në udhëtimin e dytë misionar, që zgjati prej viteve 50-53, Pali i shoqëruar nga nxënësi i tij Sila, vizitoi më parë kishat që kishte themeluar. Rrugës për në Listër mori edhe Timoteun. Pas një vegimi, ata kaluan në Frigji dhe Galaci. Më pas zbritën në Troar, në Filipi, në Selanik, në Beria, në Athinë dhe Korinth. Kudo themelonin komunitete të krishtera. Në Filipi e rrahën me shkopinj, së bashku me Silën, dhe i burgosën, ndërsa në Selanik dhe në Beria u përzunë nga judejtë. Në Athinë e nxorën përpara Aeropagut për ta dënuar, por pas një fjalimi të gjatë, në të cilin tha: “Perëndia i panjohur, të cilit athinasit e adhurorin, ishte Perëndia i të krishterëve”. Pas kësaj fitoi pafajsinë, ku dhe vetë kryetari i Aeropagut Dionisi u pagëzua i krishterë. Nga Athina u nis drejt Korinthit ku banoi në shtëpinë e judeut Akila dhe të gruas së tij Prishilës, të cilët kishin ardhur nga Roma. Këta pasi dëgjuan predikimet e tij u pagëzuan. Në Korinth qëndroi një vit dhe prej andej kaloi në Efes, në Çezare, në Jeruzalem dhe më pas në Antioki.

Udhëtimi i tretë misionar

Udhëtimi i tretë filloi në pranverën e vitit 53 dhe zgjati deri në verën e vitit 56. Gjatë këtij udhëtimi, qëndroi dy vjet e gjysmë në Efes, nga ku u detyrua të largohej pas një kryengritjeje të paganëve kundër tij, të udhëhequr nga argjendari Dhimitër. Ky i fundit punonte tempuj të vegjël të Artemidës dhe duke parë se fitimet po i pakësoheshin nga suksesi i predikimeve të Palit, nxiti edhe të tjerët në revoltë. Rrëmuja e krijuar në Efes e detyroi Palin të shkonte në Maqedoni e prej andej në Iliri.

Pali predikon ungjillin në Iliri

Fakti që apostull Pali ka predikuar ungjillin në Iliri, përmendet te letra drejtuar Romakëve (15, 19) “Nga Jerusalemi e deri në Iliri kam kryer shërbimin e Krishtit”. Nga kjo nuk del qartë nëse apostull Pali ka depërtuar në brendësi të Ilirikumit apo ka shkuar vetëm deri në kufi? Pali ka kaluar një dimër në Nikopojë. Kjo jepet te letra dërguar Titit (3, 12): “Kur të dërgoj Artemin ose Tikikun, bëj çmos për të ardhur tek unë në Nikopojë, sepse vendosa të dimëroj aty”. Nikopoja ishte vend i njohur klimaterik në Gjirin e Ambrakisë, me vendndodhje aty ku është Preveza e sotme. Ishte një nga qytetet kryesore të Epirit dhe lidhej me Udhën Egnatia nëpërmjet një degëzimi që kalonte nëpër Butrint. Me siguri Pali ka pasur miq të krishterë në Nikopojë, të cilët e kanë strehuar për të dimëruar aty. Titi ishte episkop në Kretë. Ai u thirr prej apostull Palit në Nikopojë dhe më pas e gjejmë duke vepruar në Dalmaci, me qëllim që të vizitonte bashkësitë e krishtera të krijuara prej tij, ashtu siç i shkruan edhe Timoteut në letrën e dytë (4, 9-11): “Përpiqu të vish shpejt tek unë, sepse Dhima më la pasi deshi këtë botë dhe iku në Selanik, Kreshenci në Gallati, Titi në Dalmaci. Me mua është vetëm Luka, merre Markun edhe sille me vete, sepse e kam shumë të domosdoshëm për shërbesë”. Gjithashtu tradita thotë se në Iliri ka predikuar krishterimin edhe ungjillori Luka.

Burgimi dhe vdekja e Palit

Nga Iliria Pali vajti në Greqi dhe më pas u kthye në Jeruzalem rreth vitit 58 pas Krishtit, ku u arrestua dhe u burgos në kështjellën Antonia. Prej andej e shpunë të shoqëruar në Çezare përpara Prokonsullit Romak Feliks, i cili e mbajti dy vjet në burg, deri në vitin 60 pas Krishtit. Feliksin e zvendësoi Proc Festi, i cili deshi ta dërgonte Palin në Jeruzalem, mirëpo ai nuk dëshironte të

binte në duart e judejve. Si shtetas romak që ishte kërkoi të gjykohej nga vetë Perandori Neron. Udhëtimi për në Romë ishte plot rreziqe dhe peripeci. Në Romë nuk e burgosën, por e lanë të lirë në mbikqyrjen e autoriteteve përkatëse. Atje qëndroi dy vjet (61-63) duke tërhequr në fenë e re shumë njerëz. Në vjeshtën e vitit 66 burgoset përsëri (2 Timoteut 8). Gjatë kohës së qëndrimit në Romë u martirizua më 29 qershor të vitit 67 duke i prerë kokën me shpatë.

BIBLIOGRAFIA

- 1-ÁεáíŪóεíð Ìáñðβíð, Èñçóεáððéεβ éáε Çεéεβ Áãêðéεíðáβááéá, áεäüóáéð Ìáñðβíð, Áεðíá 1962.
- 2-ÁεáíŪóεί É. Áãεç èùóóüðíðëíð, Ç Éáείβ Áéáεðεç óá Íáíáεεçíééεβ áðüäíóç, ÁððŪëíðð, ÁεçíŪ.
- 3-Andrea Llukani, Predikime, Tekno Paper, Tiranë 2003.
- 4-Andrea Llukani, Fjalor Teologjik, Tekno Paper, Tiranë 2005.
- 5-Andrea Llukani, Apostujt, Etërit e Kishës & Shkrimtarët Kishtarë, Tekno Paper, Tiranë 2005.
- 6-Andrea Llukani, Historia e Krishterimit, Tekno Paper, Shën Vlash 2002.
- 7-Akademia e Shkencave, Fjalor i Gjuhës së sotme Shqipe, Tiranë 1980.
- 8-Akademia e Shkencave, Fjalor Drejtshkrimor i Gjuhës Shqipe, Tiranë 1976.
- 9-Akademia e Shkencave, Fjalor i Gjuhës së sotme Shqipe, Tiranë 1984.
- 10-Áðíóðüëíð Æéááβíá, Éóðíñβá óçð ÁééεçóéŪð, Óáý÷íð Á, Ōðçñáóβá ÄçííóéáðíŪðíí, Èáóóáéííβεç 1995.
- 11-Áñ÷éí. ×áñŪéáíðíð Ä. Ááóéëüðíðëíð, Óá ìðóóééŪ óçð áððð÷βáð, áεäüóáéð Ìñëíäüññð Óýðíð, Áεðíá 1992.
- 12-Áñ÷éí. ÓëíñëÝíð É. Êéεβðç, Óá ðÝóóáñá ÁðááãÝééá éáε ΔñŪíáéð Áðíóðíεπí, (éáβíáñí-íáðŪðñáóç-ó÷üééá), ÉáñŪ Ìñíβ ΔáíðÝéçð, Áεðíá 1999.
- 13-Áñ÷éí. ÓëíñëÝíð É. Êéεβðç, Óðí÷áóííβ áðu óíí Ūíáüíá, Áεπñäíð ΔáðáíéêíëŪíð, Áεðíá 1999.
- 14-At. Jovan Chani, Ungjijtë e së Dielave, St. Louis 1930.
- 15-At. Luka Veronis, Predikime mbi Ungjijtë e të dielave dhe të festave te tjera të Kishës Orthodhokse, botim i K.O.A.Sh-it, Tiranë 2001.

- 53-Protoprezviter Thomas Hopko, Besimi Orthodhoks, Vëllimi III, Shkrimi i Shenjtë dhe Historia e Kishës, përkthyer nga Imzot Joan Pelushi, botim i K.O.A.Sh-it, Tiranë 2000.
- 54-Panajot Andriopulu, Tema të teologjisë së Dhiatës së Re, Dhespina Mavromati, Athinë 1990.
- 55-Parola del Sognore, La Bibla in lingua corrente, Prima edizione 1985.
- 56-Predikime te Etërve nga Mali i Shenjtë, të përkthyer nga Kosta Xhumba dhe Pirro Kondili.
- 57-Strongs Exhaustive Concordance of the Bible, World Bible Publishers.
- 58-Ôââüðröëïò-ÖöõñÛêçò, Åæçíéëü Èâîéëü, âêâüóâéò Åëãðëâñîôððá, ÀèÐíá 1993.
- 59-The Exhanstive James Strong Concordance of the Bible, World Bible Publishers.
- 60-Ungjilli sipas Mateut, sipas Markut, sipas Lukës, sipas Gjonit, Veprat e Apostujve, Libri i Psalmeve, Libri i Fjalëve të Urta, përktheu dhe shtjelloi Dom Simon Filipaj, Shoqëria biblike Ndërkonfesionale e Shqipërisë, Tiranë 1999.

**ARTIKUJ GAZETASH, REVISTASH,
DISPENSA DHE BROSHURA**

- 1-Andrea Llukani, Apostujt e Shenjtë që kaluan në trevat shqiptare, Ngjallja, nëntor 2002, faqe 10.
- 2-Atë Luka Veronis, Veprat e Apostujve, Dispensë, Shkolla Teologjike Orthodhokse Ngjallja e krishtit, Shën Vlash, Durrës 1997.
- 3-Atë Justini, Apostull Petri, Ngjallja, qershor 1996, faqe 7.
- 4-Atë Justini, Apostull Pavli, Ngjallja, qershor 1996, faqe 7.
- 5-Atë Justini, Ungjillor Llukai, Ngjallja, tetor 1996, faqe 6.
- 6-Atë Justini, Mbledhja e 12-Apostujve, Ngjallja, qershor 2000, faqe 10.
- 7-Atë Justini, Mbledhja e 70-Apostujve, Ngjallja, janar 2002, faqe 9.
- 8-Damaskino Grigoriati, Sinaksari i gjithë Shenjtorëve, Dispensë, Berat 2001.
- 9-Dhiata e Re, Psalmet, Fjalët e Urta, botim i Shoqatës Biblike Shqiptare, Tiranë 2000.
- 10-Dhimitër Beduli, Kisha Orthodhokse Autoqefale e Shqipërisë gjer në vitin 1944, botim i K.O.A.Sh-it, Tiranë 1992.
- 11-Dhimitër Beduli, Dispensë, Leksione (Apologjitika, Patrologjia, Pimantika, Liturgjika, Historia e Kishës), botim i K.O.A.Sh-it, Tiranë 1998.
- 12-Dhimitër Beduli, Kujtimi i të 12 Apostujve të Krishtit, Ngjallja, qershor 1993, faqe 5.
- 13-Ilirjan Gjika, Apolonia, krishtërimi dhe Shën Pali, Metropol, 16 prill 2007, faqe 20, 21.
- 14-Ilirjan Gjika, A e ka vizituar Shën Pali Apoloninë? Fjala, 22-29 maj 2005, faqe 4.
- 15-Ilirjan Gjika, A e ka vizituar Shën Pali Apoloninë? Temp, 23 prill 2006, faqe 15-16.
- 16-Ç ÊáéíÐ ÁéáèÐêç, ðïò Êðñβïò çïβí Êçóíý ×ñéóóíý, éáðÛ íáíáëççíéêÐ áðüäíóç, ÁéáëéêÐ Áðáéñβá, ÁèÐíá.
- 17-Jovan Joco, Të dhëna mbi mbretin e Shenjtorëve dhe disa shenjtorë, Korçë.

- 18-Krishtërimi në Shqipëri më i lashti në Evropë, Koha Jonë, 26 dhjetor 2006, faqe 24.
- 19-Luan Rama, Shën Pali ungjillori i Ilirisë, Tirana Observer, 21 gusht 2008, faqe 18, 19.
- 20-Neues testament, Psalmen Sprucke, Internationaler Gideonbund in Deutschland.
- 21-Pirro Kondili, Apostull Pali në viset e Shqipërisë së sotme, Ngjallja, qershor 2008, faqe 5.
- 22-Pirro Kondili, Apostull Pali në viset e Shqipërisë së sotme, Ngjallja, korrik 2008, faqe 5.
- 23-Óððñßàùí Ðáðáêùóóáíóðβířō, Êãñüò Èçóááðñüò ÁñùóÐóáùí äéá ôçí ìäë Ýôçí ôçò ÊéáéíÐò ÁéáèÐêçò, ôáóóŪñùí Áðááããëßùí êéé ÐñŪíáéò Áðíóðíëþí, ÁèÐíá 1993.
- 24-Sherif Delvina, Si u përhap krishtërimi në Iliri, Tema, 11 shtator 2004, faqe 9.
- 25-Thanas Gjika, Shën Pali në Iliri, Le Radici, anno 6, Dicembre 2007, pagina 8.
- 26-Vitet Apostolike, Kisha në fillimet e saj, Dispensë.

PASQYRA E LËNDËS

Parathënie

Çyrje

ËREU I PARË

Premtimi i Shpirtit të Shenjtë (1, 1-5)

Koha e mbretërisë dhe misioni i apostujve (1, 6-8)

Ngritja e Jezusit në qiell (1, 9-12)

Kumuniteti i parë i krishterë (1, 13-14)

Zëvendësimi i Judës (1, 15-26)

KREU I DYTË

Ardhja e Shpirtit të Shenjtë (2, 1-4)

Habia e turmës (2, 5-13)

Fjala e parë e Pjetrit (2, 14-36)

Shqetësimi i popullit (2, 37-41)

Jeta e kishës së hershme (2, 42-47)

KREUI TRETË

Shërimi i të çalit (3, 1-10)

Fjala e dytë e Pjetrit në tempull (3, 11-26)

KREUI KATËRT

Pjetri e Gjoni para Sinedrit (4, 1-7)

Fjala e tretë e Pjetrit (4, 8-12)

Reagimi i Sinedrit (4, 13-22)

Lutja e kishës (4, 23-31)

Besimtarët ndajnë të mirat mes tyre (4, 32-37)

KREUI PESTË

Anania dhe Safira (5, 1-11)

Apostujt shërojnë shumë veta (5, 12-16)

Kapja dhe lirimi i apostujve (5, 17-26)

Apologjia e apostujve (5, 27-32)

Ndërhyrja e Gamalielit (5, 33-42)

KREUI GJASHTË

Zgjedhja e shtatë dhjakëve (6, 1-7)

Kapja dhe gjyqi kundër Stefanit (6, 8-15)

KREU I SHTATË

Fjalimi i Stefanit (7, 1-53)

Stefanin e vrasin me gurë (7, 54-60)

KREU I TETË

Sauli përndjek kishën (8, 1-4)

Vepra e Filipit (8, 5-8)

Simon Magu (8, 9-13)

Zënka e Simonit me Pjetrin (8, 14-25)

Filipi dhe eunuku etiopas (8, 26-40)

KREU I NËNTË

Perëndia i shfaqet Saulit (9, 1-9)

Vegimi i Ananisë dhe shërimi i Saulit (9, 10-19)

Sauli predikon në Damask (9, 20-22)

Sauli u ikën judejve (9, 23-25)

Sauli në Jeruzalem (9, 26-31)

Shërimi i Eneas (9, 32-35)

Ngjallja e Tabitës (9, 36-43)

KREU I DHJETË

Vegimi i Kornelit (10, 1-8)

Vegimi i Pjetrit (10, 9-16)

Të dërguarit e Kornelit takojnë Pjetrin (10, 17-23)

Takimi i Pjetrit me Kornelin (10, 24-33)

Predikimi i Pjetrit (10, 34-43)

Pagëzimi i Kornelit (10, 44-48)

KREU I NJËMBËDHJETË

Apologjia e Pjetrit në Jeruzalem (11, 1-18)

Kisha në Antioki (11, 19-26)

Diakonia e Antiokisë për Jeruzalemin (11, 27-30)

KREU I DYMBËDHJETË

Vrasja e Jakobit dhe burgimi i Pjetrit (12, 1-4)

Çlirimi i Pjetrit nga burgu (12, 5-19)

Vdekja e Herodit (12, 20-23)

Kthimi i Barnabës dhe Palit në Antioki (12, 24-25)

Pasthënie

Pasqyra e lëndës

